nr. 1, ianuarie 1986

Proletari din toate țările, uniți-vă !

(anul XCII , nr. 1193)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Concepția tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU cu privire la valorile spirituale

Personalitate proeminentă, multidimensională a lumii contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dobindit un inalt prestigiu politic și științific prin contribuțiile sale remarcabile la dezvoltarea creatoare a gîndirii social-politice și filosofice revoluționare, la imbogățirea sistematică a patrimoniului acesteia printr-o suită amplă de teze și concepte originale elaborate pe baza analizei dialectice aprofundate a fenomenelor și proceselor naționale și internaționale.

Un domeniu de vîrf în care secretarul general al P.C.R. a emis importante judecăți de valoare, prefigurînd căile și modalitățile unei veritabile efervescențe creatoare, este acela al vieții spirituale. În concepția sa, cultura reprezintă unul din subsistemele principale ale societății socialiste care deține un rol fundamental in determinarea progresului general, in asigurarea funcționalității optime a celorlalte subsisteme în conducerea cărora omul dotat cu o zestre spirituală elevată reprezintă factorul decisiv al edificării civilizației socialiste. În această viziune, cultura nu este și nu poate fi o simplă podoabă a spiritului. Ea trebuie să devină un instrument participativ în planul activității umane, individuale și colective, în făurirea constientă a noii societăți pe baza legităților obiective și a asimilării celor mai noi cuceriri ale geniului uman, ale creației naționale și universale. Mutatis mutandis, numai asimilînd valorile perene ale culturii, oamenii realizează saltul din imperiul necesității în acela al libertății, își pot făuri propria lor istorie, propriul lor destin, pot deveni autentici eroi civilizatori.

În lumina orientărilor fundamentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al IX-lea al P.C.R. și ulterior, au fost eliminate viziunile dogmatice, stîngiste din sfera valorificării, moștenirii culturale procedîndu-se la restituirea și integrarea în cultura națională a întregii gîndiri și creații progresiste, umaniste a poporului român acumulată pe parcursul evoluției sale istorice. În climatul ideologic de după 1965 a fost posibilă o autentică „restitutio in integrum" și pe această bază repunerea in drepturi a operei unor mari creatori ca : Octavian Goga, Titu Maiorescu, Lucian Blaga, Nicolae Iorga ș.a. Aceasta a însemnat nu numai un act de justiție, de echitate, dar, în același timp și un mare act național de cultură. Partidul clasei muncitoare s-a manifestat ca partid al demnității și conștiinței naționale, a dovedit că este singur în stare să promoveze cu consecvența tradițiile progresiste și umaniste, valorile spirituale și naționale, să asigure îmbinarea creatoare a tradiției cu inovația, a naționalului cu universalul. De asemenea, numeroase alte demersuri patriotice vizînd cunoașterea mai profundă, interpretarea obiectivă și afirmarea istoriei naționale au pornit din inițiativa secretarului general al partidului, tezele cuprinse în Expunerea sa la Plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1982 reprezentînd un important moment de referință, de o excepțională semnificație politică și științifică.

O valoare cu totul deosebită au tezele tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la exigențele creației, la mesajul și finalitatea operelor literare, artistice, muzicale etc. Cu prilejul numeroaselor sale întîlniri cu scriitorii, cu oamenii de artă, tovarășul Nicolae Ceaușescu, parafrazîndu-l pe Leonardo da Vinci, releva datoria acestora „de a merge cu ulciorul la izvor", de a sorbi mereu din apa vie, proaspătă a vieții reale, în procesul creației artistice, ceea ce presupune o profundă cunoaștere a realităților sociale și naționale, contactul nemijlocit cu demosul, cu viața cotidiană izvor nesecat de inspirație și învățăminte. În concepția partidului, libertatea de creație reflectată în diversitatea stilurilor și manierelor de elaborare a unei opere, nu poate însemna evitarea angajării sociale, nu poate fi o libertate în afara cerințelor și comandamentelor sociale și naționale.

(continuare în pag. 3)

Prof. dr. Constantin Gh. MARINESCU
Șeful Colectivului de Științe-Sociale
I.M.F. Iași

Pictură de Zamfir DUMITRESCU

ÎNALT OMAGIU

Stegarul timpului ales

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Să ne trăiești erou nebiruit,
Să ne trăiești cu zarea luminată
În țara unde-ai ctitorit
A muncii și a demnității vatră.

Și cum strămoși din veac ne-au învățat,
Venim să te urăm de sărbătoare
Cu flori de nea ca sufletul curat
Ce-așteaptă primăvara viitoare.

Tu înțelept bărbat care ne ești
Speranța și mîndria, idealul,
Tu care astăzi ne călăuzești
Că stîncă ești cind ne-mpresoară valul,

Ne ești stegarul timpului ales
De lege, frumusețe, cutezanță
Și adîncul vorbei noastre înțeles
Cînd spui partid și țară și speranță.

E-un anotimp de vis și de ninsori
Ce stă în glia gliilor să cadă,
Dar astăzi cresc in sufletu-mi candori
Și bucuria vine să ne vadă !

Din vrerea și al vremii înțeles
L-am chibzuit cu vechea datorie
Un drum deschis de-al treisprezecelea Congres
Al comuniștilor ne e făclie.

Ți-i tinăr gindul ca un foc nestins,
Cind generații vin pe lume iarăși
Cu geniul tău cuprinzi un necuprins
Să fim tovarășii lingă tovarăși

Spre cincinalele ce vor veni
Ne-ndrumi cu drag spre pace și frăție,
Spre anul care-i spunem două mii
Pentru întreaga noastră Românie.

Brodate-n ani pe-al zilelor chilim
El, CEAUȘESCU, e conducătorul !
Părinte-al țării, astăzi te slăvim
Cu patria, partidul, cu poporul !

Corneliu STURZU

Viața sa în tricolor

Tovarășei ELENA CEAUȘESCU

În adevărul țării e cutezanța vie,
Ca un simbol de luptă și vîltoare ;
Prin faptele-i de viață ne pune temelie
La patria de astăzi și țării viitoare.

În adevărul țării îi știm temeinicia
Așa precum își știe țăranul rostul lui,
Așa cum iarba-mbracă mereu, mereu cîmpia,
Sub trepte de verdeață mari trepte de statui.

În adevărul țării îi știm mai amplu zborul,
Volute de lumină o-ncing ușor, ușor ;
Prin fapta-i înțeleaptă ne este viitorul
Și viața Ei de luptă o pune-n Tricolor.

În adevărul țării e flacăra cea pură,
E flacăra ce arde în comunistul țel,
Exemplul dat prin propria-i făptură
Ne este simbol sub al patriei drapel.

De-aceea-ntreaga țară o serbează,
De-aceea inimile ne sînt garoafe-arzînd,
Că-n adevărul țării prin conștiința-i trează
Ne este țării simbol, prin faptă și prin gînd.

Emilian MARCU

Cornelia Ionescu Drăgușin : „Tovarășul Nicolae CEAUȘESCU și tineretul" (Tapiserie)

în acest aniversar ianuarie

„În cărțile pe care le iubim, citindu-le, se închide icoana sufletului nostru" declara într-un interviu Nicolae Iorga. Mi-aș permite să lărgesc aria discuției, susținînd că în cărțile de căpătîi ale unui neam se închide ființa-i spirituală, aparent nebănuită, dar născută din realism fundamental, pentru că o primă calitate a adevăratului scriitor e să știe să vadă acolo unde alții nu trec de aparența înșelătoare, să intre în inima realului și descoperind ideea ce definește fenomenul s-o facă inteligibilă, creînd o ficțiune stabilă care incifrează experiența. Scriitorul, așa cum scrie G. Călinescu, creează o „efigie a trăitului" făcînd un compromis între concret și abstract, între moment și eternitate, iar rezultatul e acea surprinzătoare viață a ficțiunilor, cu atît de autentic fior al trăirii. Scriitorul, acest „inginer de suflete" avînd miraculoasa însușire descrisă de Paul Valery în „Leur toile spirituelle / Je le brise et vais cherchant / Dans ma foret sensuelle / Les oracles de mon chant !" și apelînd la claritate și simplitate, cîntînd prezentul ne asigură — de fapt — dreptul la posteritate. Cronicar știut sau neștiut al timpului său, ambasador al generației lui, scriitorul român, martorul cel mai fidel, și deci prețios, al evenimentelor așa cum ele se reflectă în sufletul oamenilor, cu condiția însă de a avea drept memento crezul marelui Tolstoi : „mi-e rușine să scriu un neadevăr".

După o viață de ziaristică și literatură, (75 de ani, din care peste 50 trăiți cu condeiul în mînă) consider că talentul aparține aproape tuturor celor cu putere de muncă și iar muncă dar că scriitor devii atunci cînd uiți că ai talent și intri în slujba conștiinței creatoare. Acest fior care vine deopotrivă din înaintași, din pămîntul natal și din șlefuirea însușirilor tale, se cere întregit cu o înaltă conștiință politică, în sensul de a te considera permanent angajat în lupta pentru mai bine, mai frumos, mai uman. Cuvintele, ca și culorile ori sunetele sînt vechi, indiferente, uzate de atîta întrebuințare, fiind la îndemîna tuturor de milenii. Din clipa cînd le treci pe numele tău, mobilizîndu-le pentru o nouă bătălie, în ele trebuie să pulseze inima ta, să circule sîngele tău, să fie una cu scriitorul precum unealta cu lemnarul și apa cu pescarul. Primind o nouă viață, limba în care scrii poate fi searbădă sau fagure de miere totul depinzînd de sensurile secrete cu care o încarci. Întotdeauna ne vor emoționa, mai mult chiar decît testamentul cu „urmașilor mei Văcărești", strofele lui Alexei Mateevici, cu o tulburătoare muzicalitate interioară : „Limba noastră-i limba sfîntă, / Limba vechilor cazanii / Care-o plîng și care-o cîntă / Pe la vatra lor, țăranii".

Pe sinceritatea acestui fond de mare poezie să ne amintim îndemnul desprins din Raportul C.C. al P.C.R. — la Congresul al IX-lea al partidului susținut de tovarășul Nicolae Ceaușescu (19 iulie 1965) : „Poporului, adevăratului făuritor al bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun. Desigur, se poate și este necesar să se creeze în diferitele forme și stiluri. Putem spune creatorilor de artă : alegeți tot ceea ce credeți că este mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redați realitatea cît mai variat în proză, în poezie, în pictură, sculptură, și muzică, cîntați patria și poporul nostru minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi României".

S-au împlinit 20 de ani de la această chemare a președintelui nostru și iată că ne amintim de clipa descătușării de conștiințe și de energii creatoare în acest ianuarie aniversar cînd sărbătorim zile de naștere însemnate cu litere de aur în calendarul epocii pe care scriitorii au urcat-o prin acea „trăire artistică" de care vorbeam mai sus în sute de opere, găsind sensuri noi, moderne, limbii făurită de popor. Și iar, pornind de la bunicul Mateevici : „Limba noastră-i graiul pîinii / Cînd de vînt se mișcă vara ; În rostirea ei, bătrînii, / Cu sudori sfințit-au țara", să mergem mai departe pe ritmul lui către autorul „Necuvintelor", — l-am numit pe Nichita Stănescu — reținînd doar 4 stihuri omagiale : „El s-a transformat în perlă, / Noi nu. / Încă de pe vremea cînd era / Un simplu bărbat".

Acest simplu bărbat de acum 20 de ani „a impus transformări adînci și înnoitoare și în cîmpul artei, configurîndu-se o concepție clară cu privire la locul și rolul artei în contextul profundelor și cuprinzătoarelor prefaceri revoluționare ale patriei. Meandric și complex, procesul revoluționar de făurire a unei noi culturi n-a fost scutit, la începuturile lui, de capcane și înfundături, de căutări și experiențe — dintre care nu puține dureros ratate — în căutarea drumului propriu și inconfundabil de dezvoltare culturală socialistă. Congresul al IX-lea a marcat, și sub acest raport, un moment de răscruce, aducînd cu sine un nou mod de a percepe și a înțelege arta, rosturile ei sociale specifice, necesitatea și organicitatea ei inconfundabilă în viața spirituală a societății, a omului. Îndrumarea de către partid a artei a încetat de a se mai confunda într-un fel sau altul cu actul administrativ și imixtiunea în creație, devenind operă de educație și îndrumare atentă în vederea explicării și înțelegerii profunde a fenomenelor sociale și umane, a modului în care arta, în raporturile ei cu realitatea, împreună cu celelalte componente ale culturii, poate să contribuie la îmbogățirea vieții spirituale umane" (Dumitru Ghișe, „Manuscriptum" nr. 2/1985).

Pentru repunerea în drepturi a moștenirii noastre literare pentru reconsiderarea unor personalități ca Maiorescu, Iorga, Blaga, Arghezi. Lovinescu, Ion Barbu, Slavici și alții ; pentru tot ce a întreprins spre a da aripi creației artistice — scriitorii își sărbătoresc în această lună Președintele, căutînd cuvintelor sensuri cît mai firești, acordate cu solemnitatea clipei, în care întregul popor e un singur om și istoria noastră înregistrează o epocă de adînci prefaceri revoluționare. In Omagiul solemn adus în cadrul Plenarei din 25 iulie 1985 de către Comitetul Central al Partidului, Consilul Național al F.D.U.S., Consiliul de Stat și Guvernul R. S. România, se spune : „De-a lungul vremurilor, în decursul milenarei sale existențe, harnicul și înțeleptul nostru popor a știut totdeauna să-și aleagă conducători de țară dintre cei mai bravi și mai vrednici fii ai săi, care au apărat cu prețul vieții vatra străbună, libertatea și neatîrnarea națiunii. Înfăptuind cu neasemuită pasiune revoluționară și înflăcărat patriotism marea răspundere ce v-a fost încredințată de partid și popor la Congresul al IX-lea, dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, întruchipați exemplul minunat de Erou între eroii neamului, de strălucit om politic și de stat, înzestrat cu înaltele calități ale conducătorului revoluționar, devotat trup și suflet patriei pe care o slujiți cu exemplară dăruire, cu dorința fermă de a o vedea afirmîndu-se tot mai puternic, liberă și demnă în rîndul națiunilor lumii".

Înregistrînd evenimentele, scriitorii, de fapt, preced cursul vieții, amplificînd ca niște cutii de rezonanță năzuințele celor mulți,, psihologia mulțimii conștienți că individul însingurat se poate resemna în fața evenimentelor, un popor niciodată. Și cum scriitorul nu trebuie să-și trăiască viața așa cum a trăit-o, ci s-o trăiască așa cum i-ar place să o povestească, trăirea lui e împletită din idealurile poporului care l-a format, e implicată în luptele mulțimii, cu apoteoze și căderi pînă la confundarea cu oricare ins din popor, evitînd acea „conștiință vinovată" de care pomenește Sartre. Așa se explică faptul că pe ultimul drum al vieții Jean Paul Sartre a fost condus și plîns de un sfert de milion de oameni, așa cum nu s-a mai întîmplat decît la Hugo și Zola.

Fiecare epocă istorică are arta sa, în care se reflectă în măsura în care arta creează artă fără timp dar cu materia primă luată din viața timpului. Din punct de vedere scriitoricesc, trăim o epocă foarte interesantă de contradicții și ciocniri ideologice, de răsturnări și prefaceri uluitoare. Țara noastră n-a trăit atîta istorie în secole trecute cît în aceste două decenii, încît scriitorii ei au faptele sub condei. A povesti înseamnă a avea de spus „ceva deosebit", deci nu vorbe de dragul vorbelor, fie chiar meșteșugit găsite, ci conținut, fapte, trăire, bineînțeles singularizate artisticește, în ceea ce am putea numi, plecînd de la teoria lui Einstein **cronotop**, adică înscrierea evenimentelor drept o reflectare artistică a timpului în spațiu și invers, potrivit intuiției lui Mallarmé cînd spune că imensitatea timpului e în spațiu și imensitatea spațiului în timp, ambele găsindu-se în om, acel om care, între viață și moarte, luptă să pună ceva deosebit, o credință un ideal, ceva care să asigure generațiilor viitoare un „mai bine". Scriitorii se află de veghe la această flacără a înălțării morale prin cultivarea spiritului, convinși că oricîte cuceriri militare și aglomerări materiale ar realiza un popor, dacă nu are cultură dispare fără glorie din cronica nemiloasă a istoriei.

Președintele țării, pe care îl sărbătorim, alături de întîia fiică a țării, tovarășa Elena Ceaușescu, în aceste zile de după solstițiu cînd lumina crește zi cu zi, și cu ea speranțele unei primăveri noi peste țară, ambiționează și mai mult atunci cînd declară răspicat : „Nici o națiune nu se poate dezvolta, nu-și poate înscrie cultura în sfera civilizației mondiale dacă se izolează, dacă nu participă la circuitul de valori spirituale. Datoria noastră e să facem cunoscute peste hotare marile realizări ale culturii patriei noastre, să ne afirmăm contribuția noastră originală în patrimoniul civilizației internaționale".

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie ?

Aurel LEON

literatură și istorie în epoca Ceaușescu

Literatura epocii inaugurate de istoricul Congres al IX-lea al partidului nostru se înscrie armonios în galeria marilor construcții din toate domeniile care conferă acestei epoci o personalitate impunătoare și inconfundabilă. Aș observa că unul dintre meritele excepționale ale scrisului românesc din acest timp, un timp al unei înfloriri multilaterale, este acela de a fi continuat pe noi trepte spiritul sănătos al literelor naționale, tradiția și, în același timp, de a se fi plasat, permanent, într-un spațiu al profunzimilor.

Beneficiind de deschiderile și de climatul fertil, dosebit de stimulator, instaurat și potențat de-a lungul a peste două decenii, implicîndu-se cu toată capacitatea și talentul său în noua istorie a patriei, atent, cum ar spune poetul, la tot și la toate, scriitorul român contemporan a înțeles să-și asume efortul — iar reușitele, numeroase, sînt de domeniul evidenței — de a depune mărturie, cu mijloacele artei cuvîntului, asupra unei perioade de prefaceri fără precedent. Dar spre deosebire de reporter ori de unii condeieri supralicitați într-o etapă anterioară anului de răscruce și de renaștere — 1965, el a sondat și a urmărit resortul și totodată ecoul unor asemenea mutații în sufletul oamenilor, în conștiința lor. Și a făcut-o cu o exemplară răspundere, cu curaj, eliberat de dogme și fără să se teamă că investigația sa va releva și contradicții, și chiar conflicte, de vreme ce literatura autentică, aidoma tuturor celorlalte arte de altfel, este incompatibilă cu imaginile reflectate în oglinzi deformatoare. Subiectul și obiectul ei fiind **omul, văzut în complexitatea** sa, literatura nu-și poate baza forța de penetrație și dăinuirea prin vreme decît pe adevărul vieții, pe realitatea vie, pe dominantele de esență ale acesteia, pe ceea ce are semnificativ și definitoriu. O construcție grandioasă cum este Canalul Dunăre—Marea Neagră va fi contemplată și admirată în toată monumentalitatea ei și peste o mie de ani. Ceea ce nu vor ști însă acei îndepărtați urmași ai noștri, dacă literatura, arta în general, nu vor depune mărturie în acest sens, este cum erau oamenii care au realizat impresionanta magistrală, cum erau acei tineri minunați care și-au zidit acolo, într-un sfîrșit de secol și de mileniu, ceva din sufletul lor frumos. Nu de descrieri și de vederi turistice va avea nevoie acel ctitor din viitor — care îmi place să cred că va fi înainte de toate **om**, cu o sensibilitate cultivată, rafinată de cultură și, în primul rînd, de literatură, de marile cărți românești, de cărțile fundamentale, legitimațiile supreme ale omenirii —, ci de documente artistice neperisabile, tulburătoare prin puterea lor revelatoare privind sufletul nostru, al celor de azi.

Dar, înainte de a se gîndi la viitor și la destinul operei sale în această perspectivă, scriitorul epocii noastre a avut și are mereu în vedere pe cititorul contemporan, în afara conștiinței căruia nu există literatură ; un cititor care s-a maturizat de fapt o dată cu literatura, iar literatura, scriitorul, la rîndul lor, l-au stimulat, l-au angajat într-un dialog neîntrerupt și salutar pentru mersul ascendent al literaturii însăși. Am mai scris și altădată că așa-zicînd colaborarea dintre scriitor și cititor, contribuția lor deopotrivă de importantă la progresul artei literare românești constituie poate fenomenul cel mai interesant al culturii actuale. Am auzit nu demult pe un critic afirmînd că în România avem mai buni cititori decît scriitori. Deși știu că acel critic exagera conștient, din dorința de a sublinia calitatea, orizontul larg al cititorului român de azi, trebuie să precizez totuși că acest cititor este într-o măsură apreciabilă și creația scriitorului, că valoarea lui este determinată și de valoarea cărților ce i se oferă.

S-a vorbit și se vorbește în numeroase comentarii, eseuri și studii critice despre dimensiunea pronunțat social-politică a operelor literare create într-un răstimp atît de scurt dar atît de fecund. Un poet scrie chiar, evocîndu-l pe Marin Preda, cel mai mare prozator al epocii postbelice : „Față-n față / el cu politica privindu-se-n ochi". O definiție lirică a [illegible] caracterizează, în fond, pe toți scriitorii importanți, din toate generațiile, care și-au continuat opera, s-au consacrat ori s-au afirmat în această vreme. Sigur că mai reprezentativă este generația celor ce au acum între 50 și 60 de ani, adică poeții, prozatorii și dramaturgii care și-au început activitatea în tumultul revoluției [illegible] i-au și durat un monument literar de [illegible] și de o frapantă originalitate menit să [illegible] că peste timp despre istoria ultimelor decenii. O originalitate datorată talentelor [illegible] de puternice și varietății stilurilor, diversitatea stilistică fiind o condiție sine qua non a originalității, teză subliniată cu consecvență de-a lungul anilor în documentele de partid, în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu. De la imn la elegie (Ion Gheorghe a publicat, se știe, un volum intitulat chiar **Elegii politice**), poezia actuală, una dintre cele mai profunde și mai pline de sevă în context european și mondial, etalează o paletă de formule și modalități greu de prins într-o definiție. De la parabolă la ficțiunea realistă, în dulcele stil clasic, proza și mai ales romanul înregistrează o bogăție de expresii și tehnici narative fără comparație cu epocile precedente, inclusiv cu cea mai efervescentă, epoca interbelică. Romanul, certificatul de maturitate al unei literaturi, a surprins, în ceea ce are el mai bun, esența prezentului, abordînd marile probleme ale societății românești aflată într-un proces de vaste prefaceri revoluționare și marile teme ce țin de condiția umană în general, de condiția umană din amurgul mileniului doi. Acest gen cred că a cunoscut în ultimele două decenii cele mai largi deschideri și cele mai spectaculoase experiențe, deși cel mai aproape de Premiul Nobel pentru literatură s-a aflat și, dacă nu ar fi dispărut prematur, poate l-ar fi și obținut, un poet, un poet de geniu : Nichita Stănescu. În marile opere literare ale acestui timp ne recunoaștem, ne regăsim ca români și ne vor recunoaște și ne vor regăsi, cu siguranță, generațiile viitoare de scriitori și cititori.

Este un loc comun adevărul că mersul unei literaturi nu este lin, că există și momente mai puțin faste în viața oricărei literaturi, că în acest domeniu gîndul prospectiv nu va putea stabili niciodată cu exactitate ce se va întîmpla ; apariția capodoperelor și a operelor importante nu poate fi planificată, dar poate fi pregătită. Literatura română actuală este, așa cum a apreciat tovarășul Nicolae Ceaușescu, de un înalt nivel. Ea constituie un tezaur de valori ce ne permite să-i privim cu optimism viitorul. Ea e o realitate și o experiență fără de care nu mai e posibil să ne imaginăm spiritualitatea națională. O experiență care obligă și stimulează pentru că, zicea un celebru scriitor al veacului nostru : „Cine a încălecat un tigru nu mai poate să [illegible]"

Constantin CORO[illegible]

rodește falnicul stejar

Bat orele în turnuri mari
Și-n inimi crește dragostea de țară
Că-i rotunjită-n falnicii stejari
De două ori unirea milenară.

Cîtă lumină e pe plaiul vieții !
Cînd la un semn găsindu-și călăuza,
Poporul a ales domn libertății
Pe Alexandru Ioan Cuza !

Rodește falnicul stejar
Partidul comunist e azi credința
Prind visele în fapte cor[illegible]
Și Ceaușescu-i gîndul, biruința.

Pornind în cîntec mai departe
Pe drumul clar ce l-am ales,
Eliberarea-i temerara carte
Și treaptă-i din al XIII-lea Congres !

Constantin MANU[illegible]

popor, unitate

a patriei socialiste zidire și mărire

Deosebit de importantele cuvîntări rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii socialiste, la finele anului trecut, cît și la începutul acestui an al noului cincinal, privind trecerea la o nouă treaptă istorică, calitativ superioară, cu accentuarea conceptului intensivității în raport cu acela al extensivității și vizînd mobilizarea tuturor forțelor națiunii în vederea realizării acestui măreț obiectiv și-au găsit corolarul în vibrantul Mesaj de Anul Nou în care, cu referire la cerințele, exigențele și criteriile de apreciere ale creației spirituale se spune cu claritate mobilizatoare : „În spiritul recentelor hotărîri ale Congresului științei și învățămîntului, se impune să acționăm cu toată fermitatea pentru a asigura progresul continuu al cercetării științifice și aplicarea mai rapidă în producție a rezultatelor acesteia, pentru dezvoltarea pe o treaptă superioară a învățămîntului, a activității de pregătire și formare a cadrelor pentru toate sectoarele vieții economice și sociale. Va trebui să ridicăm la un nivel superior cultura și arta, să asigurăm lărgirea continuă a orizontului de cunoștințe al oamenilor muncii, să intensificăm activitatea politico-educativă de formare a omului nou, cu o conștiință și morală înaintată. Să promovăm ferm, în toate nivelele societății, modul de viață socialist, umanismul revoluționar, principiile de etică și echitate, de egalitate în drepturi pentru toți cetățenii patriei".

În concepția partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, revoluția tehnico-științifică reprezintă factorul determinant pentru înfăptuirea cerințelor obiective ale dezvoltării societății românești în etapa actuală, pentru creșterea economiei, pentru ridicarea gradului de eficiență al întregii activități sociale. În tot acest complex de obiective prioritare ale evoluției socio-economice românești, în etapa viitorului apropiat, un loc esențial revine activității de promovare susținută de implementare rapidă a rezultatelor creației științifice și tehnologice originale care, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie „să devină o problemă centrală a muncii de zi cu zi, în toate sectoarele de activitate". Numai prin folosirea intensivă a inteligenței, prin creșterea accentuată a spiritului de răspundere și prin continua mobilizare a factorilor de impulsionare spirituală pot fi concretizate în practică comandamentele revoluționare de transformare a societății, de ridicare a gradului general de eficiență și calitate în munca oricărei profesionalități. Toate acestea presupun, în generoasa viziune de largă deschidere umanist patriotică a conducătorului partidului și statului nostru, „să acționăm în toate domeniile ca revoluționari ! A fi comunist înseamnă să fii în primele rînduri ale promovării noului în toate domeniile, să-ți însușești tot ce este mai nou și avansat în domeniul științei, tehnicii, al cunoașterii umane !" Această definire complexă a rolului personalității creatoare, revoluționare a fiecărui om al muncii, a fiecărui comunist în societatea noastră socialistă ce-și propune să atingă într-un timp scurt un nivel avansat de civilizație nu poate lăsa pe nimeni în afara coordonatelor ei esențiale.

Încă din primele zile ale noului an și ale noului cincinal, am putea spune decisiv, noile reglementări legiferate în forumurile cu putere de decizie constituie o elocventă mărturie a capacității societății noastre socialiste de a-și perfecționa continuu cadrul organizatoric și mecanismele acțiunii sociale, de a echilibra și armoniza permanent raporturile dintre diferitele compartimente și sectoare productive în funcție de cerințele vieții, ale actualității, ale noilor stadii de evoluție practică, de obiectivele și sarcinile la scară națională propuse, de posibilitățile concrete oferite de forțele și baza tehnico-materială, de nivelul atins de dezvoltarea conștiinței socialiste, — domeniu în care activitatea oamenilor de litere și de artă în general este de o sensibilă importanță.

Perfecționările recent adoptate în spiritul documentelor Congresului al XIII-lea al partidului au în vedere înfăptuirea obiectivului central pentru etapa imediat următoare : înscrierea României socialiste în rîndurile țărilor cu dezvoltare medie în anul 1990 și, drept consecință firească, creșterea accentuată a bunăstării materiale și spirituale a poporului întreg. Această instituționalizare a modalităților concrete de acțiune eficientă se constituie într-un cadru optim de manifestare plenară a productivității muncii în primul loc — dublarea și, în unele domenii, chiar triplarea acesteia —, ridicarea nivelului general tehnic și calitativ al producției naționale, factor hotărîtor al progresului global prevăzut. Realizarea programului de îmbunătățire a nivelului calitativ al produselor va conduce desigur la reducerea duratei de înnoire a producției și aceasta este sarcina principală a cercetării originale, ca o condiție esențială a progresului rapid al societății noastre. Așa cum spunea tovarășa Elena Ceaușescu, la încheierea lucrărilor Congresului științei și învățămîntului, „Înfăptuirea obiectivelor de cercetare științifică și tehnică stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului va avea profunde influențe pozitive asupra întregii dezvoltări economice și sociale, va contribui în mod hotărîtor la realizarea de noi progrese pe calea lichidării deosebirilor esențiale dintre munca fizică și intelectuală, la apropierea condițiilor de muncă și de viață de la sate de cele de la orașe, la înflorirea deplină a personalității umane, la ridicarea necontenită a nivelului de trai material și spiritual al poporului".

Nouă expresie a capacității de analiză științifică și acțiune practică, revoluționară, politica partidului nostru privind dezvoltarea intensivă a științei și tehnicii pornește tocmai de la înțelegerea rolului pe care acestea îl au în ansamblul dezvoltării economice și sociale a țării, iar în contextul proxim funcția determinantă se cuvine a fi îndeplinită de creația proprie. Domeniu vast și fascinant chiar și în perspectiva virtual seducătoare a inspirației scriitorilor.

Iuliu MOLDOVEANU

Portret de Mircea ISPIR

Sărbătoare

Nu-i timpul, azi, coloană infinită
Cu o deschidere spre anii care vin
În care chipul Fiicei mult iubită
E înrămat mereu de un senin

Ce ni-i acoperișul nostru și al țării
Sub care noi ne rostuim un drum
O stare care dă avîntul înălțării
Vis împlinit în timpul de acum.

Turnîndu-ne din fapte temelie
Îndemn cuvîntul de partid ne-a fost
Solemnă sărbătoare-a României
Prin care noi ne-am cimentat un rost.

Dumitru GRIGORAȘ

din toată inima

În aceste luminoase zile de sărbătoare, omagiem strălucita personalitate a tovarășei Elena Ceaușescu, eminent om politic, savant de renume mondial și întruchipare exemplară a virtuților femeii române. Omagiul nostru exprimă prețuirea fierbinte pentru o viață de luptă pusă în slujba revoluției, a binelui și fericirii clasei muncitoare, a întregului popor. Tînăra militantă formată în rîndurile gloriosului nostru partid, tovarășa Elena Ceaușescu, l-a cunoscut pe marele bărbat politic al țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în focul marilor bătălii de clasă din anii ilegalității.

In anii revoluției socialiste în contextul edificării noilor valori ale culturii și civilizației socialiste, tovarășa Elena Ceaușescu s-a angajat cu ardentă dăruire și cu excepționale rezultate, și pe drumul cercetării științifice. Tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu a adus contribuții științifice originale îndeosebi în domeniul chimiei, contribuții care au atras aprecieri elogioase din partea celor mai largi cercuri științifice de pe toate meridianele globului. În semn de supremă recunoaștere a valorii deosebite a operei sale științifice, tovarășa Elena Ceaușescu a fost aleasă în anul 1974 ca membru titular al celui mai înalt for științific și cultural din țara noastră, Academia Republicii Socialiste România. De asemenea, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu a fost aleasă membru titular și membru de onoare a numeroase instituții științifice prestigioase de peste hotare.

Slujitorii școlii de toate gradele, tineretul studios își îndreaptă prinosul recunoștinței către tovarășa Elena Ceaușescu, care a avut un rol determinant în racordarea învățămîntului românesc la exigențele revoluției tehnico-științifice și la acelea ale practicii construcției socialiste. Îndrumarea competentă de care ne bucurăm din partea tovarășei Elena Ceaușescu, ca președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, generoasa sa grijă față de destinele științei și învățămîntului românesc reprezintă chezășia sigură că ele își vor îndeplini hotărît misiunea încredințată de partid în afirmarea valorilor românești și în formarea tinerei generații în conformitate cu înaltele idealuri ale umanismului socialist.

Școala politehnică ieșeană a beneficiat în mai multe rînduri, în cadrul vizitelor de lucru întreprinse în județul Iași, de înalta prezență a celor mai dragi oaspeți ai noștri : tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, care ne-au dat prețioase îndrumări și indicații privind integrarea învățămîntului cu cercetarea și producția.

Convinsă de faptul că știința trebuie să devină un teren și un mijloc de comunicare între națiuni, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, înfăptuind neabătut politica externă a partidului și statului nostru, militează exemplar pentru o largă comunicare și cooperare internațională în domeniul cercetării științifice. De asemenea, tovarășa Elena Ceaușescu, ca președinte al Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea", a avut și are un rol activ în ampla mișcare pentru pace, în care oamenilor de știință le revine un rol hotărîtor.

La aniversarea zilei sale de naștere, sînt onorată să mă alătur celorlalți oameni ai școlii și să adresez din toată inima tovarășei Elena Ceaușescu urarea caldă de sănătate și fericire, de mulți ani, alături de conducătorul iubit al partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de noi succese în strălucita și multilaterala activitate pe care o desfășoară în folosul științei și învățămîntului, al progresului României spre înaltele culmi ale civilizației socialiste și comuniste.

Profesor dr. Cameluța BELDIE
rector al Institutului Politehnic Iași

Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la valorile spirituale

(urmare din pag. 1)

Secretarul general al [illegible] creatorilor din domeniul vieții [illegible] surprindă și să redea cu profundă [illegible] artistică lupta dintre nou și vechi, [illegible] principiile de etică și echitate [illegible] profilul moral al omului nou, al [illegible] pic societății noastre în plină metamorfoză. [illegible] nu ne trebuie nici o artă care să [illegible] țile, să le deformeze, prezentîndu-le [illegible] — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — [illegible] șind în culori cenușii viața și munca [illegible] poporului nostru. O asemenea artă [illegible] semenea, un caracter bolnăvicios și [illegible] este profund dăunătoare. Oamenii [illegible] nevoie de o artă cu adevărat revoluționară, care să redea în mod veridic realitatea, care [illegible] pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, [illegible] litînd cu paisune pentru perfecționarea [illegible] tății și a omului". Respingînd apriori [illegible] care susțin lipsa de legătură dintre [illegible] socială și artă, precum și acelea care [illegible] existența unui raport de condiționare [illegible] și univocă, gîndirea literară a partidului [illegible] tru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, [illegible] decis creația în contextul social și istoric [illegible] nal. Literatura și arta nu sînt și nu pot [illegible] flectare indiferentă, o arhivă de imagini [illegible] pecte, după cum se subliniază în documentele de partid. Forța lor de înrîurire constă în capacitatea de a se angaja, de a se implica și de a rămîne profund atașate aspirațiilor [illegible] valorilor definitorii ale națiunii noastre. In același timp, umanismul românesc în sfera culturii presupune o largă deschidere, receptivitate față de valorile progresiste ale culturii universale, necesitatea asimilării, cultivării acestora ca o condiție indispensabilă, sine qua non, a formării personalității umane multilateral dezvoltate, principiu axiomatic al devenirii noastre istorice pe coordonatele civilizației socialiste.

început de drum

Urările din noaptea de Anul Nou ne-au vestit semne bune, semne bune de belșug, pentru brazda de sub plug. Semne bune pentru anul în care am pășit cu acea încredere în viitor, cu acea speranță de progres, definitorii pentru epoca celor douăzeci de ani ce au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului. Temeinicia succeselor noastre cutezanța cu care am abordat proiecte tot mai ambițioase de la un an la altul,. ne-au îndreptățit să visăm mai mult, să ne propunem planuri și mai mari. Fiecare rotire de an a însemnat pentru noi românii nu doar parcurgerea unui segment pe cadranul timpului, ci, în primul rînd, o măsură a puterii noastre creatoare, a împlinirii planurilor de propășire hotărîte în forurile Partidului Comunist Român, arhitectul noii noastre societăți. In acest drum către orizonturile comunismului ne-am stabilit să străbatem etape similare cu acele cercuri, ce exprimă vîrstele arborilor. 1986 constituie un început de nouă etapă, început de cincinal, perioadă de materializare a îndrăznețelor obiective ale Congresului al XIII-lea al partidului. Ne-am propus atunci ca în acest cincinal, ce are ca bornă de pornire anul 1986, România să intre în rîndul țărilor cu o dezvoltare medie. Nu este aceasta doar o simplă trecere de pe o treaptă pe alta a ierarhiei țărilor lumii, ci o urcare pe o treaptă nouă a civilizației. Așa cum a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara Comitetului Central al Partidului, din noiembrie 1985, ca și în Mesajul de Anul Nou, acest lucru este rezultatul muncii eroice a poporului nostru, condus cu înțelepciune și clarviziune de partid. Pentru a atinge țelurile și mai înalte ale acestei noi etape va fi nevoie, a menționat tovarășul Nicolae Ceaușescu, de o muncă și mai susținută, bazată pe cele mai avansate cuceriri ale științei și tehnicii. Nu întîmplător între programele de anvergură, pe care le avem de înfăptuit, la loc de frunte se află unul consacrat ridicării nivelului tehnologic al activității productive. Este marea și inepuizabila resursă a umanității. Pentru punerea în valoare a acesteia va trebui să se manifeste geniul creator al poporului român. Este de altfel direcția cea mai importantă și mai fertilă ce va sta în acest nou cincinal în fața noastră. De felul cum vom acționa va depinde, de bună seamă, propășirea României socialiste.

Am pornit în 1986 pe un nou drum de muncă avîntată. Pe un nou drum al muncii creatoare, dar și al luptei, al luptei pentru liniștea planetei, pentru pace. Pentru întîia oară un an din curgerea vremii este declarat AN INTERNAȚIONAL AL PACII, ca urmare a strădaniilor, a acțiunilor energice ale forțelor iubitoare de pace, între care, la loc de cinste, s-a aflat și țara noastră, în frunte cu președintele ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Am început un nou an. Avem un cîmp larg de manifestare a forțelor noastre creatoare. Și în fața noastră, a scriitorilor, ca și a tuturor creatorilor de frumos, stau sarcini complexe. Ni se cere, pe bună dreptate, să reflectăm tumultul epocii în care trăim. Avem puterea și dorința de a o face. Avînd în frunte un partid încercat, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducător dăruit trup și suflet poporului, sîntem convinși că vom putea înfăptui cu succes proiectele cutezătoare de dezvoltare a țării.

Semne bune Anul are. Semne bune de belșug.
La Anul și la mulți ani.

CONVORBIRI LITERARE

românii — o dezvoltare și o istorie unitară

Cu rădăcini adînci în istorie, poporul român s-a născut și evoluat în legătură organică cu teritoriul de la Carpați, Dunăre și Marea Neagră, care reprezintă o unitate distinctă, caracterizată printr-o proporție echilibrată a diferitelor forme de relief. Acest spațiu a oferit condiții favorabile — de viață economică și psihică, strategice — pentru statornicie și rezistență, pentru păstrarea ființei de neam. Carpații nu au fost niciodată un hotar etnic; ei au fost înconjurați de masa poporului român. Așa cum s-a precizat, Munții Carpați nu împart teritoriul țării în două zone deosebite, nu se poate vorbi de orientarea spre două zone distincte din punct de vedere fizico-geografic (și nu numai fizico-geografic, adăugăm noi): Europa de vest și cea de est. Sub nici un aspect Transilvania nu poate fi privită decît ca parte integrată perfect teritoriului românesc.

Forța de rezistență a avut permanent la bază simțămîntul dreptului imprescriptibil asupra pămîntului pe care l-am locuit neîntrerupt, l-am lucrat și iubit cu întreaga noastră ființă. Există — observă D. Gusti — unele popoare care „și-au cucerit pămîntul după ce deprinderile și concepția lor de viață erau formate, părăsind locurile de naștere, leagănul lor de formație. De aceea nici pămîntul nu le exprimă pe ele, nici ele nu exprimă pămîntul. Alte popoare s-au îndepărtat printr-o dezvoltare ulterioară de mediul lor geografic, înstrăinîndu-și civilizația lor proprie sub influența altor civilizații de import /.../. Există însă și popoare care se nasc pe un anumit pămînt, continuînd o viață străveche, imemorială, care își imprimă în schimb ca o pecete deprinderile și civilizația în acel pămînt. Așa este de pildă neamul românesc /.../. Fără această legătură, de astă dată esențială și organică, dintre pămîntul și poporul nostru, nu putem înțelege nimic din istoria și civilizația actuală a neamului românesc".

În spațiul carpato-danubiano-pontic s-a vorbit continuu limba română, limba romanică cea mai unitară, au existat aceleași obiceiuri, tradiții și ocupații, permanente legături economice, politice și culturale. Anumiți factori interni, de esență feudală, dar mai ales cei externi, decurgînd din tendințele de cotropire ale unor mari regate sau imperii vecine, au frînat în anumite etape, dar n-au putut opri dezvoltarea unitară a poporului român. Mînuind cu chibzuință atît sabia cît și diplomația, românii au reușit să reziste și să-și asigure independența sau o anumită autonomie, să-și asigure continuitatea statală fapt unic în această parte a Europei.

Poporul român a avut permanent conștiința unității de neam, îmbogățită pe parcurs și ridicată pe o treaptă superioară în condițiile formării națiunii și a conștiinței naționale. În epoca modernă s-a exprimat tot mai hotărît necesitatea — așa cum preciza Nicolae Bălcescu — de a se realiza cele „două revoluții: o revoluție pentru unitate națională și mai tîrziu pentru independența națională, ca în felul acesta națiunea să reintre în posesia deplină a drepturilor sale naturale". Unirea din 24 ianuarie și crearea României moderne, cucerirea independenței și unirea Dobrogei au favorizat dezvoltarea într-un ritm mai rapid a vieții materiale și spirituale, afirmarea mai hotărîtă a națiunii pe plan internațional. Chiar într-un document austriac de la sfîrșitul secolului trecut se recunoștea că „o parte a elementului românesc a putut să se unească într-un singur stat", stat care „a știut să-și cîștige mai întîi recunoașterea independenței sale, apoi, treptat, un rang și o poziție internațională. Capacitatea de dezvoltare culturală în sensul ideilor de stat modern nu poate fi contestată neamului românesc. Punerea în funcțiune a spiritului său național a dus la întemeierea — și, după toate aprecierile, la o întemeiere durabilă — a unui stat, desigur nu ireproșabil, dar absolut plin de viață și de eficiență".

Realizată pe cale democratică, prin adunări cu caracter plebicistar, Marea Unire din 1918 reprezintă rezultatul unui proces istoric necesar și victoria strălucită a mișcării de eliberare a românilor de pe ambele versante ale Carpaților. „Pentru noi — scria marele istoric și luptător pentru unitatea națională N. Iorga — e o necesitate istorică ajunsă la recunoaștere și o suferință mingîiată, o muncă ce-și găsește răsplata. Și, astfel, avem dreptul de a crede acest fapt definitiv și etern". Continuitatea și dezvoltarea unitară a poporului român sînt idei de mare importanță, subliniate cu tărie în documentele partidului nostru, în opera secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În strînsă legătură cu rolul deosebit al istoriei în procesul general de educație, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia în Expunerea la Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 1—2 iunie 1982: „Putem afirma, pe baza faptelor istorice, că poporul nostru s-a plămădit de-a lungul mileniilor în spațiul carpato-dunărean, că fiecare metru de pămînt și fiecare piatră sînt stropite cu sudoarea și sîngele moșilor și strămoșilor noștri. În cele mai grele timpuri, înaintașii nu și-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci înfrățindu-se cu ei, cu munții și cîmpiile, cu rîurile și codrii falnici, au rămas neclintiți pe aceste meleaguri, apărîndu-și ființa, dreptul la existență liberă. Originea daco-romană și continuitatea existenței pe aceste meleaguri, constituie caracteristici fundamentale ale poporului român. Stabilirea locului în istorie, a originii și continuității în bazinul carpato-dunărean ale poporului român constituie fundamentul oricărei activități ideologice, teoretice și politico-educative. Nu se poate vorbi de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri".

În concordanță cu aceste aprecieri, se acționează tot mai mult în ultima vreme pentru cunoașterea și înțelegerea procesului devenirii noastre istorice ca popor și națiune, de la începuturi și pînă la prezentul socialist. „Va trebui — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu cu același prilej — să avem o istorie unitară care să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economică-socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze, în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atît rolul claselor sociale, al poporului cît și al diferiților conducători ai statului și personalități politice, științifice, culturale".

Există o singură dezvoltare și deci o singură istorie, unitară, a românilor; această constatare puternic subliniată astăzi are, în egală măsură, o importanță fundamentală atît pentru trecut cît și pentru prezent.

Ion AGRIGOROAIEI

24 ianuarie 1859 — „actul energic al întregii națiuni"

La 24 Ianuarie 1859, cu puțin timp după alegerea lui Alexandru Ioan Cuza și ca domnitor al Țării Românești, Ion Ghica îi telegrafia lui Vasile Alecsandri că „astăzi s-a scris una din cele mai frumoase pagini din istoria neamului". Era o apreciere care avea să fie validată de posteritate și care, în același timp, căpăta o valoare de simbol; ea era făcută de un muntean, cu important rol în dezvoltarea culturii naționale, printre altele, prin activitatea ca profesor la Academia Mihăileană din Iași, și adresată unui moldovean, care sintetizase aspirațiile epocii în versurile-manifest din „Hora Unirii". O pagină care se înscria în istoria neamului — „cartea vieții" după cum sugestiv era definită aceasta de transilvăneanul Ioan Maiorescu, care profesase atît în Moldova, cît și în Țara Românească — ea purtînd o semnătură colectivă. Fiindcă, dacă alegerea lui Alexandru Ioan Cuza, mai întîi de Adunarea electivă de la Iași, apoi de cea de la București, pornea de la anumite norme legislative, impuse de diplomația europeană, ea își avea, de fapt, suportul în larga acțiune populară, asemănătoare aceleia a anului de mare tumult revoluționar, 1848. Mihail Kogălniceanu era, astfel, pe deplin îndreptățit să considere că Unirea este „actul energic al întregii națiuni". Aprecierea nu trebuie restrînsă doar la momentul strict al dublei alegeri, ci trebuie mult extinsă temporal. Actul dela 24 Ianuarie este realizat de generația Unirii, dar el era pregătit de activitatea a numeroase generații anterioare, al căror efort s-a împletit peste timp, constituind, deopotrivă, un suport și un îndemn pentru faptul împlinit în prima lună a anului 1859 („Măria Sa faptul împlinit" după cum sugestiv l-au numit contemporanii), care depășea ceea ce era dispusă să accepte diplomația europeană, dar care nu l-a putut anula tocmai datorită largului suport popular care stătea la baza lui. Este o situație care se va repeta în mai multe momente din Epoca Unirii, marcată de importante acțiuni în dezacord cu interesele puterilor europene, a căror opoziție nu le va putea anula însă efectele. S-a putut vorbi, astfel, despre faptul că românii au inaugurat în acest „veac al naționalităților" o adevărată „diplomație populară", care avea să-și găsească o prelungire și în alte regiuni ale Europei, îndeosebi în Italia.

Privită în ansamblu, Epoca Unirii constituie o aplicare a programului revoluționar de la 1848. Ceea ce gîndiseră arhitecții acelui an au realizat, în bună parte, constructorii de după 1859. De altfel, legătura între aceste două momente este deosebit de strînsă. Semnificativ este faptul că Domnitorul Unirii, Alexandru Ioan Cuza, este un fost participant la revoluție, ca și principalul său colaborator, Mihail Kogălniceanu. Firește, metodele întrebuințate nu mai puteau fi acelea de la 1848, dar spiritul acestuia se regăsește în toate marile reforme ale timpului. Revelator este faptul că diplomația europeană a privit tînărul stat român ca un focar revoluționar, care putea constitui un exemplu, periculos în ochii ei, pentru popoarele din jur aflate sub dominații străine.

Bazată pe solida temelie constituită de istoria anterioară a neamului, realizarea statului unitar de la 1859 a constituit o importantă premisă pentru lupta națională ulterioară, atît pentru obținerea independenței politice depline a acestuia, cît și pentru pregătirea condițiilor desăvîrșirii unității statale a tuturor românilor. Activitatea impresionantă desfășurată în timpul lui Alexandru Ioan Cuza a avut consecințe deosebit de profunde în acest sens, ea impunînd prin densitatea ei; „puține guverne s-au putut mîndri să fi realizat, în cinci ani, reforme atît de adînci, atît de importante, atît de decisive", remarca, pe bună dreptate, un bun cunoscător al problemei naționalităților din secolul trecut, istoricul francez Paul Henry. În esență, ele aveau drept menire dezvoltarea modernă a noului stat. Dar chiar prin acest fapt, reformele au contribuit și la dezvoltarea luptei naționale, între cele două aspecte legătura fiind deosebit de strînsă.

De altfel, 24 Ianuarie 1859 a însemnat o dată memorabilă pentru întreaga comunitate românească. Modul în care a privit aceasta actul din acea zi, ca și cele care i-au urmat, o dovedește. Sînt revelatoare în acest sens aprecierile lui Alexandru Papiu Ilarian că „românii din Transilvania numai la Principate privesc", că, la alegerea lui Cuza, entuziasmul lor „era, poate, mai mare decît în Principate", ei fiind „toți gata a muri pentru domnul Cuza", căruia îi ura să fie „executorul fericit al planului celui mai mare domnitor și român ce a avut vreodată Dacia lui Traian", adică a lui Mihai Viteazul. Împrejurările istorice ale vremii nu au permis, atunci, realizarea acestui legitim deziderat; actul din 24 Ianuarie 1859 sinteză a unei îndelungi dezvoltări, i-a pus însă bazele, a constituit o etapă fundamentală în construirea edificiului statal unitar al tuturor românilor, în întreaga dezvoltare istorică a acestora.

„Realizarea Unirii, în 1859 — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — a stat la baza tuturor evenimentelor ulterioare — războiul pentru independență, realizarea statului național unitar, dezvoltarea forțelor de producție, a științei și culturii, ridicarea bunăstării poporului. S-ar putea spune că există o strînsă legătură între realizarea Unirii Principatelor și înfăptuirea insurecției armate antifasciste și antiimperialiste, în 1944, care a dus la răsturnarea dictaturii fasciste, la eliberarea țării de sub dominația hitleristă și trecerea României pe calea dezvoltării noi".

V. CRISTIAN

Costache AGAFIȚEI: „Hora Unirii"

viața noastră

● În cadrul amplelor manifestări prilejuite de împlinirea a 60 de ani de la apariția revistei ATENEU (cuprinzînd întîlniri cu publicul, sesiuni de comunicări științiifce) au fost acordate urmatoarele premii: Premiul special al juriului logicianului Anton Dumitriu; Premiul „Vasile Pârvan" istoricului Ilie Ceaușescu; Premiul „George Bacovia" poetului Ștefan Aug. Doinaș și criticului Eugen Simion; Premiul „Grigore Tăbăcaru" etnologului Romulus Vulcănescu ● Const. Ciopraga și Pavel Florea au purtat discuții cu elevii Școlii nr. 34 din Iași pe tema literaturii pentru tineret ● Studenții și cadre didactice de la I.M.F. Iași au audiat expunerea lui Liviu Leonte „Medici ieșeni în literatura contemporană" urmată de un medalion Vasile Voiculescu ● Ioanid Romanescu a participat la manifestarea intitulată „Odă limbii române" organizată de Școala nr. 22 din Iași ● Cenaclul literar „Junimea" a găzduit aniversarea a 50 de ani de la nașterea lui Nicolae Labiș. Au vorbit, printre alții, Vasile Filip, Emanoil Busuioc, Marcel Tanasachi, Dumitru Ignea, Horia Zilieru ● Cu același prilej l-au evocat pe poetul dispărut, Nicolae Labiș, Lucian Dumbravă și Grigore Ilisei la Școala interjudețeană de partid ● Const. Ciopraga a vorbit despre Liviu Rebreanu și la Liceul „D. Cantemir" din Iași ● Grigore Ilisei s-a întîlnit cu colectivul de proiectanți ai cooperativei „Constructorul" și împreună cu Zaharia Sângeorzan a fost oaspetele Filialei din Fălticeni a Societății de științe filologice ● La Liceul agroindustrial. E. Marcu, A. Mușat și H. Zilieru s-au întîlint cu cadrele didactice ● O seară muzeală prilejuită de organizarea expoizției pictorului Dan Hatmanu la București i-a avut oaspeți pe Zoe Dumitrescu—Bușulenga și Dan Hăulică ● Cel de al 14-lea număr al „Jurnalului artelor" l-a avut protagonist pe Nichita Danilov ● Corneliu Sturzu, Ioan Holban și Ion Boroda au fost invitații cenaclului „Ion Creangă" ● Dramaturgul Andi Andrieș a efectuat o vizită în Statele Unite ale Americii în cadrul acordului bilateral de colaborare culturală româno-americană ● Aurel Leon a vorbit la vernisajele expozițiilor de pictură ale cenaclului „Th. Pallady" ● Premiile de poezie ale Uniunii Tineretului Comunist, ale „Suplimentului „Scînteia tineretului" și „Scînteia tineretului", pentru anul 1984, au fost acordate poeților ieșeni: Nichita Danilov și Emilian Marcu.

dialog

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA

...„am crescut într-o casă în care literatura română era în cărţi şi în aer"

— Stimată Zoe Dumitrescu-Buşulenga, bănuiesc că la timpul acela, uneori plin încă de nebulozităţi, alteori de o limpezime de izvoare, la vremea opţiunilor, în sufletul adolescentei a fost o sfîşiere. Pendulaţi între ştiinţa juridică, pentru care pleda elocinţa dv., cred dintotdeauna, şi filologie, spre care vă îndemnau ancestralele daruri ale fiinţei. Aţi apucat pe un drum, aţi urmat ştiinţele juridice, mi se pare aţi susţinut şi doctoratul, după care v-aţi întors în albia părăsită, absolvind, la filologie, limbile străine, engleza şi germana. Îţi trebuie o forţă interioară şi curajul, ce este al tinereţii, îndeobşte, pentru a părăsi un drum şi a apuca pe un altul. Cum a fost?

■ Dacă ar fi fost în dimnieaţa vieţii mele numai lupta pentru opţiune între drept şi filologie, încă n-aş fi trăit „o sfîşiere" ca aceea pe care o presupuneţi. Opţiunea mea fusese făcută, nu numai rostită, dar mai mulţi ani, încă din anii liceului cînd mă dăruisem total, aşa cum numai la vîrsta aceea se poate, muzicii. Cîntam la două instrumente (cu mare plăcere la pian, numai pentru plăcerea tatălui meu la vioară), studiam teoria şi solfegiul, estetica şi istoria muzicii cu dascăli admirabili ca Ion Filionescu şi Madleine Cocorăscu, Anton Adrian Sarvaş şi Sandu Albu, Theodor Rogalski şi Emanoil Ciomac. Cariera mea era aleasă, mă instruiam cu o sîrguinţă extremă, ascultam concerte aproape zilnic şi aveam o discotecă bună de muzică clasică. Dar o boală de plămîni a întrerupt brusc (cu ani de sanatoriu, cu tratamente specifice) ceea ce înjghebasem cu atîta pasiune. Toate s-au năruit. După aceea mi-au fost egale orice căi. Şi am ales simultan cea juridică (a tatălui meu) şi cea filologică (a mamei, care fusese discipola lui Ovid Densuşianu). Numai că, după doi ani, am început a neglija filologia şi am acordat atenţie numai studiilor juridice (aş fi dorit, poate, o carieră diplomatică, fiindcă mă îndreptam spre studiul dreptului internaţional cu predilecţie). La sfatul viitorului meu soţ însă, eu care am fost colegă de doctorat, mi-am încheiat şi anii de filologie, cu specialităţile pe care le ştiţi, adică literatura engleză şi germană, la care se adăuga, ca al treilea obiect principal de licenţă, istoria artelor. Dar dificultăţi prea mari n-au fost. Capacitatea de receptare a vîrstei aceleia furtunoase, întemeiată pe bazele foarte solide ale instrucţiunii primite în liceul de atunci, mi-au îngăduit o mişcare destul de uşoară în amîndouă cîmpurile de studiu, fireşte, cu acumularea de cunoştinţe indispensabile nivelului de exigenţă al mediului intelectual general.

— Chemarea spre studiul limbilor şi spre literatură îşi are, de bună seamă, rădăcini mai vechi, din perioada liceeală şi din familie. V-aş ruga să evocaţi, deci, atmosfera de atunci, rolul pe care l-a jucat în definirea şi cristalizarea personalităţii Dv.

■ O bibliotecă bună şi destul de diversă în alcătuirea ei mi-a stat de foarte timpuriu la îndemînă. Ştiinţe juridice, politice, economice, filozofice erau acumulate de interesul tatălui meu care-mi urmărea acest compartiment de lectură şi-mi întreţinea abonamentele la reviste străine încă de pe la 15—16 ani. Mi-amintesc, nu fără un surîs, că, datorită lui, am citit între 15 şi 17 ani Descartes, Auguste Comte şi **L'évolution creatrice** de Bergson. Nu ştiu cît am înţeles atunci (?), dar poate a fost bine că le-am parcurs pentru întîia oară la vremea aceea. Cu mama, navigam prin literatură, română şi universală. Am trecut devreme prin clasicii literaturii universale, slujită fiind de limbile străine pe care le-am învăţat tot devreme, încă din şcoala primară Pitar Moş unde, paralel cu predarea în română se preda franceza şi germana. Englezeşte am învăţat la început singură ,pe la 10—11 ani, după nişte metode practice care mi-au îngăduit o grabnică lectură. Iar pentru Dante, ca să-l pot citi în original, m-am apropiat, tot singură, de limba italiană, dar mai tîrziu, pe la 18 ani. Eminescu şi Sadoveanu au fost însă stelele fixe ale cerului meu din acei ani, vegheat de grija pricepută a mamei mele, îmbogăţit mereu numai cu stele de primă mărime. Aşa încît, chiar dacă n-aş fi-făcut carieră filologică, aş fi folosit oricum tezaurul acesta de cultură, necesar oricărei pregătiri umanistice adevărate.

— A fost, cred, înainte de toate, dulcea zăbavă a cititului, la acea vîrstă cînd eşti în stare să uiţi de zi, de noapte, lăsîndu-te pradă cărţii parcurse cu pasiune devoratoare. Sînt doar simple presupuneri?

■ A fost într-adevăr o „dulce", dar şi foarte îndelungată zăbavă a cititului în viaţa mea. Şi am avut şansa ca, ceea ce se petrecea acasă, să fie întărit prin strădaniile profesoarelor de la liceu ,distinse personalităţi care ar fi stat cu cinste la catedrele universitare: Elena Rarincescu, Smaranda Eliad-Românul, Ana Marinescu, Anina Pogoneanu, Elena Malaxa şi cîte altele! Dar mai presus de toate, Elena Rădulescu Pogoneanu, profesoara noastră de franceză şi directoare a Şcolii Centrale, căreia i-a dat în anii conducerii sale, un strălucit prestigiu!

Absolventă a Şcolii Normale de la Sèvres, soţie a profesorului Ion Rădulescu Pogoneanu, discipol fidel maiorescian şi editor al unor opere ale maestrului, ea ne-a fost conducător de formaţie şi model al anilor maturităţii. Ai anilor maturităţii, deoarece gravitatea „doamnei", cum îi spuneam, părea tinereţii noastre asprime ori răceală. Abia mai tîrziu am înţeles rigorile acelui spirit ales care încerca să ne educe după normele fixate de teoria şi practica unei pedagogii milenare, îmbinate cu cerinţele vremii noastre. Şi printre exigenţele pe care ni le-a impus de foarte devreme, din prima clasă de liceu, a fost aceea a lecturii, controlate cu multă atenţie, după fiecare vacanţă. Aveam a răspunde, după un carnet anume, unde înregistram cărţile citite, la chestiunile profesoarei care se edifica astfel asupra nivelului înţelegerii noastre. Îmi amintesc de neîncrederea cu care a ascultat, printre alte titluri, pe acela al operei lui Voltaire **Le siecle de Louis XIV**, citită de mine la îndemnul tatei. Aveam 12 ani şi era, într-adevăr, zic eu astăzi, cam mult pentru vîrsta aceea. Dar am răspuns destul de bine la întrebările minuţioase asupra cuprinsului şi profesoara s-a convins că citisem textul. Aşa au trecut anii liceului, obişnuinţa s-a statornicit şi s-a adîncit, a devenit, vorba lui Valery-Larbaud, „ce vice impuni". Astfel anii de studenţie au însemnat o acumulare enormă de material de lectură, infinit divers, orientat însă cu precădere spre estetică şi filosofia culturii, spre poezie mai ales germană: Hölderlin, Novalis, Rilke, Trakl, Ştefan George, marii şi statornicii mei prieteni.

Am păstrat, desigur, obişnuinţa lecturii în toată viaţa, dar din ce în ce mai puţin pentru plăcerea mea proprie şi tot mai mult pentru specialitate. Cînd mai pun mîna pe un poet din cei iubiţi (fără să-l supun exerciţiului critic), e o mică sărbătoare.

— În facultate studiul limbilor şi literaturilor străine s-a însoţit, desigur în afara programei, de preocuparea pentru literatura română. Care din cele ce se întîmplau atunci în scrisul românesc v-au atras luarea aminte, ce scriitori aţi cunoscut, cînd, în ce împrejurări?

■ V-am spus că am crescut într-o casă în care litertaura română era în cărţi şi în aer. Pe Perpessicius şi pe Tudor Vianu i-am cunoscut de mică la noi acasă. Am întîlnit alţi scriitori mult mai tîrziu, în timpul studenţiei. Îl socot printre maeştrii mei şi pe scriitorul Dragoş Protopopescu, strălucit profesor, şeful catedrei de engleză, cu care am lucrat cîţiva ani Shakespeare şi romanul englez (îmi amintesc de un referat al meu la un seminar despre George Meredith care i-a plăcut foarte mult, şi de surpriza pe care i-am făcut-o de data asta nu ştiu cît de plăcută, citindu-i primele mele traduceri din sonetele lui Shakespeare, socotite de el, pe bună dreptate, intraductibile).

Ce m-a fascinat din literatura română în adolescenţa tîrzie (dincolo de cele două permanenţe), a fost opera lui Blaga şi mai ales cea filosofică. De altfel toată generaţia mea, sau mai toată, punea **Spaţiul mioritic** foarte sus în lumea valorilor contemporane şi de altfel şi întreaga trilogie a culturii şi întreaga trilogie a cunoaşterii). Alexandru Philippide m-a interesat mult şi Beniuc ne promitea mult cu **Cîntecele de pierzanie** din 1938. Iar în studenţie, Ion Barbu ne devenise breviar poetic chiar nouă celor care studiam alte literaturi decît cea română. Il puneam alături de Poe, de Mallarme, îi ştiam pe dinafară versurile şi-l simţeam european şi al nostru, clasic şi viu în acelaşi timp.

— În acei ani de facultate aţi strîns o zestre pentru o viaţă. Dar învăţăturile dobîndite le-aţi folosit cu totul pe alte tărîmuri decît cele pentru care v-aţi pregătit în şcoală. Cum s-a închis drumul acela şi s-au deschis altele?

■ Nu numai Universitatea, ci şi liceul mi-au format „zestrea pentru o viaţă". Spun asta pentru că, oriunde m-aş fi dus, aş fi fost slujită de acea zestre de principii, de idei generale, de cultură care formau temelia foarte solidă a personalităţii omeneşti în învăţămîntul timpului. Scena turnantă a orientărilor diverse pe care le-a luat viaţa mea intelectuală şi cariera mea, s-a putut desfăşura fără hiaturi pe această bază sigură. Aşa încît eu nu cred că mi s-a închis un drum şi s-au deschis altele. Erau, de fapt, ramificaţii ale aceluiaşi drum al minţii şi sufletului. V-aţi referit, probabil, la faptul că am funcţionat peste zece ani în cadrul catedrei de Literatură română, pînă cînd Tudor Vianu m-a luat la catedra sa. A fost, evident, nevoie de efort considerabil de adaptare la un obiect de studiu care mi-era doar parţial cunoscut. Dar aşa cum am spus, temeliile erau puse şi metodologiile specialităţilor umanistice destul de bine stăpînite, ca să pot evolua prin căile literaturii şi culturii româneşti fără prea mari dificultăţi şi chiar, în cele din urmă, cu oarecare mici izbînzi.

— Vă face plăcere să vă aduceţi aminte de scurta vreme cînd aţi fost redactor de editură? Aţi izbutit să treceţi dincolo de dogmele epocii?

■ Îmi aduc aminte cu plăcere mai ales de anii, puţini, cînd ne-a fost director la E.P.L. (fosta Editură a Fundaţiilor) academicianul Alexandru Rosetti, admirabilul Mecena al literaturii române între cele două războaie, care continua în plină epocă dogmatică, încurajarea valorilor autentice. În biroul său am cunoscut mari scriitori începînd cu Camil Petrescu, la îndemnul său mi-am început încercările scriitoriceşti. Mărturisesc că mi-am păstrat neatinsă scara de valori a culturii şi că m-am împotrivit cît am putut gravelor, uneori cumplitelor abateri de la această scară săvîrşite în vremea dogmatismului. Dar eram atît de mărunt şi neimportant redactor, încît prea puţin am putut schimba ceva în cursul întors al lucrurilor. Ceea ce am făcut într-adevăr (şi studenţii de atunci pot să mărturisească) a fost la cursuri şi seminarii, schimbarea statutului marelui Maiorescu, degradat şi lovit. La un curs, rămas pentru mine memorabil fiindcă a asistat, spre disperata mea emoţie, Călinescu însuşi, am făcut o paralelă între Maiorescu şi Gherea, în aşa fel încît profesorul a fost încîntat, m-a îmbrăţişat în cancelarie şi mi-a făcut un dar preţios atunci (era ziua mea, 18 decembrie), cîteva topuri de hîrtie trimise după amiază acasă. Ceea ce mi-a mai făcut plăcere în munca de editură a fost răstimpul în care m-am ocupat direct de colectivele de traducători din Shakespeare şi Dickens, lucrînd cu Tudor Vianu, Gala Galaction, Profira Sadoveanu Ion Pas etc. Era încă un mod de a respira mai larg şi mai adînc, în literatura universală.

— Unul din modelele dv., unul din modelele culturii româneşti, ale umanismului nostru, pe care îl evocaţi întotdeauna cu multă căldură şi recunoştinţă, este Tudor Vianu. S-a afirmat că în acei ani, Tudor Vianu ar fi făcut concesii, că ar fi deviat de la constantele activităţii sale. Înclin să cred asemenea multora, că dincolo de erorile poate inevitabile, prezenţa lui Tudor Vianu a reprezentat atunci un factor de stabilitate în jurul marilor noastre valori. Ca unul ce aţi trăit în miezul evenimentelor ne-aţi putea duce, cred, spre adevăr.

■ Păstrez marelui meu profesor un respect şi o recunoştinţă infinită neatinse de nici o umbră. Şi am asistat la drama acestei naturi profund etice, supuse traumelor provocate nu numai de împrejurări, dar şi de oameni pe care nu vreau să-i numesc şi ale căror atacuri directe ,în şedinţe penibile, l-au rănit amarnic. Imensa lui cultură era calificată de cosmopolitism, soliditatea gîndirii sale profund raţionaliste era taxată de idealism şi prezenţa lui fundamental benefică în mijlocul tineretului era considerată nocivă. Am mai povestit la o Rotondă 13, reprodusă într-un număr din **Manuscriptum**, o întîmplare grăitoare prin ea însăşi despre descumpănirea sfîşietoare a acestui „suflet frumos" în sens goetheean, în faţa deformărilor adevărului în cultură.

Cît despre concesiile făcute în deceniul acela, cine poate arunca piatra? Se vorbeşte azi cu uşurinţă despre un timp greu, prin care cultura adevărată se strecura ca într-un fel de ilegalittae. Şi Vianu a trecut, cu demnitate şi durere, prin acel răstimp, subliniez fără să obţină **nici o funcţie publică** semn tocmai al lipsei concesiilor. Şi profesorul a murit, trist, în 1964, fără să se poată bucura de deschiderile care au urmat.

— În ce împrejurări l-aţi cunoscut pe George Călinescu? Temperamental şi cărturăresc aţi avut mai multe „afinităţi elective" cu această viforoasă şi fascinantă personalitate?

■ Profesorul G. Călinescu fusese transferat la Bucureşti unde desigur, faima îl precedase de mult prin originala, scînteietoarea sa operă. Şi noi cei din ultimii ani, de la alte specialităţi, ne-am dus să-l vedem şi să-l ascultăm. Spectacolul a fost absolut fantastic. Călinescu făcea să explodeze toate criteriile noastre despre Universitate şi atitudine academică, într-o Facultate unde spiritul lui Maiorescu stăpînea încă (înaintea reformei din '48 a învăţămîntului). Gesturile, mimica, tonul erau atît de noi în vechiul amfiteatru, încît neconformismul profesorului a devenit o evidenţă de la primele cuvinţele. În faţa unui auditor admirativ la culme, dar şi puţin descumpănit, se succedau în cascadă judecăţi de valoare ameţitor de noi, asocieri de o îndrăzneală care-ţi tăia respiraţia o mişcare neîntreruptă a intelectului în cele mai diverse domenii.

În fine, o splendidă echilibristică a spiritului creator s-a desfăşurat în faţa uimirii noastre, la început uşor sceptice, la sfîrşit profund admirative. Am rămas cu aceeaşi admiraţie pentru scînteietoarea personalitate şi în timpul puţin al colaborării la catedră şi în anii colaborării la Institut. Era o prezenţă covîrşitoarea, imprevizibilă în ceea ce priveşte direcţiile de orientare în fiecare clipă, a unui intelect de o strălucire şi îndrăzneală a mişcării cum n-am mai întîlnit. Dar, „afinităţile elective" au funcţionat pentru mine mult mai mult cu profesorul şi maestrul meu, Tudor Vianu.

— Reacţia lui George Călinescu a fost aceea care v-a determinat, cîndva, într-un interviu, să evaluaţi cartea domniei voastre despre Eminescu ca un eşec, sau e vorba de un prea sever examen interior? Ştim, în schimb, că marele critic a apreciat acel portret dinlăuntrul al lui Creangă, pe care, dintr-o firească pornire de comparatist, l-aţi privit în paralel cu Rablais. Cîteva adăugiri, sau noi precizări în acest sens v-aş ruga.

■ Am regretat o clipă acel interviu pentru care mulţi prieteni m-au mustrat. Pentru că uneori un examen sever retrospectiv al activităţilor tale poate fi luat drept o curioasă slăbiciune pentru cei care nu ştiu ce înseamnă, într-adevăr, un examen critic (şi colaboratorii mei ştiu cît sînt de critică la adresa paginilor mele). Dar aţi ghicit bine. Pe de o parte reacţia profesorului, pe de alta exigenţa mea de acum m-au făcut să subestimez, cu violenţă, o carte care era destinată **numai readucerii în circuitul tineretului**, a vieţii şi operei eminesciene, după 20 de ani de răstălmăcire, şi care, din acest punct de vedere, şi-a împlinit foarte modesta misiune. Am învăţat însă, de atunci, ce importantă e respectarea **tabuurilor.**

— Comparatismul este domeniul pe care îl ilustraţi cu strălucire. Ce imbold a generat această preocupare, care au fost marele spirite tutelare?

■ În Comparatism nimeni altul nu mi-a fost model decît Tudor Vianu. Înţelegerea unui text mai întîi prin analiza stilistică mi-a dat-o încă din anii studenţiei, la cursurile de Estetică, dublate de seminarii neuitate de Stilistică. Apoi punerea alături a două texte, a doi autori, a două creaţii, judecarea lor cu o prudenţă înţeleaptă, fără grabă, stabilirea de paralelisme, de influenţe, îmbinarea unei viziuni istoriciste cu una estetică, emiterea unei concluzii judicioase, măsurate, le-am învăţat toate de la el. Şi în această lumină am cîntărit şi mi-am însuşit cuceririle mai noi ale Comparatisticei.

— Sînteţi socotită un cărturar cu profil de renaştere. Spiritul dv. e deschis spre ştiinţe şi arte. Iubiţi cu ardoare pictura, despre care din cînd în cînd scrieţi, sau vorbiţi cu incandescenţa pasiunii. Mai sînt şi alte mari pasiuni, desigur?

■ V-am vorbit despre mizică, amintesc şi filosofia. Dacă le punem toate laolaltă, ajungem să acoperim oare toată arta pitagoreică sau măcar aceea a „artelor liberale" din Evul Mediu? De aceea cu toată ardoarea căutării noastre, rămînem mereu măcinaţi de drama pe care semenii Renasterii o numeau „dell'incompiuto".

— Dogoarea sufletească a discursului credeţi că topeşte luciditatea? Pot coexista cele două?

■ Luciditatea urmăreşte, cred, mai cu seamă arhitectura discursului, în vreme ce **dogoarea,** cum spuneţi, este temperatura izvorului însuşi, chezăşia francheţii, a autenticităţii. Aşa încît eu văd cele două atribute într-o obligatorie complementaritate pentru realizarea discursului „ideal".

— Care sînt dascălii care v-au fascinat la catedră, marii vorbitori, sau ceilalţi, măsuraţi la vorbă, cenzuraţi pînă şi în gesturi? Cum trebuie, privind din această perspectivă, să fie un profesor?

■ În tradiţia maioresciană în care ne-a educat familia Pogoneanu, vorbitorul, mai cu seamă profesor, trebuia să oficieze la catedră. Cu eleganţă şi solemnitate, oratoria de catedră se voia o retorică, un complex de mijloace menite să cîştige şi să convingă, precum şi oratoria judiciară. Dar cum nu mai sîntem pe vremea lui Cicero şi Quintilian, introducem elemente noi, fireşte, în „oratoria" noastră. Şi totuşi „ţinuta" vorbitorilor profesori ca Ion Petrovici sau Tudor Vianu, rămîne pînă astăzi şi, sperăm, şi pînă mîine, un ideal de comportament academic, de respect necesar al cuvîntului emis care numai înconjurat de o aură de eleganţă şi solemnitate îşi dobîndeşte ceea ce numim azi „credibilitatea".

— Conduceţi Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu". Cum vă gîndiţi să duceţi mai departe programul pe care l-a lăsat, ca pe un testament, marele critic?

■ Tot ceea ce se face în Institut poartă pecetea marelui său ctitor: şcoala de cercetare (deşi de mult nu mai avem tineri printre noi), atelier de producere a instrumentelor de lucru indispensabile unei culturi (adică editare de documente, întocmire de bibliografii, publicare de ediţii critice etc.), laborator de sinteze care să conducă spre viziuni de ansamblu asupra istoriei culturii româneşti în contextul popoarelor lumii. Se lucrează tot mai bine, tot mai cu pasiune la toate rubricile planurilor noastre care se străduiesc să ţină seama de necesităţile imediate, precum şi de cele de perspectivă ale culturii noastre. Şi vă amintesc de noua serie a **Revistei de istorie şi teorie literară**, racordată la nevoile vremii noastre, ale integrării, adusă în bătaia publicului larg, nu numai la îndemîna specialiştilor. Şi ca să înţelegeţi cît sîntem de tributari spiritului marelui critic, vă informez că am început publicarea integrală a operei sale într-o ediţie critică, alcătuită de un colectiv din care fac parte cîţiva foşti colaboratori ai săi. Ni s-a părut omagiul cel mai firesc adus memoriei sale păstrate de noi toţi cu atîta pioşenie.

— În încheiere o privire spre atelier. La ce lucraţi în prezent? Ce gîndiţi pentru viitor?

■ Am dat în lucru, la Editura „Eminescu", un volum de cercetare comparatistă, **Eminescu şi romantismul german**, rod al unor ani grei de lectură şi reflecţie. Colaborez cu Iosif Sava, neobositul muzician şi muzicolog, la un volum despre **Scriitori români şi muzica** — Şi înjgheb, treptat, o galerie de **Portrete literare**... La vîrsta mea, cît viitor mai pot cuprinde?

— Vă mulţumesc.

Grigore ILISEI

fascinația grandiosului

În perspectivă mitică, gigantizarea umanului e o modalitate de a opune forțelor oarbe din afară disponibilități legate de un trecut uitat. Ce sînt uriașii din basme decît exponenți fantastici, destinați să abată lucrurile spre soluții incredibile? În ciuda nesfîrșitelor tendințe contrastante, la Eminescu racordarea părților într-o idealitate sferică sfîrșește prin a învedera perpetua aspirație spre sinteza Om-Natură-Univers. Poetul preocupat de dimensiunile **sufletului frumos**, dar și de monumental, meditează pe marginea lui Schiller și e fascinat de căutările goetheene din **Ifigenia în Taurida**, din **Torquato Tasso** și **Faust**. Ca una care imprimă existenței un sens aproape magic, ideea de **armonie** transcende, practic, în fantastic. A lega ritmurile veacului romantic de grandiosul egiptean, de spiritul homeric sau dacic, a invoca monumentalul renascentist, acestea impulsionează sistematic spre demiurgic și plenitudine. La nivelul mitic simbolic, Eul contemplator se complace în a uni realul cu visul. Pași imaginari străbat depărtări planetare, cosmice. Timp și spațiu se întrepătrund pierzîndu-și sensurile primare, convertindu-se în realități mitice cu rezonanțe imensifiante. Clipa „sprijină veciantreagă și-nvîrte universu-ntreg" —, ducînd la echivalarea fulgurantă a finitului cu infinitul. Sub imperiul uriașescului, poezia devine progresiv un act de **aducere-aminte**, de nostalgie hipnotică, în care imaginarul înglobează „cîmpile asire", „întunecata mare", „piramidele-nvechite", „cerurile nalte"; uriașescul e un mod de integrare mitopoetică în timpuri de „grozavă măreție". Sub neclintitul cer egiptean, „plîng regi în giganticul mormînt"; în deserturi veghează „cetăți de giganți". Angajat în retrospecții ca acestea, ochiul descoperă încîntat giganți și titani, construcții întrecînd cerul. Dacă „în lumea cea comună — a visa e un pericol", oniricul eminescian, pus în slujba cunoașterii, dezvăluie o vocație fundamentală a Poetului: aspirația de constructor, arhitect operînd cu blocuri și materiale enorme. Creația devine mereu **re-facere**.

Văzute cu ochiul minții, zidurile de la Memfis — „mur pe mur, stîncă pe stîncă —", mută atenția dinspre lumea sensibilă spre ideea de ruină a timpului. Eminescu-demiurgul cade în melancolie. Fascicule selenare „gigantice" accentuează solitudinea „uriașelor" piramide; orașe invadate de nisip par „gigantice sicriuri". Cînd pe ecrane imaginare se succed tablouri dintr-o **Dacia liberă**, lucrurile se schimbă: nimic nu adumbrește, de astă dată, ideea de eternitate în lumină. Zeii deci trec pe sub „gigantice portale" în arc gotic, printre edificii înălțate din stînci; carul lui Zamolxe circulă în veșnicie pe „drum de nouri"; „colțuroasa coroană" a zeului e ca de „fulger împietrit, împletit cu stele-albastre". În încleștarea cu titanii trimiși de Joe, „bouri daci răstindu-și fruntea, surpă norii toți cu ei"; o mare fervoare byroniană pune în mișcare forțe telurice configuratoare de grandios. Halucinația e de aceeași natură cu „închipuirea uriașească" a lui Dan-Dionis, cu deosebirea că în **Sărmanul Dionis** triumfă verticalitatea **ideii**, iar în episoadele dacice verticalitatea unui **timp eroic**. În povestea cu Dionis, nu se văd munți, dar tendința ascensională e clară; stîlpii palatului Dochiei sînt „munți de piatră", un munte e „de două ori mai nalt" decît distanța de la pămînt la soare"; lîngă palatul alpin al zînei Miradoniz se-ntinde o „florărie de giganți". Ritualic aproape, fluturii („nave zidite din nălucire din colori și din miros"), florile, foirea vietăților în cuprinsul unei Dacii de aur, de diamante și argint, toate ademenesc în zone înalte. Toate cheamă în spații ducînd în „lumea cea gîndită", una de senitate și măreție; un Arghezi agitat va vorbi, la rîndu-i de patima cerească. Încleștările, focul, „marea de urgie" lasă loc, la cosmicizantul din celălalt veac, „mării de visări", „oceanelor de stele", „cîntării sferelor". Ca revelator plastic și muzical al giganticului, în postură de co-autor al lumii Eminescu stă în preajma marilor vizionari ai tuturor timpurilor. Nici o caracterizare nu-l exprimă mai sugestiv decît finalul unuia din sonetele sale:

„Privirea-mi arde, sufletul îmi crește"...

Cum însă Eminescu-pateticul e dublat de un reflexiv, ieșirea din vis echivalează cu o cădere în prozaic și urît, de unde o bipolaritate cu urmări contradictorii. Uriași ai faptei și uriași ai minții duc la exaltarea liniilor; de altă parte, umbre, tînjire, oboseală, senzația de zădărnicie. Intervine obsesia despre epigonismul contemporanilor, despre „lumea cea de pitici, ce viermuiește astăzi"... Lîngă miticul Odin în „scaun nalt de piatră", sub „bolțile antice", „Poetul se simte „uriaș". Întoarcerea „bardului" între ai săi e coborîre între „pigmei". De aici, un tipic balans între arhetipuri esențiale și realități amorfe, între **înainte** și **acum.** Vizionarismul de tip colosal are un suport etic-filozofic țintind inițierea în eternitate. În ritmul lor interior, personajele simbolice pozitive adoptă, toate „solemnitatea, puritatea, noblețea gesturilor, lumina, tăria, aceste proprii poetului însuși. **Horia**, răzvrătitul, stă călare „pe-un munte falnic"; „mai mare decît munții", „împărat" al locurilor în pieptu-i bate un suflet „mai mare" ca tunetul. Puterea lui ține de contacte cu pămîntul, căci dacă **„este un ce măreț în firea noastră"** acest **ceva** vine de la pămîntul „în care ne nutrim" **(Demonism).** Epigonilor, famenilor, piticilor li se opune un Mureșan invocat în trei variante (prima din 1869), un înainte-mergător chemînd la înnobilarea ideii prin acțiune. Mureșan „scutură lanțul", „cheamă piatra să învie ca și miticul poet, / smulge munților durerea, brazilor destinul spune"... Pînă la **Mortua est** colosalul eminescian se manifestă ca ridicare deasupra **chaosului** a forțelor oarbe; treptat, uriașenia devine un atribut fundamental al omenescului. Luîndu-se la întrecere cu ordinea naturii, Omul eminescian esențial se vrea mai tare decît munții și astrele. Pe scurt, fascinația giganticului traduce eterna nostalgie a depășirii contradicției dintre pulbere și veșnicie.

Constantin CIOPRAGA

omul romantic eminescian

La Eminescu catargul apare ca simbol al predestinării, trecerii existențiale și închiderii în singurătate a sufletului romantic. Plecarea se face la un semn al soartei, care pecetluiește înaintarea pe „marile și mișcătoarele pustietăți": „După un semn / Clătind catargele / Tremură largele / Vase de lemn". Pe drumul cunoașterii omul romantic pleacă de unul singur, asumîndu-și riscul de a duce întreaga povară a destinului. „Infinitul înconjoară omul, taina divinității și lumii", spune L. Uland. Tainele sînt ascunse, provocînd farmec și, totodată, oroare. Catargul e gata de plecare, împărțind totul într-un **Aici** și un **Acolo. Aici** omul romantic, după cum continuă poetul german, are în fața pînzei de corabie oceanul „al cărui vuiet surd îi strecoară în suflet fantoma furtunii. Nu va fi el oare înghițit de vîltoarea oarbă a oceanului, cîte catarge le vor sparge oare „vînturile, valurile"? **Acolo** se înalță deasupra lui și deasupra tuturor celor pămîntești eterul sfînt. Gîndirea omului romantic se îndreaptă înspre bogăția cerului cu toată nostalgia infinită a depărtării infinite. Ce se întîmplă cu el în această stare de nostalgică atracție a depărtării ademenitoare și înfricoșătoare?

Îndoiala că nu va putea obține plinătatea infinitului îl copleșește, nostalgia vagă și rătăcitoare îi dă ghes și în cazul acesta de confuzie Pămîntul și Cerul se amestecă: „dorințele pătimașe se îmbină cu tablourile terestre în care îi va părea că se reflectă supranaturalul". Omul pornit în aventura cunoașterii se va uita cu pioșenie la aceste tablouri, va asculta cu încordarea deosebită a auzului chemările lor. Acea lume înfricoșătoare îi vorbește mereu prin semne, imagini și voci care ascund aluzii: taina i se prevestește doar și spiritul lui caută mereu s-o cunoască prin acțiuni inconștiente sau lucide. Astfel, ajungem, împreună cu Ludvig Uland, la definiția memorabilă a romantismului, care ar fi o manifestare „a spiritului nostru adînc în imagine, această invazie a spiritului universal, această umanizare a divinului; într-un cuvînt: această presimțire a infinitului în vizibil și imaginar este anume romantismul".

Infinitul s-a dezmembrat ca și cum într-o parte vizibilă și alta doar bănuită în depărtarea imaginară: catargul se desparte de pămînt, se cufundă în valurile oceanice indeterminate, dar, în fapt, pretinde să atingă un finit concret. Va ajunge el într-acolo? Călătoria este veșnică, ținta rămîne irealizabilă, căci: „Te urmează în tot locul / Vînturile, valurile".

Oricum, chiar dată fiind conștiința irealizabilului, omul romantic caută infinitul aici — pe pămînt, în apropierea lui (în depărtările hrănitoare cu miraje) și acolo — în bogata întindere stelară, unde și pornește pentru început Hyperion — cel — Tînăr (feciorul de împărat fără stea). Eul romantic este o sferă absolută, armonizată, închisă în sine; el se produce pe sine, este o alcătuire prin excelență organică asemenea florii, arborelui și a tot ce este vegetal. Ceea ce recepteazǎ din afară e topit în substanța sa intimă, se exprimă într-o frămîntare intensă, într-un dezbin lăuntric (sintagmă folosită și de Eminescu). Eul romantic cunoaște în singurătatea deplină nemărginirea cosmosului, ținta cuprinderii lui fiind Totul. Atunci, cînd se va încredința, ca Hyperion — cel — Tînăr, că sufletul poate să i se risipească în nemărginile spațiului, el se va replia iarăși asupra sa, se va cufunda în sinele său. Toate manifestările sufletești sînt puse sub semnul înaltei personalități: omul romantic nu pur și simplu cunoaște, ci este însetat de cunoaștere; nu pur și simplu iubește, ci este cuprins de setea de iubire ca eroina din „Codru și salon", ca protagoniștii cu „gînduri purtate de dor" ai „Luceafărului". Un comportament special își afișează eul romantic și pe plan social. Filozoful sovietic I. S. Konne propune în cartea sa: **În căutarea binelui** chiar un canon al omului romantic constituit din următoarele trăsături:

I — Eul uman este ceva autonom, distinct de societate, cultură, convingeri, adică de altceva („Eu rămîn ce-am fost: romantic").

II. Personalitatea și societatea se află într-o stare conflictuală ireconciliabilă. Succesul social apare ca o înfrîngere morală (e anume refuzul categoric din **Scrisoarea II-a** de-a scrie „cum cere lumea, vre-o istorie pe apă").

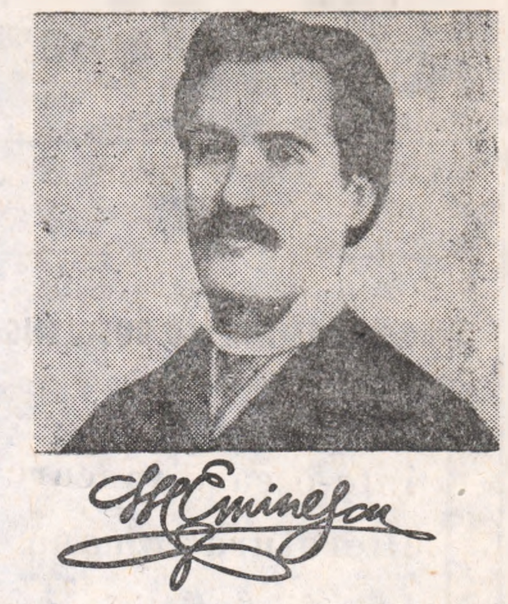
III. Individul poate să-și salveze și să-și păstreze Eul doar susținînd tensiunea dintre el și societate prin noi antiroluri, recluziune, robinsonade în locuri îndepărtate, călătorii în trecut (e ceea ce face Dan — Dionis) sau în propriul psihic.

IV. Întrucît spațiul fizic e limitat, cea mai înaltă valoare existențială o constituie spațiul lăuntric spiritual, închiderea în sine: „Fantezie, fantezie — cînd sîntem numai noi singuri..."

V. Personalitatea romantică dorește cu toate fibrele sufletului căldura umană, intimitatea, autodezvăluirea. Legile înstrăinării sînt impedimente serioase în calea realizării idealismului erotic, de aceea singurătatea rămîne ca 'stare normală a sufletului romantic înaripat („Da... visam odinioară pe aceea ce m-ar iubi, / Cînd aș sta pierdut pe gînduri, peste umăr m-ar privi, / Aș simți-o că-i aproape și ar ști c-o înțeleg.... / Din sărmana noastră viață, am dura roman întreg... / N-o mai caut... / Ce să caut? E același cîntec vechi..." Iată cauza instaurării unui monoteatru al iubirii în poezia eminesciană!).

VI. Deși Eul uman este o realitate psihică și spirituală aparte, el este multiplu. Fiecare om conține în sine o mulțime de diverse posibilități și trebuie să decidă care e cea autentică (Oamenii după F. Schlegel, se aseamănă monadelor lui Leibniz, ei sînt „pretendenți cu drepturi egale la existență". „Mulțimea posibilului" i se relevă și lui Dan — Dionis și moșneagului care face teoria arheului și tuturor celorlalți care apelează la vis și magie). Avînd, însă, înalta conștiință a pluralității calităților ființei, dar și a faptului că cele mai bune forțe potențiale nu sînt explorate și realizate, omul romantic se împotmolește în antinomii (opoziții): spirit și caracter, față și mască, om și umbră. Antinomiile (conștiința lor e alimentată la Eminescu și de „Criticile" lui Kant) teatralizează lumea romantică, o pune sub semnul celui mai înalt tragism.

Cursul liber al catargului e mereu accidentat și omul romantic cufundat pe deplin în bine continuă să reflecteze asupra firului încîlcit al vieții, asupra genezei lumii, asupra istoriei, asupra sîmburelui răului. Mureșanu lui Eminescu nici nu și-a pornit catargul, el are ca și cum priveliștea anticipată a rezultatului final al călătoriei: peisajul e de o romanticitate sălbatică", monotonă, stîncile surpate stau țepene sau sînt răsturnate, brazii sînt agățați de vîrfurile stîncilor, unii dintre ei fiind răsturnați de vijelii și torente. Ruinele fumegînde ale satului, murii risipiți în parte ai bisericii, șindrilele negre și mucegăite ale acoperișului, trunchiul răsturnat și putred pe care stă — „visătoriu" — Mureșanu sînt semne mai degrabă ale unui naufragiu, ale unei înfrîngeri spirituale. Gîndirea cuprinde „icoana barbară" a trecutului, undele ce aduc viitorul și constată, amărîtă, că „puterea care toarce al vremii fir — aceea îmi e necunoscută". Omul romantic a rămas, încă înainte de călătorie, cu conștiința irealizării cunoașterii tainei, a legilor ce urmează vremea, a întregii cărți de semne și de fapte ale lumii, a „planului adîncei întocmeli" a universului. Șirul de categorii antinomice (rău — bine, rău — ură, adevăr — minciună, viață — moarte, înălțare — cădere) a dus gîndirea la o stare de învălmășire, „a scrîntit șirul ei". Lumea romanticului e una profund dezbinată, scindată, rătăcită în împărțirea categorică a lucrurilor, încît Eminescu — Mureșanu va implora inima: „Nu răscoli-n bătaia-ți ruinile sfărîmate / A lumii-mi dinăuntru".

În ființa romantică sălășluiesc deopotrivă conștiința unei părți străine a sufletului, a prieteniei compensative cu natura, a forței revederii „cu ochi sufletești" a copilăriei. Totul este împins la extrem, capătă tensiune demiurgică, demonică, faustică, problematică sau, cum zice Eminescu, catilinară. Într-o singură bucată („Codru și salon", bunăoară) putem găsi, întretăiate și suprapuse, toate filoanele romantismului: reconstituirea cu lux de amănunte a sferei naturale a copilăriei, unde „învață din rîuri o viață liniștită", setea înrobitoare a iubirii („El s-a trezit pe-o punte sub ochii ei de foc"; Ea „arată nu amorul, ci setea de amor") și demonismul ei(„fantasmă nesfîrșită și, totuși, diafană, / Din lume exilată neaflînd limanul său, / Demon gonit de-a pururi de ordinea tirană — / Acela să fiu eu"), amărăciunea invadatoare și pustiitoare a sufletului înstrăinat („În inimă e-o parte cu totului străina — / De-ai fost vre-odată tînăr, e foarte mult de-atunci".

Romanticul are mereu catargul gata de plecare; el călătorește, orizontal și pe verticală, prin istorie și în „infraistorie", în nemărginile spațiilor cosmice și în interiorul său autarhic: prin călătorie descoperă și mai multe contraste, antinomii, zone obscure, necunoscute și nelămurite de cuget. Oricum ar călători și orice ar descoperi, drumul duce spre o revelare și mai plenară a binelui: „Pe mine totul mă readuce în urmă, către mine însumi" (Novalis). Toți romanticii acreditează, astfel, ideea că omul este un microcosmos. „De ce am călători atunci în univers — ? Nu se conține oare universul înlăuntru nostru?", se întreabă el. Călătoriile romantice vor fi prin excelență lăuntrice, spre veșnicia ascunsă în suflet. Un astfel de eu va avea, firește, o realitate sufletească plină, întreagă, bogată: în el se văd toate firele care-l leagă de natură și cosmos. Omul s-a cufundat cu ușurință în Totul cosmic: înarmat și cu mijloacele magiei, se deplasează repede în copilăria lumii (în lumea „ce gîndea în basme și vorbea în poezii"), în mit, preistorie, reface unitatea universului, reabilitează naturalul, primordialul, „naivul" schillerian. Om, stea, izvor, arbore, piatră, albină constituie un întreg concept panteistic.

Enormul și fabulosul se instituie ca valori supreme ale universului. Mitul este, pentru romantici, o supraimagine în care semnificațiile sînt polarizate, dar, cu toate acestea, se integrează într-o unitate sugestivă. În mitologie și misterele antice a pătruns însăși ideea infinitului. Eminescu gîndește de fapt în mituri, încoronîndu-și creația cu mitul suprem al Luceafărului.

Mihai CIMPOI

Eminescu • Precizări

Atenție deosebită se cuvine să acordăm diferitelor monografii, studii și prefețe în care se urmărește lămurirea diverselor aspecte ale operei lui Eminescu ori se încearcă o cunoaștere mai temeinică a vieții poetului. În prefața plachetei de **Poezii**, (Carte didactică aprobată de onor Minister al Instrucțiunei Publice și Cultelor, pentru uzul școalelor „Editori S. Dimitriu și Matei Eminescu, București, Lito-Tipografia Codreanu și Savoiu, Calea Rahovei no. 5, 1895, prefață semnată de N. Petrașcu), se afirmă că poetul era al patrulea fiu la părinți. Nu știa, oare, respectivul autor al unei monografii despre Eminescu și nu l-a informat nici Matei că poetul era al șaptelea copil, (după Șerban, 1841, Niculae, 1843, Iorgu, 1844, Ruxandra, 1845, Ilie, 1846, Maria-Marghioala, 1848—1849, și înaintea Aglaei, 1852, a Henrietei, 1854, a lui Matei, 1856, și a lui Vasile, care n-a trăit decît un an și nu i se cunoaște, cu certitudine, nici data nașterii nici a morții)?

Deși amănuntul care urmează nu-l privește pe Eminescu, ci pe fratele său Matei, cred că nu este lipsită de importanță cunoașterea exactă a vieții tuturor membrilor familiei poetului. În cartea intitulată **Bărbați ai datoriei. 1877—1878. Mic dicționar**, apărută în Editura Militară, în anul 1979, și avînd ca autori pe colonelul dr. Florian Tucă, pe Mircea Cociu și pe dr. F. Chirea, se susține că Matei ar fi murit în comuna Bistrița, județul Neamț (v. pag. 99), cînd, în realitate, a decedat în orașul Bistrița, din Translivania, capitala județului Bistrița-Năsăud, unde este și înmormîntat.

Nu putem lăsa nesemnalată o altă eroare biografică, de data aceasta, referitoare la Eminescu însuși, pe care am descoperit-o pe coperta unei cărți recente, adresată celor mai mici cititori. Este vorba de M. Eminescu, **Poezii**, Biblitoeca pentru toți copiii, Editura Ion Creangă, 1983, unde citim: „Mihai Eminescu, cel mai mare poet român, **s-a născut în Ipotești**, localitate din județul Botoșani, la 15 ianuarie 1850".

Iată, așadar, că după mai bine de 90 de ani (7 mai 1892), de cînd N. D. Giurescu a descoperit actul de naștere al poetului, în conformitate cu care acesta a văzut lumina zilei în orașul **Botoșani**, se mai găsesc editori care nu cunosc realitatea. Documentul i-a fost comunicat lui Iacob Negruzzi, iar acesta i l-a transmis lui Maiorescu care avea să-l introducă, sub forma unui „Post-scriptum", în toate edițiile îngrijite de el, de atunci încoace, cu excepția celei în format mic, în două volume, apărută în 1922, în colecția „Biblioteca Clasică" a Editurii Socec.

În articolul **Titu Maiorescu, editor al poeziei lui Eminescu**, publicat de profesorul timișorean Ion Iliescu în numărul din 1 iulie 1983 al revistei „Orizont" (pag. 5, col. 2—4) ni se citează o apreciere a lui Maiorescu, asupra poeziilor din volumul apărut în decembrie 1883: „cele mai strălucitoare din cîte s-au scris vreodată în românește și chiar în alte limbi", despre care ni se spune că ar fi luată din prefața ediției respective. Informația nu corespunde adevărului. Ideea a fost exprimată de Maiorescu într-o scrisoare trimisă surorii sale, Emilia Humpel, la Iași, cu cîteva zile înainte de apariția volumului, și citatul, exact, este următorul: „În răstimpul acesta am trimis astăzi corectura ultimei coli tipografiei Socec-Teclu, care tipărește într-o admirabilă ediție poeziile lui Eminescu, așa că peste vreo zece zile apare volumul pe care, natural, ți-l voi trimite imediat. Îi mai scriu numai o scurtă prefață. **Poeziile, așa cum sînt orînduite, sînt cele mai strălucite din cîte s-au scris vreodată în românește și unele chiar în alte limbi"**. (Cf. I. E. Torouțiu, Studii și documente literare V, 1934, p. 18).

În articolul **Poeziile lui Eminescu la apariția în prima ediție și ecoul în presa vremii**, publicat, sub semnătura lui D. Vatamaniuc, în „Steaua" din luna decembrie 1883, ne întîmpină, de asemenea, unele afirmații care trebuie corectate. Iată-le:

1. „Ediția este o operă personală și prin **studiul introductiv**, Maiorescu este preocupat să-i creeze lui Eminescu un portret intelectual și moral prin care să-l situeze în afara unor interese mărunte din viața cotidiană". Dar studiul respectiv, publicat, inițial, în „Convorbiri literare", în 1889, avea să fie reluat, în ediție, în același an, la a patra tipăritură, și, prin urmare, trimiterea, la el, cînd avem în vedere ediția princeps (1883), nu-și are rostul.

2. Aceeași observație în legătură cu citatul care urmează: „Oficiosul liberal **Românul** reproduce, în continuare, un fragment din Prefață, **fără însă să facă mențiune și de studiul introductiv"**.

3. „Ediția a II-a se tipărește în 1885, și **de aici înainte ele se succed an de an"**. Cum an de an cînd cele 11, numerotate, aveau să fie realizate în exact trei decenii (1883—1913). Într-adevăr, la 1888 apărea ediția a III-a, în 1889, a IV-a, în 1890, a V-a, dar după această dată ele încep să se distanțeze, foarte probabil și din motivul că, între timp, alți editori intervin în difuzarea poeziei eminesciene (Morțun, Șaraga, Matei Eminescu, Ion Scurtu ș.a.), concurîndu-l, oarecum, pe inițiatorul din 1883. Ediția a VI-a, Maiorescu, apărea la 1892, a VII-a, la 1895, a VIII-a, la 1901, a IX-a, la 1903, a X-a, la 1907 și a XI-a abia la 1913. Acestora le-au urmat altele cinci, nenumerotate, apărute după moartea lui Maiorescu, dintre care numai una este datată (1922). Celelalte patru s-au tipărit în anii 1920, 1922, 1924 și 1927.

Să ne oprim, în sfîrșit, și asupra unei afirmații pe care o face Șerban Cioculescu asupra activității editorului și comentatorului operei lui Eminescu, Ion Scurtu. În prezentarea volumului **Eminesciana**, al lui Perpessicius, apărut în ediție nouă, în editura „Junimea", decanul criticii noastre de astăzi arată, cu bună dreptate, că unul dintre numeroasele merite ale lui Perpessicius, pe linia cunoașterii activității lui Eminescu, este acela de a fi stabilit calitatea muncii lui Ion Scurtu, cel dintîi specialist care s-a aplecat, cu stăruință, asupra manuscriselor poetului. Iată cuvintele lui: „Într-un spirit de justiție care i-a fost caracteristic, editorul recunoaște în nedreptățitul Ion Scurtu, autorul unei teze de doctorat, în limba germană, despre Eminescu și **a două ediții ale Poeziilor, cea de a doua sub titlul dorit de autor, LUMINĂ DE LUNĂ**, ...pe inițiatorul travaliului editorial pe care unii îl numesc științific. Cu Ion Scurtu și cu edițiile sale, critica de text eminescian luă ființă și în felul acesta un nou imperativ categoric se schița: primatul manuscriptului". (R.L. din 8 dec. 1893, pag. 7, col. 1).

Sîntem, fără îndoială, de aceeași părere în privința calității muncii editorului Ion Scurtu. Dar trebuie să spunem că el n-a publicat numai două ediții ale poeziilor lui Eminescu, ci șapte. Volumul intitulat **Poezii**, la care se referă Cioculescu, a apărut în 1908, și el a fost urmat de alte **două** ediții, cu titlul schimbat (**Lumină de lună!**), în anii 1910 și, respectiv, 1912. Sub aspectul conținutului, toate trei sînt identice; au fost modificate doar cîteva fraze din prefață, care, altfel, a rămas și ea neschimbată. La aceste ediții, în format obișnuit, se mai adaogă altele patru, din „Biblioteca pentru toți", dintre care una ilustrată. În „Bibliografia Mihai Eminescu" (1976), prefațată de Cioculescu însuși, cele șapte ediții îngrijite de Scurtu sînt menționate sub numerele 161, 187, 191, paginile 38, 39 și 192, 195, 196 și 197, pagina 40, iar proza literară sub numărul 175, pagina 38 (o singură ediție din patru cîte au apărut). La acestea mai trebuie adăugate patru ediții din „Geniu pustiu" (1904, 1906, 1909 și 1918, vezi numerele 111, 116, 117 și 119, de la pag. 34 din Bibliografie...), unul de „Scrieri politice și literare" (1905, nr. 129, pag. 35) și traducerea piesei „Lais" („Le joueur de flûte" de Emile Augier), comedie antică într-un act, în versuri (1908, nr. 4277, pag. 242).

eminesciana

„privitor ca la teatru..."

În **Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu** (sub redacția acad. Tudor Vianu, 1968), **privitor**, înregistrat numai în **Glossă** (primul vers din strofa a patra), este explicat prin „spectator", utilizarea cuvîntului în acest context figurat fiind considerată un „reflex al concepției filozofice-literare după care viața e o reprezentație teatrală", motiv căruia exegeții operei poetului i-au consacrat comentarii pertinente. Trebuie însă subliniat faptul că i d e e a fusese exprimată și prin alte mijloace lexicale, termenul **privitor** fiind selectat apoi ca unul expresiv. Chiar versurile ce compară noțiunile „lume" — „teatru", folosind acești termeni, apar abia în varianta **En spectateur** din 1976 : „Tu în lume să-ți închipui / Cum că stai într-un teatru" (**Opere**, Ed. Perpessicius, III, p. 93). Într-o variantă ulterioară, intitulată **Glossă**, vechiul titlu este reluat printr-o traducere **sui-generis** ce modifică cel de al doilea vers : „Tu în lume să te-nchipui / Privitor ca la teatru" (**ibid.**, p. 96). Varianta general cunoscută a poeziei, care cuprinde și schimbarea ordinii celor două versuri („Privitor ca la teatru / Tu în lume să te-nchipui") este cea aleasă de Maiorescu pentru ediția **Poeziilor** din 1883. Înlocuirea, în 1878, a unei construcții comparative prin substantivul **privitor** suscită interesul pentru cunoașterea procesului de organizare și de specializare în grupul numelor pentru noțiunea de „spectator" în limba română, cu atît mai mult cu cît în publicistica lui Eminescu **privitori** apare numai incidental cu sensul „persoane care asistă la un spectacol", astfel că termenul se impune analizat în legătură cu evoluția semantică a adjectivului și substantivului **public(ă)**.

Istoria acestui împrumut savant (din latină) este sintetizată într-un articol din **Dicționarul limbii române** al Academiei R. S. România (=DLR ; cf. t. VIII, partea a 5-a) care, prin structura și citatele ilustrative selectate din scrieri începînd din deceniul 9 al secolului al XVIII-lea, constituie numai una dintre ferestrele pe care dicționarul tezaur al limbii române o deschide spre istoria culturală a poporului nostru. Adjectivul **public(ă)** și substantivul **public** au fost întrebuințate inițial în română cu sensurile de bază ale adj. lat. **publicus** și ale împrumuturilor paralele din franceză **(public)**, italiană **(pubblico)** și germană **(das Publikum)**, referindu-se la „ceea ce aparține sau se desfășoară în prezența unui mare număr de oameni (în văzul lumii) ; colectivitate omenească (popor, număr mare, nedefinit, de persoane)". Nu surprinde, astfel, frecvența mare a textelor cu caracter politico-administrativ și juridic în care acest cuvînt apare la începutul secolului al XIX-lea : lat. **publicus** (opus lui **privatus**), fiind adjectivul corespunzător subst. **populus**, însemna „care privește poporul sau statul ; de domeniu public" (cf. Ernout-Meillet, **Dictionnaire étymologique de la langue latine** 1967, unde se citează și o grafie etimologizantă **poplicus**). Semnificativ este faptul că în al doilea deceniu al secolului trecut **public** era glosat la noi prin **obște.** Treptat însă, textele în care este prezent substantivul contribuie la circumscrierea unor categorii de persoane : cele cărora li se adresează o revistă **(public cititor)**, care asistă la o manifestație, persoane în diferite raporturi cu administrația, dar și virtuali „clienți" pur și simplu : în „Curierul românesc" din 1834, o firmă se „recomanda cinstitutului public că de curînd a adus de la Viena haine europenești" (după DLR). O pluralitate de utilizări, ușor derutantă la un moment dat, întrucît de la începutul secolului nostru apar frecvent determinante diferențiatoare : publicul **literar**, publicul **vizitator** (al unei expoziții) etc.

Cu toate că în sintagmele **în public, opinie publică** (dar și în alte contexte : publicitatea editorială subliniază, de exemplu, calitatea unor cărți de știință de a se adresa și **unui public mai larg**), atît substantivul cît și adjectivul și-au păstrat și sensul general, originar, tendința discriminatorie la care ne-am referit anterior a cîștigat teren, întrucît (doar) **public** este simțit ca un termen prea general, iar construcțiile cu diferite determinante sînt, fără îndoială, mai greoaie. Paralel cu **cititori, vizitatori** (ai unei expoziții) etc., s-a produs „rezervarea" semantică **public** „spectatori", ce își are originea cu mai bine de o sută de ani în urmă. Deși chiar astăzi mai poate fi întîlnită și sintagma **public spectator,** terminologia spectacolelor teatrale (și sportive) a rămas principala beneficiară a utilizării cuvîntului **public** fără alte precizări și fără primejdia ambiguității. Este de observat că această specializare semantică, remarcabilă și în alte limbi, reprezintă o întoarcere la o p t i c a semnificației originare : în toate celelalte situații pulicul este virtual, de imaginat într-un spațiu considerabil și pentru un timp greu de determinat ; cel al spectacolului reprezintă un grup constituit pe baza unui interes comun, avînd acest statut pentru o perioadă de timp definită, împrejurări ce se aseamănă cu acelea desemnate de adjectivul lat **publicus** cu referire la populația statului-cetate.

Dacă, după informațiile din fișierul DLR., prezentate în articolul consacrat acestui cuvînt specializarea în discuție nu poate fi înregistrată înainte de Negruzzi și Alecsandri, putem trage concluzia că publicistica lui Eminescu marchează momentul în care critica teatrală selectează termenul **public** pentru a numi noțiunea de „spectatori la o manifestație artistică". După cum se știe, un prim contact cu terminologia tehnică a domeniului i l-a prilejuit lui Eminescu traducerea din germană a lucrării **Arta reprezentării dramatice** aparținînd lui E. T. Rötscher, întreprinsă între 1868—1872 (cf. **Eminescu, Articole și traduceri**, „Minerva", 1974, p. 592). În capitolul **Actorul în raport cu publicul** se găsesc deja toți termenii la care va recurge poetul în articolele dedicate teatrului : predomină **public** (cf. și **favoarea publică**), urmat de **spectator(i)** : **privitor(i)** apare numai de două ori, iar **auditori** poate fi considerat incidental (cf. p. 309—319). Desigur, variația terminologică constatată se datorează celei aparținînd originalului, dar cînd Eminescu debutează ca ziarist, cu articolul **Repertoriul nostru teatral** („Familia", 1870), termenul curent utilizat va fi **public.** Substantivul apare aici și cu un sens deosebit, acela de „cititori", iar adjectivul în sintagma **viața publică**. Dar dacă amatorii de spectacole teatrale sînt desemnați, paralel, prin **masa poporului**, cu sensul precis de „spectatori la o reprezentație teatrală" substantivul este prezent în acest articol de șase ori (cf. **Opere, IX, Publicistica**, Editura Academiei, 1980, p. 84—86), și această preeminență se păstrează în toate articolele referitoare la viața teatrală, reuniuni muzicale, concerte etc., tipărite în „Curierul de Iași" în anii 1876—1877. La aceeași concluzie conduce examinarea terminologiei din cronicile teatrele și muzicale publicate în „Timpul" în perioada bucureșteană (1877—1881) ; cf. **Articole și traduceri,** p. 221—274).

O sumară trecere în revistă a vocabularului publicisticii din perioada ieșeană ne arată că **public** apare frecvent cu sensul de „masă de oameni, populație" („o știre... a produs multă senzațiune în publicul din București" ; **Opere,** IX, p. 358, cf. 359), iar adjectivul se găsește în numeroase construcții : **viața publică** (p. 86, 343), **autorități** sau **activități publice** (242, 348), **interes public** (367), **ordine publică** (369) și chiar **prelegere publică** (a „Junimii", p. 237). Dar, pe lîngă **auditoriu** (la teatru : p. 275, 337 ; la o serată muzicală : p. 346 ; la prelegerile „Junimii" : p. 362), sau **spectatori** (la teatru : p. 282,

Statuia lui Mihai Eminescu de la Biblioteca universitară din Iași

337), **public**, cu sensul de care ne ocupăm, este omniprezent. Cu toate că într-un caz determinarea reflectă indirect o semnificație generală („publicul **ce au asistat**" ; p. 199), cîteva sintagme aparținînd terminologiei de specialitate arată că substantivul **public** era încadrat acesteia : public **de duminecă** (p. 292), publicul **mare** (337, 345), numind și pe cei care asistau la un concert (344, 345, 354), la o „prelecțiune" a „Junimii" (323) sau la serbarea din 1876 a aniversării Universității din Iași (242).

Chiar **spectator(i)** este un termen rar folosit în aceste contexte (cf., pentru peroiada bucureșteană, 1877—1881, **loc. cit.**, p. 230, 260), căci pentru Eminescu acesta păstra, se pare, legătura cu semnificația de bază a lat. **spectator** „privitor", așa cum îl aflăm în notele din epoca preuniversitară, 1866—1869 („Ca spectatorul în fața artei..." ; cf. **Fragmentarium,** 1981, p. 31), ori în **Sărmanul Dionis** („Ochii cei albăstrii ai copilului erau așa de străluciți, de un colorit atît de limpede și senin, încît păreau că privesc cu inocența, cu dulceața lor mai femeiască asupra spectatorului" ; cf. **Dicționarul limbii poetice..., s.v. spectator).**

Privitor „spectator la o reprezentație teatrală" avea o tradiție în scrisul românesc, întrucît, după citatele ilustrative din DLR, a fost folosit de C. Facca, Costache Caragiali, Negruzzi, Bolintineanu sau Odobescu (și, incidental, este întrebuințat și în zilele noastre). Dar, la Eminescu, ca termen tehnic, în anii compunerii **Glossei**, acesta apare doar pentru variație sinonimică : în cronici teatrale din 1876 și 1877 alături de **spectatori** și **public** (**Opere**, IX, p. 282, 283, 294), iar într-o cronică din 1878, precedat de șapte apariții ale lui **public** (**Articole și traduceri**, p. 242—243). Astfel, în **Glossă**, p r i v i t o r reprezintă un fapt de stil ce evocă o selecție lexicală cu efecte verificate, marcînd detașarea de **publicul** ce se lasă furat de jocul actorilor, căci **privitorului**, observatorului „en spectateur", i se promite satisfacția secretă a înțelegerii.

Stelian DUMISTRĂCEL

bio-bibliografice

O săptămînă mai tîrziu, în articolul intitulat **Centenarul primei ediții de Poezii de Mihai Eminescu**, Șerban Cioculescu, după cîteva informații referitoare la succesiunea edițiilor Maiorescu, afirmă : „În interval, cartea mai apăruse la Iași, în editura fraților Saraga, în 1890, într-o ediție ieftină, populară, îngrijită de A. D. Xenopol. **Poezii** (complecte), cu 96 de titluri". (RL, 22 dec. 1983, pag. 7, col. 4).

Dar, în editura pomenită, n-a apărut o singură ediție, ci trei, și nu în anul 1890, ci în 1893, 1894 și, respectiv, în 1895. Ele nu sînt identice sub raportul conținutului, și, bineînțeles, diferă și sub raportul numărului de pagini. Cea dintîi, dintre ele, cu o Prefață a lui Xenopol, de șase pagini, este datată Februar 1893 și are, într-adevăr, o Tablă de materii cu 96 de titluri, de unde se vede că la ea se referă Cioculescu. Dar cifra nu este exactă din cauză că numărătoarea este greșită ; de la 15 s-a sărit la 17. Avem, deci, numai 95 de poezii, nu 96. Numărul total al paginilor este 216. Ediția a doua, cu o prefață mult mai mai scurtă (de abia o pagină și jumătate), semnată tot de A. D. Xenopol, include, în cele 240 de pagini ale ei, exact o sută de poezii. Față de prima ediție au mai fost adăugate : **Amorul unei marmure** (29); **Din noaptea...** (228) ; **Serenadă** (232); **Înger și demon** (o variantă amplificată pe baza unui manuscris, 233—237); **Poezii populare** (228). Ultima ediție Saraga, cea din 1895, are 188 de pagini și cuprinde, în plus, un singur text : **Mănușa.** Și prefața acesteia, scurtă de numai 25 de rînduri, e semnată tot de A. D. Xenopol. Ordinea poeziilor e cea din ediția precedentă, iar numărul scăzut de pagini se explică prin renunțarea la spațiul liber de la începutul fiecărei poezii, după procedeul pe care l-am văzut și la Săndulescu. Printr-o eroare tipografică, una dintre variantele poeziei „Mai am un singur dor" și anume cea care începe cu strofa :

De-oi adormi curînd Să mă duceți tăcînd
În noaptea uitării, La marginea mării,

a fost imprimată de două ori ; la paginile 193—194, în întregime, iar la 192 numai primele cinci strofe, din cele nouă.

După cum s-a putut vedea, din expunerea de pînă aici, bibliografia eminesciană e departe de a fi completă. Așa cum viața poetului ne este cunoscută numai parțial, împotriva eforturilor numeroșilor exegeți de a înlătura umbrele, tot așa, cînd este vorba de opera lui, întrebări numeroase își așteaptă răspunsul. Nu avem nici o bibliotecă, în țară, în care să poată fi consultate toate edițiile poeziilor lui Eminescu. De aici, rezultă că **nu există nici un singur** specialist prin mîna căruia să fi trecut toate aceste ediții. Multe dintre ele le sînt străine pînă și celor mai exegenți bibliografi și bibliofili. Situația nu este cu nimic mai bună cînd este vorba de lucrări de critică și istorie literară, de lucrări despre Eminescu. Atît Ibrăileanu cît și Perpessicius, ca să ne oprim doar la două nume din rîndul marilor specialiști care s-au ocupat, ani îndelungați, de opera lui Eminescu, s-au plîns, în diverse ocazii, că n-au găsit cutare ediție a poeziilor ori cartea sau albumul cutare. Din situații de natură aceasta rezultă că diverși specialiști trebuie să fie preocupați, printre altele, și de completarea bibliografiei eminesciene, acțiune absolut necesară, fiindcă, fără ea, riscăm să tragem concluzii **dacă nu eronate** cu sigur necomplete în studiile pe care le întreprindem.

Nu ne așteptăm, se înțelege, la descoperiri menite să răstoarne concluzii acceptate de toată lumea. Ba, dimpotrivă, sîntem siguri că atît în privința edițiilor cît și a studiilor despre opera lui Eminescu nu vor putea fi adăugate decît contribuții care nu au alt rost decît a completa cunoștințele noastre și nicidecum de a le răsturna pe cele de pînă acum. Dar o ediție, chiar mediocră, ca și o excegeză asupra operei scriitorului poate să ne edifice în privința difuzării poeziei lui Eminescu în rîndul cititorilor și mai ales în privința receptării ei. Numărul mare de ediții dintr-o epocă, să zicem din deceniul al treilea al secolului nostru, duce, în primul rînd, la ideea că poezia lui Eminescu era căutată de cititori. Cum, altfel, am putea explica faptul că, în vreme ce se retipărește una din edițiile lui Ion Scurtu, se difuzează alte cinci ediții Maiorescu, trei îngrijite de Gh. Adamescu, două de Lucian Blaga și cîte una de către Nicolae Iorga, Gh. Bogdan Duică, Octav Minar, George Murnu, Eugen Lovinescu, G. Ibrăileanu?

Fiecare editor vine cu un punct de vedere nou, care, chiar admițînd că nu poate fi acceptat, duce spre anume concluzii. Dintr-o ediție slabă conchidem, mai întîi, că atît editorul cît și cititorii din epoca respectivă l-au văzut pe Eminescu altfel decît noi ; l-au diminuat. În concluzie, deci, se impune să cunoaștem precis cum a fost receptat Eminescu, de la epocă la epocă, și în ce măsură putem formula o apreciere generală, cît mai apropiată de adevăr, în care să se recunoască, cu ușurință, nu numai editorii care s-au străduit să difuzeze opera, ci și cititorii care s-au delectat cu ea.

Gavril ISTRATE

dor de Eminescu

Biblie limbii române este Eminescu astăzi,
Constelație vegheată de singurătatea sa ;
Eminescu este cartea de citire dusă-n brațe,
Este moartea și-nvierea, este lacrimă și stea.

Biblie limbii române este astăzi Eminescu
Singur prinț pierdut în zodii, de zăpadă învelit
Este astăzi Eminescu, dorul nostru de zidire,
Temelie pentru limba ce l-a smuls spre infinit.

Ca pe-o roată de lumină este tras fără-ncetare
Domnul nostru Eminescu care după cum se știe
A turnat limba română în frumoasele tipare,
Biblie îi este astăzi îmbrăcat în veșnicie.

Ne e dor de Eminescu cel zidit în demnitate,
Ne e dor de poezia care n-a-ncăput în cărți,
Ne e dor de Eminescu în tipare-adevărate :
Poezia nu cunoaște nici tratate și nici hărți.

Dor de Eminescu-mi este ca de-o lacrimă stelară
Ca de-o-ntoarcere subită către un izvor curat.
El a dat limbii române demnitatea tutelară ;
Dați-ni-l pe Eminescu cel rotund și-adevărat.

Emilian MARCU

convorbiri – 1886

La nici 22 de ani („sunt născut în Iași, la anul 1817, luna septembrie în șase"), „dumnealui Kogălniceanul", cum îl numește în potrivirea graiului său Grigore Alexandrescu, ia drumul Bucurescilor spre a obține colaborarea **fraților** munteni la proiectata **Dacia literară.** Tipărise și volumul **Istoria Valachiei...**, era astfel chiar bine cunoscut, așa încît scrisoarea de recomandare a lui Constantin Negruzzi pe lîngă Grigore Alexandrescu i se păru acestuia din urmă cu totul de prisos („reputația sa i-a slujit îndestul"). Singurul șoc resimțit de claustratul poet bucureștean fu înclinația tînărului oaspete pentru **danț** și **soarele** ceea ce nu-l va opri să-i elogieze celelalte merite și să-i trimită ulterior pentru „foaea" amintită poezia **Anul 1840,** cu știutul impact exploziv în epocă. **Dacia literară** va fi totuși „închisă" anume „în urma" articolului **Xenomania** datorat **Kogălniceanului** însuși. (Articularea enclitică „de efect" superfluu a unor ilustre nume proprii în ocazionale și emfatice **demersuri** contemporane se resimte azi ca un jenant și desuet familiarism). Misiva de răspuns a lui Grigore Alexandrescu sugerează și o anume mentalitate „revoluționară" a unor închipuiți pașoptiști : „Rîz numai cînd auz pe aceia care erau adoratorii lui [ai colonelului Cîmpineanu, atunci „propit" — arestat] zicînd cu un aer de inspirație : nu-i spuneam eu ? nu-l povățuiam eu ? de mă asculta nimic din acestea nu s-ar fi întîmplat...".

Prezența lui Duiliu Zamfirescu în paginile revistei se statornicește din ce în ce. Deocamdată ca prozator. Cel ce avea să postuleze că „Frumosul în artă este ilusiunea realității... Cei ce nu au talent și totuși încearcă a iluziona realitatea, aceia fac monștri, oameni de lemn, simțiri false" — ne invită, noaptea, la Hirșova, ce „se odihnea, cu casele albe, la malul Dunării, ca un pelican de baltă". Bineînțeles luna așterne pe lunecarea fluviului „un drum de argint în sclipirea căruia ai crede că tremură toate stelele cerului...". Numai puținele „minarate subțiratice își întindeau gîtul peste acoperișuri, cătînd parcă să se uite în umbra ulițelor înguste". Un tînăr magistrat, venit din București, asemenea: cu ochii iscoditori după bine păzita și frumoasa fată a cadiului (judecătorul osmanliu). Fata răspunde chemărilor dragostei și, deghizat, condus de o bătrînă misită, zburătorul palid, evitînd primejdii fără seamăn, ajunge s-o întîlnească într-o odaie întunecoasă pe arzătoarea turcoaică. Gesturile lor de iubire nu trec pragul tulburător al dorinței, nu-și înțeleg unul altuia cele ce-și șoptesc, teama, ezitarea, iminenta deconspirare îi desparte brusc. Totul se reface în două singurătăți halucinante. Mai cu „experință" și „lucid", magistratul renunță s-o mai vadă, s-o mai caute pe aceea ce i se păruse cîndva o unică promisiune. Primește bucuros ordinul rechemării în vechea funcție, și, în drum, o stafie îl așteaptă. E fata cadiului ce nu-i cere altceva decît să-l îmbrățișeze desnădăjduită cu statornicia dragostei adevărate și demnitatea ultimei amintiri, rostind la despărțire „încet și temător" singurele cuvinte ce le învățase de la el: „ — Noapte bună !" (acesta este și titlul excelentei nuvele). Inutil să mai amintim că autorul însuși, cel ce se va considera mereu în descendența de spirit a lui Lev Tolstoi, consecvent conceptului său estetic, a fost scurt timp supleant la judecătoria de ocol Hîrșova începînd cu 13 septembrie 1880 ?

Ca întotdeauna în acești ani, versurile Veronicăi Micle sînt o emoționantă răsfrîngere a marelui destin eminecian : „De dorul tău este legată / Încă și azi viața mea / Tu stăpînești ca altă dată / Sufletu-mi care te iubea. / / O vorbă numai de mi-ai spune / La glasul tău aș tresări / Și toate legile din lume / Călcîndu-le eu te-aș iubi. / / Domnește-n jurul meu tăcere / Cu doru-mi singură vorbesc. / Și sunt zdrobită de durere, / Iar tu nu știi cît te iubesc" ! **(De dorul tău)** ; „Vîrful nalt al piramidei, ochiul meu abia-l atinge / Lîng-acest colos de piatră vezi tu cît de mică sunt / Astfel tu-n a cărui minte universul se răsfrînge / Al tău geniu peste veacuri rămînea-va pe pămînt. / / Și dorești a mea iubire... prin iubire pîn-la tine / Să ajung și a mea soartă, azi de soarta ta s-o leg, / Cum să fac ? Cînd eu micimea îmi cunosc atît de bine, / Cînd măreața ta ființă poate nici n-o înțeleg. / / Geniul tău planează-n lume / Lasă-mă în prada sorții / Și numai din depărtare cînd și cînd să te privesc, / Martora măririi tale să fiu pîn-la pragul morții / Și ca pe-o minune-n taină să te-ador, să te slăvesc !" **(Lui X...).**

Lucian DUMBRAVA

Adrian PODOLEANU : „Natură statică"

ion hurjui

dimineaţa aceasta de soare

Curge pe lîngă noi
dimineaţa aceasta de soare
nu-i nici un semn
că ne vom revedea
Tu şi eu la ora începerii
unei zile de trudă —
pe fiecare ram o pasăre
cîntînd viitorul !

De-a lungul drumurilor
cîini de pază coşuri cu resturile
din mîncarea zilei precedente
Studente ignorînd totul —
ca dimineaţa aceasta de soare.

Pentru noi nici un semn
că ne vom revedea
nerăbdarea noastră nu contează
lacrima nu-i decît motivul altei lacrimi
În zadar pe fiecare ram a mai venit o pasăre
cîntă perechi cîntece vechi de împerechere
cîntece noi de desperechere —
curge pe lîngă noi dimineaţa aceasta
de soare.

ochiul de vultur

Despărţirea de o iubire
despărţirea definitivă — ea există !
(un instrument monocord de tortură)
căile neînţelese — lupta cu biologicul
(peisaj nocturn cerebral)

Narcisismul era în mine floarea
reginei — ochiul de vultur !
înotătorul din dreapta
şi cel din stînga mea
candidau la primele locuri.

furtuna

Elementele naturii sînt identice —
plouă sau aşa i se pare Omului
priveşte iscoditor prin ceaţă
ceaţa-i cînd vine furtuna !

Omul îşi întoarce privirea
într-o singură zi rememorează secolul
nu l-a trăit dar îl revede
(opţiuni pentru un veac mai bun)

rond cincizeci

Fără îndoială deşertăciunea
trupul tău îmbătrînit
cartea de deasupra capului
sînt o amăgire perpetuă
Fără îndoială pătrunde somnul
mai hotărît în trezie
cumpăna bate către noapte.
În grădină înfloresc iar vişinii —
tu ai acum atîţi ani cît nu ţi-ai închipuit
altădată (rondul cincizeci)
Orbeşte bate vîntul fereastra ta.

mircea şerbănescu

trilul privighetorii

De cît timp sînt bolnav foarte puţini mi-au deschis uşa, iar unii după ce au deschis-o o dată sau de două ori au renunţat, căci nimănui nu-i face plăcere să vadă suferinţa întruchipată. Boala mea, de durată şi cu final incert, nu prea mă face atrăgător. Îmi dau seama şi, în plus, încerc să-mi adorm neliniştea enumerînd cît de ocupaţi sînt prietenii mei, gîndindu-mă nu numai la ocupaţiile lor, ci şi la timpul lor liber, intrînd uneori în zona unor asociaţii care mă umplu de emoţie. Doar şi eu am fost ca şi ei. Viaţa înseamnă mişcare, acţiune, neprevăzut. Zac pe spate în pat, îmi plimb ochii în rama de lumină a ferestrei, caut cerul, străduindu-mă să-mi închipui imaginea imensităţii lui aşa cum o puteam cuprinde pînă nu de mult fără nici o restricţie. De aici îl văd tăiat în unghiuri ciudate de acoperişurile din vecini, nici măcar în formele fixe învăţate în şcoală. Ochii-mi urmăresc conturele de parcă ar căuta un sens acelei geometrii besmetice pe care rătăcesc nedumerit.

E-un joc al ochilor şi-al fanteziei ; mintea îmi e ca o pasăre de dincolo de acoperişuri, colindînd alt cer, ştiu, îmi dau seama că prietenii mei îşi au fiecare ocupaţia şi că dacă ar fi să-i aştept, nu acesta e timpul potrivit. Îmi încep aşteptarea de cum se luminează de ziuă, sînt exagerat şi nebun, îmi zic, şi pasărea gîndului zboară, colindă pe locuri familiare, în ochi îmi pîlpîie şi se adună ceaţa, adorm şi mă trezesc pe urmă ca să primesc linguriţa cu medicamente, pilulele, rîndul injecţiilor e seara, întreb dacă n-am fost căutat, aflu că nu şi-mi aduc aminte de telefon — nici la telefon ? ; sînt nerăbdător şi apoi dezamăgit de răspuns.

Rămîn singur, în aşteptare. Petecul de cer, tăiat stîngaci ca o bucată de hîrtie de un copil, capătă o nuanţă mai severă, înalbăstrindu-se neverosimil ca apa în care s-ar picura cerneală. Soţia se apropie să-mi arate ceva, mă ajută să îmi ridic puţin capul, şi astfel am ocazia să văd un nor ca un munte de zăpadă cu o margine fastuoasă de carmin. Boarea ca o petală de mac e extraordinară, dar eu sînt mai interesat să aflu dacă nu m-a căutat nimeni la telefon, dacă nu şi-a anunţat vizita careva ; a fost linişte, aud, de parcă numai la atît mai am dreptul. La nimic altceva. Mi se întîmplă însă ca de obicei : tocmai cînd rămîn singur în casă, se scutură arţăgos soneria de la intrare.

Tresar. Un resort interior zvîcneşte de la locul lui. Aş striga ; n-am pe cine. Soneria se repetă. Cu o stăruinţă sporită mi se pare. Am aşteptat atît, încît nu mă pot stăpîni. Dacă nimeni nu e în casă, eu ce sînt ? În pustiul din jur, inima mea încă bate. Îmi loveşte coastele ca un ciocan. Dacă sînt viu rostul meu e să reacţionez. Schiţez o primă mişcare. Ameţesc puţin, dar mă văd pe verticală. Mai încerc o mişcare. Merge. Îmi vine să strig către uşa de la intrare — „Nu pleca. Vin acum".

Şi în adevăr, îmi cobor un picior. Celălalt îl urmează. Mi-e tare greu, sînt silit la eforturi peste puterile diminuate de boală, dar nu am încotro, a sunat la uşă şi poate că este careva dintre cei aşteptaţi îndelung şi cu nerăbdare şi de care mi-e dor ; aşa că după ce mă echilibrez pe picioare, încep să mă tîrîi cu mers tîrşit, înaintez gemînd, mă reazim de mobile, de pereţi, oprindu-mă ca să-mi trag sufletul înspăimîntat că cel de la uşă o fi plecat, renunţînd să mai încerce o dată să trezească din inerţie soneria, mă proiectez înainte cu bietele-mi forţe, ajung în sfîrşit şi întreb cine e.

Mă sprijin de uşă. Vederea mi se întunecă. Răspunsul de afară, însă, îmi aduce lumină. Glasul acela îmi uşurează suferinţa şi osteneala drumului pînă aici. Plin de bucurie deschid. Îmi vine ameţeală, mă clatin, dar e atît de bine ! Căci e cel mai drag prieten, şi el pătrunde înalt şi în putere, purtînd cu sine acea vitalitate a existenţei de dincolo de uşa unui bolnav, ceva care aproape îmi taie răsuflarea. Îmi strînge mîna ca unuia sănătos, de-mi vine să ţip de durere şi de bucurie, mă sprijină ca să mă întorc în pat şi tot ce face şi ce îmi spune e în numele vieţii tumultoase din care s-a desprins pentru o clipă doar ca să-mi acorde mie ceva, poate o fărîmă din ceea ce cunosc foarte bine. Ce e cu tine, bătrîne, îmi zice, ai dat-o-n bară ! Rîde.

Mă aşez la orizontală, abia suflu, îmi potrivesc perina, căci mi se pare că totul e strîmb şi tare sub mine, caut să-mi recapăt respiraţia normală şi bruma de dispoziţie ca să-i povestesc de boala mea, schiţez chiar un început pe care-l socot eu optimist — aşa e, mai dă omul şi în bară, uneori... Cît de slab îmi e glasul, îl simt cum pîlpîie ca o flacără de luminare, cu atît mai palid şi neajutorat, cu cît celălalt e mai vivace, mai sigur de sine, tremură de nerăbdare să-mi transmită un nou succes, ceva ce nu trăieşte decît „o singură dată în viaţă". De-aceea a venit, nu ca să vadă un bolnav, ci ca să aibă ce povesti unuia care ştie despre ce e vorba, care îl poate înţelege.

— Dacă-ţi spun că aşa a fost !

Continuă să-mi vorbească întocmai ca în vremea dinainte, cînd eram sănătos tun şi ne comunicam unul altuia întîmplările mai mari sau mai mărunte ale zilelor, bucuriilor şi amărăciunilor noastre, îşi revarsă cu vervă satisfacţia, e sănătos, i-a mers din plin, ce-i pasă !

Îl ascult, mă las furat de revărsarea lui, îi simt tăria şi tensiunea, mă resemnez să constat că e ceva ce aparţine altcuiva. Te bucuri, aşa-i ? — mă mai întreabă, vrea să se asigure, dau numai din cap în semn că aşa e, deşi pasărea gîndului îmi zboară pe alt cer, caută alt liman, dorind poate o creangă unde să aibă posibilitatea să-şi cînte trilul, chiar dacă trist şi puţin, palid, ca o flacără de luminare pe sfîrşite, aşa că eram şi bucuros şi nefericit, îl invidiam pe prietenul meu, deşi m-ar fi durut dacă ar fi plecat, luînd cu el şi suflul acela înalt de viaţă trepidantă, de neprevăzut, de viaţă adevărată !

Iar el îmi repetă — Îmi pare bine că te văd. Am impresia că-ţi merge mai bine decît am auzit de la alţii... Ce să-ţi spun... ce boală te paşte şi te reţine la pat ?!

— Păi uite cum s-a întîmplat...

Se uită la ceas.

— Lasă că-mi povesteşti altădată. Mai trec eu să te văd. Acum mă cam grăbesc. Am stat prea mult. Te-am obosit. Fă-te bine şi mai vedem noi.

Şi-a adunat energia. Îi rămăsese destulă — şi cu bagajul bucuriilor şi-al nerăbdării de a se vedea afară, m-a salutat, asigurîndu-mă că nu e nevoie de efortul meu de a-l conduce, cunoaşte drumul, mi-a strîns mîna încă o dată punînd în ea toată sănătatea şi inima lui de prieten. Acum nu mai e. Sînt ca un obiect uitat. Cît pot rămîne un astfel de obiect fără stăpîn pe marginea drumului ? La început contrariat, amărît, dezorientat, deşi cunoşteam firea prietenului meu : întotdeauna se vedea pe sine, ca orice om sănătos, în plin mers înainte. De ce mă pierd cu firea ? De ce beau cucuta tristeţii ? De ce nu mă iau la trîntă cu boala ? Doar ard de nerăbdare să-mi reiau locul în fluxul dinamic al vieţii ?!. În sînge mă încearcă un început de vigoare. Mă smulg ca dintr-o mlaştină lipicioasă, lacomă să mă tragă îndărăt.

Fiinţa lui e încordată. Voi fi din nou eu, cel sănătos, cel de altădată, pe picior de egalitate cu toţi ceilalţi şi în primul rînd cu prietenul meu. N-aş vrea să cad în sila de om bolnav. Îmi îndrept ochii spre cerul din rama ferestrei. Lumina lui s-a înalbăstrit de cerneala amurgului. O pasăre îl colindă. Nu trece mult şi ciocul ei de aur se aprinde în faţa mea subţire şi uşor curbat ca o secere.

E o lună frumoasă şi ce dulce aud tot mai distinct trilul privighetorii.

debut

liana ivan-ghilia

o problemă comună

La începutul formării colectivului nostru, evenimentele mai mari sau mai mici se succedau aproape neobservate, înghiţite de efervescenţa activităţii cotidiene. Încercam zi de zi să ţinem între noi relaţii de toleranţă, iar metoda cea mai bună ni s-a părut tuturor, instinctiv, scufundarea totală în munca propriu-zisă : fiind atît de absorbiţi, eram alături unii de alţii fiindcă lucram toţi pentru un ţel comun, reuşind în acelaşi timp să ne evităm reciproc. Aşa se explică rezultatele strălucite la care am ajuns şi care ne-au adus faima, o dată cu preţuirea şi invidia celor din jur.

Bine înţeles, în timp ce trudeam cu conştiinciozitate, privirile ne alunecau din cînd în cînd, (destul de des) cercetătoare, prudente, unele spre celelalte. Astfel, am încput să ne cunoaştem, dar am avut prezenţa de spirit ca, pe toată durata rămînerii noastre împreună, să păstrăm acea prudenţă a privirilor. Întindeam unii spre ceilalţi tentacule de melc pe care le retrăgeam fulgerător la cea mai mică atingere. Să nu credeţi că în felul acesta părerile despre cei din jur erau superficiale ! Odată pericolul interceptării trecut, ochii de melc îşi făceau din nou apariţia, cercetînd zona înconjurătoare cu mult mai multă prudenţă, stăruinţă şi pricepere. Fiecare retragere bruscă însemna o experienţă cîştigată, o greşeală evitată, o ascundere la timp din faţa inamicului, o punere la adăpost, dar nu un adăpost oarecare, ci unul care să permită o şi mai bună spionare a adversarului. Într-un asemenea mediu, simţurile fiecăruia s-au ascuţit, s-au sensibilizat, s-au dezvoltat în asemenea măsură, încît astăzi cu greu ne-ar mai putea cineva induce în eroare în domeniul psiho-sociologiei.

Dar atunci eram încă la început. Eroarea pe care am comis-o atunci a fost şi va rămîne singura, dar ea a fost, din nefericire, ireparabilă, ne-a dat multă bătaie de cap şi a avut consecinţe grave.

S-a strecurat, treptat, între noi dorinţa unei mai strînse apropieri mascate de cerinţe strict profesionale. Adevărul era că distanţele dintre noi ne împiedicau să ne vedem clar şi de aceea loviturile pe care ni le adresam din cînd în cînd, micile înţepături prin executarea cărora ne mai relaxam după încordarea susţinută ,nu-şi nimereau întotdeauna ţinta.

Observasem din primele zile lipsa de interes pe care E o manifesta la adresa persoanelor feminine din jur, dar am pus-o pe seama unei detaşări uşor spiritualizate şi chiar începusem s-o simpatizez puţin pe E pentru aerul său de persoană greu adaptabilă. Am încercat să-i dau o mînă de ajutor ca să poată intra în mijlocul nostru, dar monotonia felului ei de-a fi m-a plictisit repede, astfel încît cercul legăturilor noastre s-a închis, iar ea a rămas înafară. Am fost întotdeauna „noi şi E". Cînd vorbeam despre „noi", nimeni nu se gîndea s-o includă şi pe E. E aparţinea de celula noastră, dar am considerat-o mereu o „anexă", un fel de apendice nefolositor care putea oricînd să ne provoace neplăceri şi care ar fi fost mai bine dacă n-ar fi existat, dar pe care nu ne înduram, totuşi, să-l înlăturăm. De fapt, începuse să nu ne mai deranjeze decît foarte rar, pentru că o vedeam doar din cînd în cînd. În prima perioadă, cînd simţea apartenenţa la grupul nostru ca pe o obligaţie, încerca să găsească fel de fel de scuze şi explicaţii frecventelor ei dispariţii din mijlocul nostru, aşa că ne-am obişnuit să-i ascundem lipsa muncind în locul ei, ca să nu rămînem în urmă, pentru că începuserăm deja să ne bucurăm de un oarecare renume şi, deci, de cîteva avantaje la care nu puteam renunţa. A da înapoi în situaţia în care ajunseserăm ar fi fost mai rău, mult mai rău decît dacă ne-am fi manifestat de la început că sîntem mediocre. Dar noi vroiam să strălucim, şi străluciserăm de la început. Singura noastră pată era E. Ea era infirmitatea organismului nostru perfect în rest, iar noi trebuia să ne-o ascundem. Abia acum îmi dau seama că am integrat-o pe E în sistemul nostru, chiar dacă ea fugea de o asemenea integrare care i-ar fi distrus libertatea de care avea nevoie, am asimilat-o fără ştirea ei şi mai presus de voinţa ei, ne-am împletit plasa de păianjen în jurul ei, intrigile noastre au presat-o, au sufocat-o, ca pe-o insectă între petale carnivore. Fie că era sau nu de acord, E ne aparţinea chiar şi în absenţă, devenise chiar mai prezentă cînd era absentă, iar noi luam greşelile ei asupra noastră, încercînd să le acoperim cu strălucire pentru ca nici un ochi străin să nu le perceapă. Cînd eram între noi, însă, ne transformam în judecătorii ei, o analizam şi dădeam sentinţe care deveneau tot mai aspre. Discutarea moravurilor ei uşoare, a lipsei de preocupare şi a comportamentului ei scandalos a devenit, încet, încet, grija noastră principală şi permanentă. Cu cît o dezaprobam, cu atît ne dădeam seama de calităţile noastre şi cu atît ne dezgusta mai puternic ea, E, de care eram atît de diferite. Contrastul dintre ea şi noi era cel mai puternic din cîte văzusem vreodată Asta ne-a şi dus cu gîndul la tactica nemaipomenită pe care am urmat-o în continuare : lîngă viciile ei, virtuţile noastre apăreau amplificate. Nu, bine înţeles că n-am început s-o ponegrim direct, dar ne-am concentrat toate forţele şi întreaga capacitate în inventarea unor aluzii discrete, rafinate, pline de întreaga subtilitate pe care ne-am cultivat-o în abilele noastre relaţii cu ceilalţi, ceea ce a dus la creşterea fără precedent a stimei celorlalţi faţă de noi. Îi urmăream activitatea extraprofesională de cîte ori aveam prilejul şi eram permanent la curent cu schimbările sentimentale intervenite în viaţa „problemei" noastre. Nici nu ne închipuiam pe-atunci ce măsură înţeleaptă de prevedere fusese aceea de-a o ţine pe E sub observaţie ! Altfel, n-am fi aflat niciodată şi am fi fost pierdute ! Sacrificiile pentru atingerea înaltei noastre poziţii ar fi fost deşarte, visul nostru înalt — năruit în adînci tenebre.

Dar am aflat la timp şi înaintea celorlalţi : E era favorită Marelui S ! Buna şi credincioasa noastră T îi surprinsese împreună şi ne-a adus ştirea într-un suflet. Tulburarea ne-a fost profundă. Trebuia să îndeptăm totul repede, repede, înainte ca alţii să afle ceva şi înainte ca ea să descopere pricina atmosferei nefavorabile din jurul ei. I-am cumpărat flori, i-am explicat sincer profunda noastră simpatie pentru ea, am copleşit-o cu atenţii în faţa celorlalţi iar aceştia au văzut în gestul nostru o nouă dovadă a înaltelor noastre calităţi morale. O coborîserăm în noroi, acum o ridicam ca pe un giuvaer uitat, să sclipească ea în razele emanate de noi şi ne-am închinat smerite, dinaintea ei pînă ce toţi cei din jur i-au recunoscut superioritatea. Astfel, alt merit de-al nostru s-a adăugat unei liste de proporţii uimitoare : acela de-a o fi decoperit pe E.

În prezent ştim că E nici nu l-a văzut vreodată pe Marele S, că Marelui S nu i-a vorbit nimeni, niciodată de E, dar e prea tîrziu, pentru că acum, cînd soarta noastră, a tuturor, depinde de E, nu ne mai putem recunoaşte greşeala.

POSTUME

răbdării toamnei ne supunem

Iertaţi şi vindecaţi de vară
răbdării toamnei ne supunem,
absenţa mării-o să ne doară,
cît ar fi frunzele de grele,
de greul nostru o să moară.

Că nu ne-am dus decît în luncă
şi pe coline-am aruncat
cuvintele ca pe-o poruncă
să-mi pară verdele curat :
dar greul lui mă doare încă.

Răbdării toamnei ne supunem.
O, nervii codrilor sînt tari,
atîtea stele îi răspunde
şi-n fructul lor răsar Stejari.
Dar nu avem ce să ne spunem !

Absenţa mării ne mai doare,
acum, cînd vindecaţi de vară
vom locui doar în ierbare
presaţi de clipa solitară
sau de-o iluzie fugară.

Colina ne-a fost val ca valul
ce n-a rămas, nici nu s-a dus.
O, zarea-şi sfarmă iar cristalul
în cioburi să avem de pus
cuvîntul toamnelor nespus.

Ana MĂŞLEA

george timcu

petrecerea

Din cînd în cînd organizez cîte o mică petrecere la mine acasă cu prietenii cei mai apropiați. Intîlnindu-mă cu ei pe stradă, aproape fiecare mă întreabă : „Laura, mai facem o seară la tine ?“ Probabil sînt o bună amfitrioană și trebuie să recunosc că mă simt flatată de dorința lor de a mă vizita. Ultima dată a fost destul de bine. Cu mici rezerve, aș zice eu. Au venit elegantul și ironicul Bonifaciu, doctorul Dumitraș, nebuna de Nuți, care nu acceptă să mă onoreze cu prezența ei decît însoțită de Paraschiva, vechea și buna mea prietenă Maria, tristă și serioasă ca întotdeauna, nelipsitul Richard al III-lea, așa îi zicem noi, pentru că e șchiop și puțin adus de spate, dar e un Richard blînd, și încă vreo doi-trei. Bonifaciu îmi propusese cu vreo două zile înainte cînd fusese la mine să-l invit și pe Ion Munteanu. Întîi am protestat, dar după aceea am zis, fie ce-o fi !

Bineînțeles primul a sosit Richard al III-lea. De fapt îl cheamă Dragoș Busuioc, dar el își zice simplu „Șchiopul“. La telefon se prezintă tot așa cînd vorbește cu prietenii apropiați. E un personaj bizar la prima vedere, iar pentru o femeie poate părea chiar dezagreabil. Vesel tot timpul, dar de o veselie amară, pe muchie de cuțit, uneori putînd fi și sarcastic. În fond, omul trăiește cumplita dramă a infirmității sale, pe care o suportă cu bărbăție, eroic aș spune. Eu nu pot rîde de glumele lui, nu pentru că n-ar avea umor — sau n-aș avea eu — ci pentru că la el pînă și hazul poartă ceva din amprenta disperării. Este însă un prieten devotat, capabil de acte de mare generozitate. Eu îl stimez foarte mult și întotdeauna îl tratez cu seriozitate. Bineînțeles că mă ironizează pentru asta, imitîndu-mă : „Acum, doamnă, vorbim cu atîta gravitate de parcă am trata pacea de la Versailles !“ Dar nu mă supără ironiile lui. Eu îl accept așa cum este.

Au sosit apoi nedespărțitele Nuți și Paraschiva. Nuți la fel ca întotdeauna, în blugi și pulover, cu părul blond, fluturînd ca o eșarfă. În schimb Paraschiva părea monumentală. După ce că este dăruită de la natură cu masivitate de balenă parcă nu i-ar fi fost deajuns, își pusese o rochie bogată, grea, de catifea cu falduri largi, care-i sporea monstruos proporțiile și așa impresionante. Generos era și decolteul, cam mare și riscant pentru sînii supraabundenți ai Paraschivei. Aveai impresia că la cea mai mică mișcare vor erupe și vor inunda spațiul din jur. Era fardată prea tare și, fără a fi vulgară, nu era de cel mai bun gust. Probabil emit judecăți de femeie rea, care a început să îmbătrînească. Eu, cine știe cum oi fi arătînd sau cum m-or fi văzut ceilalți, în special celelalte în rochia mea sobră ca un veston militar ?

Cînd a intrat Bonifaciu, mai elegant ca niciodată, de un perfect bun gust și a dat cu ochii de Paraschiva mi-a șoptit discret în timp ce-mi săruta mîna :

— E de o vîrstă cu pensia, dar nu se lasă pînă nu i se pare că arată mai tînără ca fiică-sa.

— Bonifaciu ! L-am dojenit eu, nu fi rău. E dreptul ei să se apere de dezastrele vîrstei.

—Nici nu-i contest acest drept. Dimpotrivă, o admir că mai are puterea de a apăra cauze pierdute.

— Azi ești într-adevăr malițios.

Între timp sosiseră și ceilalți invitați și, conform regulei casei, fiecare făcea ce-l tăia capul. Eram categoric împotriva mesei în comun — nici măcar nu am în casă o masă pentru așa ceva — sau a comenzilor de gazdă autoritară : acum dansăm, acum facem conversație inteligentă, iar acum spunem glume. Fiecare stătea de vorbă cu cine voia. Mînca ce și cînd dorea, servindu-se singur de pe măsuța din colț și turnîndu-și în pahar cînd îi poftea inima. Așa că toți se simțeau în voia lor, nesîcîiți de o gazdă fals-amabilă.

Apăruse și doctorul Dumitraș, lung, deșirat, cu chipul lui uscat și morocănos, care însă la un pahar de vin se metamorfoza, devenea un mare șuetist.

M-am uitat în jur. Mi se părea că sînt toți obișnuiții casei. Să fi lipsit unul sau doi. Ceea ce era normal, pentru că nu întotdeauna poți să-i aduni chiar pe toți în aceeași seară. Cum invitații știau că nu obișnuiesc să bat gongul de începere a petrecerii, ca la teatru, fiecare își vedea de treaba lui, lejer. Unii mai înfometați trecuseră direct la mîncare, în frunte cu Paraschiva, care fără nici un complex ponderal ataca temeinic niște jambon. Richard, care țopăia de colo pînă colo, șuieră printre dinți cînd trecu pe lîngă mine :

— Înfulecă într-o grabă nebună, de parcă ar scăpa trenul.

Dragoș n-o prea înghițea pe Paraschiva și nu scăpa niciodată ocazia s-o înțepe fără prea mari menajamente, ceea ce și făcu pînă la urmă :

— Coană Paraschivo, mi-a zis mie un doctor că jambonul e bun pentru obezitate. Provoacă scăderi rapide de tonaj.

Paraschiva absorbită în lupta cu jambonul, nu auzise prea bine ce spusese Richard și încuviință convinsă, cu aerul că : „Lasă, am auzit și eu treaba asta“.

Bărbații se retrăseseră într-un colț să bea o vodcă. Doar Bonifaciu preferă un coniac și o cafea. Îi știam tabieturile și l-am lăsat în pace. Mînca puțin și abia spre sfîrșitul petrecerii. Se așezase tacticos într-un fotoliu și privea lumea ca la teatru. Era secreta lui plăcere în asemenea împrejurări. Își aprinse o țigară, sorbi din coniac, apoi din cafea și începu să examineze invitații, cu ochii îngustați. Din cînd în cînd un zîmbet fin îi apărea în colțul buzelor, care dispărea imediat, făcînd loc aerului său obișnuit, ușor flegmatic, nu însă disprețuitor. Ținuta îi rămînea în continuare la fel de distinsă, de elegantă. Observase că îl urmăresc cu privirea și-mi făcu un semn discret cu mîna care însemna : „Fii liniștită, mă simt excelent ! Ocupă-te de ceilalți“. De fapt n-aveam nimic de făcut. Totul fusese pregătit dinainte și acum nu aveam decît să mă aștern la taclale cu oricare dintre musafirii mei, fără să-mi fac probleme că l-aș neglija pe vreunul din ei. M-am apropiat de Nuți, care tocmai bea un pahar de vin. Îmi propune să-mi dea în cărți. E fixul ei. Zice că mereu îi iese un crai de ghindă la drum de seară. Richard care apăruse pe neașteptate lîngă noi, parcă ar fi răsărit din pămînt, îi răspunde prompt :

— Nuți dragă, numai eu știu de vreo zece ani de craiul ăsta că-ți iese la drum de seară. Nu-l mai ține în stradă că o răci bietul om prin cîte ploi a stat. Fie-ți milă de el.

Nuți se înfurie. Cînd e vorba de dat în cărți își pierde total umorul, neadmițînd nici o glumă pe seama pasiunii ei.

— Te rog frumos ! La ce nu te pricepi nu te băga. Și apoi e treaba mea.

— Păi nici nu mă bag. Doar observ că sărmanul crai se apropie de pensie de cînd tot iese la drum de seară.

Doctorul Dumitraș se apropie de mine și mă întreabă cu vocea lui aspră :

— Ai auzit de noua ispravă a drăgălașului meu coleg Albu ?

Fără a mai aștepta răspunsul meu, începu să-mi istorisească o pățanie foarte hazlie a acestuia.

Am rîs în hohote. Toată lumea s-a adunat în jurul nostru să afle despre ce este vorba. Dumitraș nu s-a lăsat rugat și a povestit tuturor, ca să se audă, că tot nu-l putea suferi pe Albu. A fost un haz enorm. Povestea a creat o bună dispoziție generală, cînd deodată s-a auzit soneria. M-am dus să deschid. În ușă s-a văzut un imens coș cu flori de mai multe feluri asortate cam alandala, din spatele căruia abia se zărea capul rotunjor și transpirat al lui Ion Munteanu. Am înlemnit. Uitasem cu totul de el. Nefiind încă printre invitații mei obișnuiți, nu-i observasem lipsa. A înaintat pe culoar, cărînd din greu imensul coș și a pătruns în cameră, unde mai răsunau hohotele de rîs de pe urma pățaniei doctorului Albu. Auzind rîsetele, s-a fîstîcit cu totul, imaginîndu-și probabil că el le-a provocat. Am sărit repede să lămuresc lucrurile :

— Nu-ți fă probleme, domnule Munteanu. Se spuneau anecdote cînd ai intrat dumneata. Vai ce drăguț ești ! Nu trebuia să te deranjezi cu atîtea flori.

Mi-a sărutat în sfîrșit mîna, cu dificultate, incomodat de încărcătura ce o purta în brațe și a spus un „Bună seara“ emoționat.

Rămăsese în mijlocul camerei cu coșul în mînă. Era într-adevăr uriaș. Am vrut să i-l iau, deși mi-era teamă să nu-l scap. A sărit Richard să mă salveze :

— Lăsați, cucoană, că iau eu florăria.

Și l-a luat, dispărînd cu totul în spatele coșului care părea că se deplasează singur spre unul din colțurile încăperii. Munteanu rămăsese cu mîinile goale și acum nu știa ce să facă cu ele. Era vizibil încurcat. Dar s-a prăvălit peste el Paraschiva ca să-l salveze cu tactul ei infailibil :

— Ionică dragă, șezi și tu colea și mănîncă ceva că ți-o fi foame.

Munteanu zîmbi încurcat și vorbi întretăiat, privind în jur speriat :

— Mi se pare că nu cunosc pe toată lumea...

Am intervenit în sfîrșit eu, care eram gazdă, și l-am prezentat celor pe care nu-i cunoștea. Trebuia s-o fi făcut în prima clipă, dar imensul lui coș cu flori mă uluise atît de tare, încît uitasem că trebuie să îndeplinesc oficiile de gazdă. Apoi l-am lăsat în grija Paraschivei. În timpul prezentărilor observasem însă că Richard își dăduse iar în petec. I-a strîns mîna lui Munteanu, s-a înclinat sobru și s-a prezentat cu multă seriozitate :

— Gauss, profesor de matematică.

— La care Munteanu i-a răspuns și el grav :

— Munteanu, contabil șef !

Înlemnisem. Dacă Munteanu știe cine a fost Gauss se va simți profund jignit de gluma lui Busuioc. Dar pișicherul mirosise cu cine are de-a face sau știa cîte ceva despre omul din fața sa. Micul Ion, cum îi spunea Nuți, nu reacționă în nici un fel la faptul că îi fusese prezentat Karl Friederich Gauss în persoană, genialul matematician, răposat cu mai bine de o sută de ani în urmă, totul părîndu-i-se foarte firesc. Doar Bonifaciu din fotoliul lui făcea eforturi să-și stăpînească rîsul. Paraschiva i-a zis după aceea toată seara lui Richard : „Domnul Gauss“ pentru că hoțul, o atrăgea în tot felul de capcane, provocînd-o la discuții care evident o depășeau.

Trebuia să mă ocup de Munteanu, să fac totuși conversație cu el. Și nu prea aveam chef. Pînă la urmă mi-a venit o idee. I l-am dat în primire lui Busuioc, rugîndu-l însă să nu întreacă măsura. Trebuie să recunosc că l-a cruțat pe Munteanu. Doar de vreo două-trei ori l-a întrebat admirativ de unde a procurat așa mîndrețe de flori, la care celălalt îi răspundea modest :

— Vai, domnule Gauss, ce probleme am avut pînă le-am găsit și am convins-o pe florăreasă să mi le asorteze frumos, cu gust. Nici nu vă închipuiți ce greu a fost...

— Da, da, chiar că le-a aranjat admirabil... o capodoperă ...ikebana, nu alta.

Munteanu nu prea înțelesese despre ce e vorba, dar a dat din cap afirmativ :

— Chiar așa. Mă bucur că v-au plăcut și dumneavoastră.

Bonifaciu îl urmărea tot timpul pe micul contabil cu o atenție care mă intriga și nu cu aerul că se amuză, ci cu o anume curiozitate. Am vrut să-l întreb de ce, dar n-am apucat ,pentru că în timp ce mă îndreptam spre el, Paraschiva l-a invitat la dans. Erau o pereche de zile mari. El, suplu, elgant, distins ca întotdeauna, ea, masivă și posesivă, sufocîndu-l între sînii ei enormi pe prea subțirelul Bonifaciu. Avea și ambiția să conducă ostilitățile și-l tîra voinicește după ea, cabrîndu-se peste bietul om, mai să-l frîngă. Urmăream amuzați tangoul celor doi — Paraschiva are o pasiune nebună pentru tangourile argentiniene — pînă cînd diavolul șchiop răsări lîngă mine.

— Din considerente umanitare, propun provocarea unui scrut-circuit ca să oprim pickupul. Altfel, în curînd n-o să-l mai avem printre noi pe frumosul Bonifaciu.

Într-adevăr, situația devenise jenantă. Și pentru prima dată — contrar obiceiului meu — am făcut uz cu autoritate de prerogativele de gazdă și am strigat :

— Gata, copii ! Toată lumea la masă. Hai că se răcește.

Nu se răcea nimic, că erau numai gustări, dar l-am salvat pe Bonifaciu care mi-a aruncat o privire profund recunoscătoare, pentru că imediat ce a auzit de mîncare, Paraschiva și-a lăsat baltă partenerul în mijlocul ringului de dans și s-a repezit iarăși flămîndă la bufet.

— Eu preconizam o altă soluție, i-a spus Richard lui Bonifaciu. Voiam să provoc un scurtcircuit ca să opresc muzica. Dar n-ar fi fost bine. S-ar fi stins lumina, or, nu știu ce te făceai pe întuneric. Mititica a pus ochii pe tine și cred că te sfîșia ca o fiară în bezna nopții. Ideea Laurei a fost mult mai bună.

Bonifaciu i-a zîmbit amuzat, răspunzîndu-i :

— Fă-mi un serviciu. Spune-i doamnei că sînt un tip periculos. Că am reputația unui sadic. Că am ucis vreo trei femei pînă acum sau, mă rog, ce știi tu mai îngrozitor, numai să scap de ea.

— Ce ești nebun ? Abia așa o s-o ațîți mai tare și chiar că nu mai scapi cu tot ajutorul meu dezinteresat.

M-am îndreptat spre colțul unde stătea Maria, tăcuta și trista mea prietenă, a cărei prezență probabil n-o remarcase nimeni pînă atunci. Îmi părea rău că o ignorasem și eu. Am început să vorbim despre tot felul de nimicuri, ca femeile singure. Deși este văduvă, are copii și necazuri, niciodată n-am auzit-o plîngîndu-se. Probabil din acest motiv o prețuiesc foarte mult. Pare un om slab. În realitate e puternică, dîrză, încăpățînată. Nu vrea să accepte că este o înfrîntă. Poate din cauza asta o și invidiez puțin, fără răutate desigur. Nu-ți poate fi indiferent un om ca ea. Și iar am senzația că ceva ciudat, fără nume, ne desparte. Nu pot s-o iubesc. Dar de ce ? Greu de aflat motivul. Poate tăcerile ei îndelungi, rezerva continuă pe care o afișează, aș spune chiar răceală, uneori și față de mine ? Nu știu. Nu este prima dată cînd îmi pun această întrebare. Uneori are însă umor, un umor mai amar desigur, nici n-ar putea fi altfel. Și cînd trăia bărbatul ei nu era prea fericită. Deși despre morți numai bine, despre el e cam greu de găsit o vorbă bună. Poate într-un fel a fost o ușurare pentru ea că a rămas văduvă, gîndesc uneori cu păcat. Dar tot eu îmi spun : Era totuși bărbatul ei, bun, rău, dar era al ei. Eu n-am nici unul, indiferent cum ar fi el. De cîte ori îmi amintesc de căsnicia Mariei, am impresia că începe o umbră de invidie pentru că, oricum ar fi fost această conviețuire, i-au rămas copiii. Mie nu mi-a rămas nici atîta de pe urma căsniciei cu Mihai. S-a apropiat de noi Nuți. Altă femeie singură. Sîntem acum trei. Nu știu cum se face că se găsesc așa de ușor împreună femeile rămase fără nimeni. Ghicindu-mi parcă gîndurile, Dragoș Busuioc, care a apărut nu se știe de unde lîngă noi, exclamă :

— Voi, femeile singure, vă găsiți la fel de repede ca turcii în Suedia !

Nuți a rîs, eu n-am avut puterea s-o fac, iar Maria l-a privit țintă pe Richard și i-a răspuns fără răutate, blînd, pacă ar fi făcut o constatare oarecare.

— Și tu ești un om singur, chiar mai singur decît noi.

Dragoș nu se așteptase la un asemenea răspuns și a rămas pe moment fără replică, ceea ce i se întîmplă foarte rar. A rămas tăcut cîteva clipe, apoi a spus ca pentru sine :

— Da, și singurătatea este o infirmitate. Doar că a voastră se poate repara. Pe cînd a mea...

Apoi s-a întors scurt și a plecat tîrîndu-și piciorul bolnav. Am rămas toate trei cu ochii țintă spre cel ce se îndepărta. A urmat o tăcere lungă, fiecare gîndindu-se probabil la propria sa solitudine. Parcă toată veselia serii se volatilizase într-o singură clipă. Oare ne vom putea repara infirmitățile ? Cine știe ? Se pare că așa cum unii s-au născut cu o vocație oarecare, tot așa alții s-au născut cu vocația singurătății și orice ar face, așa vor rămîne toată viața, indiferent cîte șanse s-ar părea că le-ar surîde la un moment dat. Iar femeile rămase singure pînă la o anumită vîrstă se pare că au cert această vocație. Uf, ce gînduri negre îmi vin ! Privesc în jur. Paraschiva mănîncă. Munteanu stă așezat pe un colț de fotoliu, parcă părăsit de toată lumea, doctorul Dumitraș e încruntat ca întotdeauna, Bonifaciu în fotoliul său meditează la ceva cu privirea în tavan. Richard la geam privește undeva în întunericul de afară, iar noi — Maria, Nuți și cu mine — trei femei triste în singurătatea lor ne privim neputincioase. În aerul din jur s-a strecurat perfidă o boare rece, umedă și lipicioasă care ne îneacă sufletele. Fiecare cu gîndurile lui. Opt oameni într-o solitudine în grup. Liniște, tăcere și tristețe.

Pînă la urmă tot nebuna de Nuți ne-a scos din starea în care ne aruncaseră cuvintele lui Richard :

— Hai că mie mi-a ieșit iar craiul de ghindă la drum de seară. Nu se poate să nu vină el pînă la urmă.

Atunci s-a auzit iar glasul diavolului :

— Nu-l mai lăsa în ploaie, fato, că răcește.

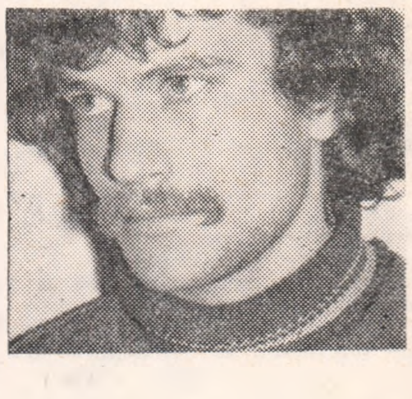
Afară începuse într-adevăr să plouă.

(Fragment din romanul „ÎN AȘTEPTAREA NOPȚII“).

Adrian PODOLEANU : „Flori“

dan giosu

de sub zăpadă

De sub zăpadă cineva a privit
și l-am strivit în picioare
sîngele a inroșit liniștea-aceea.

Am murit o dată
și mi-a fost de ajuns
Cine ești tu
cu atîta sete de singe ?
Ți-am văzut fața
și mă mir eu de tine.

Orb n-am fost, am răspuns,
dar de ce atîta zăpadă ! ?

pe unde am trecut

Pe unde-am trecut noi
nisipul s-a înroșit
și-o lacrimă a picurat
din cer.
Vîntul a bătut peste țărm
marea a răbufnit în adînc.

O pată roșie ne era umbra
scîntei roșii
ne erau ochii
ca un abur în asfințit — sufletul
Așa, deodată...

iarnă

Un bulgăr către tine rostogolit în iarnă
sau mîinile tale-s închise rotund
sau poate sînt iarnă sau poate ești iarnă
dar tot mai afund, mai afund...

Pe crengile albe cu aripe albe
păsări sîntem sau sîntem nu știu ce...
Fuge un cîine greoi prin zăpadă
prin marea neliniște care ne e.

cîntecul păsării

Am adormit odată în adîncul tău
și am visat o pasăre
care-mi plîngea
pe piept ridicîndu-și aripile
aripile ei albe și lungi ca de nea.

Cine rupe liniștea somnului meu ?
și cine îți tulbură trupul ?
E pasărea aceea care venea
din adînc, din adînc ridicîndu-și
aripile ei albe și lungi ca de nea
E pasărea aceea care venea.

Dormeam în adîncul tău și-am visat
un cerc alb urmărit de un strigăt
tremurat
din adînc ridicîndu-și
aripile lungi ca de nea.

Trup, ce mă tulburi cu tăcerea ta nesfîrșită !
Floare ce crești odată cu trecerea mea !

cronica

manuscrise și cărți

Am citit romanul *Ieșirea la mare* în urmă cu șapte-opt ani, în prima versiune care se intitula *Simeon diavolul*. Autorul mi-o dăduse în manuscris și-mi ceruse, prietenește, părerea. Între timp, Constantin Zărnescu a tipărit *Meda, mireasa lumii, Regina Iocasta* și *Textele și aforismele lui Brâncuși*, maturizîndu-se vizibil. Textul romanului *Simeon diavolul* mă impresionase prin puterea de mișcare a maselor și, cu rezervele pe care le păstrez și acum, prin folosirea unui narator concret, așezat, ca și demiurgul, deasupra lumii pe care o creează. Trebuie să spun că titlul nou pe care și l-a ales Constantin Zărnescu nu-mi place : mai întîi pentru că nu acoperă materia și în al doilea rînd pentru că repetă titlul lui Paul Anghel, fără să-l întreacă în artă. E un polemism pe care nu l-am înțeles și nu l-am putut aproba. Aceasta este, să zicem, o chestiune de ordin secund. Ceea ce contează, în definitiv, este faptul că scriitorul și-a găsit un editor de bun simț, care l-a îndrumat bine prin hățișurile unui manuscris stufos, excelent în anumite pagini, contradictoriu și discutabil în altele. *Simeon diavolul* a fost bine „tăiat", inteligent condus către o finalitate pur artistică. Constantin Zărnescu, autor torențial, necontrolat, cu foarte puternică vocație epică și cu un dar al pamfletului absolut remarcabil, am mai spus-o, are nevoie de un editor care să știe să scoată din magma fierbinte a vulcanului partea de epică pură. Trebuie să recunosc că, într-un fel m-am temut pentru manuscrisul lui (dacă i-aș fi fost redactor aș mai fi găsit și alte pagini de tăiat), pentru că maniera pe care o practică în proză Constantin Zărnescu forțează niște obișnuințe de lectură, fără, totuși, a se constitui într-un stil. Romanul *Ieșirea la mare*, așa cum a apărut, îl menține pe autor în atenția critică, darurile naturale fiind contrazise de tot atîtea defecte.

Ieșirea la mare vrea să lege experiențe literare din cele mai deosebite într-un întreg, vrea să adune *Clodi Primus* (romanul de debut și, totodată, cartea de excepție a prozatorului Constantin Zărnescu), prin capitolul *Moartea coborîtă în chip de muscă* cu *Meda, mireasa lumii* (Meda fiind Femeia generică și în al dolea roman și în *Ieșirea la mare*, unde, pe patul de moarte, simbolizează aceeași esență etern feminină, ca și adolescentă, în romanul de dinainte), cu *Textele și aforismele lui Brâncuși*, prin cîteva pagini cam nebuloase, în care se încearcă o conjuncție de mitologii greu de realizat — un anume *grecism*, legat de ideea de Mare Madre Mediterana, o reeditare a clasicismului grec, prin Brâncuși și prin ideea conținută în coloană — și prin alte cîteva intervenții teoretice cam alături de subiect, unde apar și personaje din primul roman. Ambițiile scriitorului-teoretician sînt foarte mari, dar cred că planul intelectual este greșit. În *Ieșirea la mare* interesante, demne de toată atenția, sînt paginile de devălmășie și de apocalipsă. Acțiunea este inteligent plasată în anii de criză, care corespund, ca experiență spirituală, cu „minunea" de la Maglavid. În jurul „evenimentului", Constantin Zărnescu plasează o serie de alte întîmplări ieșite din comun, care anunță și chiar prefigurează „minunea". Explozii de sonde, catastrofe naturale fără precedent anunță și, într-un fel, parcă cheamă marea criză a credinței. Și în acele rînduri de captare a gregarismului bufon, scriitorul dă întreaga măsură a talentului său. Cum și în visul epifanic al Medei, în care personajul se proiectează în viitor, remarcabilă rămîne nu atît comicologia gregarismului contemporan, simbolizat în marile stadioane, ci uimirea care deformează teribil (într-un limbaj impropriu, dar cu o forță de emisie apreciabilă) înțelesurile comune. Constantin Zărnescu are o apetență specială pentru caraghios și grotesc și metoda lui e să golească de înțelesul propriu agitația maselor. Dezinteresat de funcțiunea defulatorie a agitațiilor colective, prozatorul arată cu degetul, gaura din covrig, vînînd neantul cu o lăcomie pe care nu am mai întîlnit-o.

În linie teoretică, *Ieșirea la mare* propune un model antropologic și combate un altul, polemizează cu modele de altădată și cu modele de azi, integrîndu-se într-un circuit care, dacă n-ar fi exprimat în imagini, ar putea fi chiar luat în considerație. Dar teoria alungă imaginea, imaginea compromite teoria. Viciul acestui roman stă în faptul că încearcă să scrie o acoladă peste (sau în dreptul) tuturor cărților autorului, în loc să mizeze pe atuurile pe care le are în mînă. Constantin Zărnescu povestește o noapte de înviere, cu elemente preponderent comice și cu o veritabilă vocație a parodierii în absolut. E o vocație care-l împinge către Urmuz dar pe care, paradoxal, autorul o refuză. Cartea lui vorbește despre un model autohton de clasicitate, o a patra Eladă, pe care ar vrea s-o așeze în urma celei burlești. În planul ideii, ideea poate fi luată în considerație. La nivelul mijloacelor artistice, Constantin Zărnescu nu face decît să se lupte cu înzestrarea naturală și să bată la porțile sublimului îmbrăcat în veșminte grotești. Vecinătatea dintre sublim și grotesc, observată de teoreticienii artei, nu justifică și nu îndreptățește efortul de-a le topi într-o substanță unică.

Romanul lui Constantin Zărnescu, eclectic și inegal, își propune prea multe și izbîndește tocmai unde dorește cel mai puțin. Avem în acest autor, deosebit de înzestrat, dar pletoric, un caricaturist strălucit care se refuză, aventurîndu-se, cu arme comice, într-o vînătoare tragică.

Dacă pe Constantin Zărnescu editorul l-a ajutat să scoată o carte mai echilibrată și mai convingătoare decît manuscrisul, pe Lucian Vasiliu lucrul cu editura l-a defavorizat. Versiunea manuscrisă pe care am citit-o este deasupra cărții tipărite, în care finalul este abrupt și văduvit de funcție simbolică. Chestiunea lucrului cu autorul se pune foarte rar în comentariile critice și aceasta din pricină că foarte rar comentatorul literaturii are posibilitatea să cunoască nu numai cartea tipărită, ci și versiunea autorului. Comentatorii lui Stendhal se plîng și azi de absența capitolului din *Mănăstirea din Parma* pe care editorul l-a tăiat din rațiuni comerciale. Cu toată pasiunea mea pentru Stendhal, n-am descoperit, cu suferință, lipsa capitolului incriminat și-al cărui original nu s-a descoperit mai pînă în ziua de azi. Se pare că autorul a încredințat editorului întreg manuscrisul, fără să păstreze o copie, ca să ne putem da seama, astăzi, de justețea vreunei părți. Romanul lui Lucian Vasiliu *Să alergăm împreună* este revelator și în forma în care ni se prezintă, cît privește talentul autorului. Dar cartea a avut, indiscutabil, de suferit. În primul rînd, în plan simbolic : la începutul romanului, protagonistul — Abel — își arde cărțile, undeva la marginea orașului. Literar, personajul optează, în momentul „incendiului", pentru ordinea telurică a lumii, sastisit de lecturi și negăsind în ele răspunsul la marile întrebări ale lumii. În finalul autorului, același Abel, angajat bibliotecar, asistă neputincios la un al doilea apocalips al cărții : subsolul bibliotecii este inundat și marile cărți ale lumii plutesc pe ape. Cele două experiențe „rimează" în plan literar și pun între paranteze pătrate o existență trăită în banalitate.

Lucian Vasiliu a scris un foarte frumos și concis roman al vîrstei tinere, un „roman de ucenicie", în spiritul maeștrilor germani, dar bazîndu-se pe o experiență comună și repetabilă. A izbutit, adică, să coboare ideile în cotidianul fierbinte și să facă din Abel un personaj exponențial, chiar exemplar. Nonconformismul, fronda juvenilă sînt asumate unui model pajdeic. Bildungs — romanul lui Abel, încărcat de simboluri, se poate plia pe devenirea oricărui tînăr care își face ucenicia în cultură, la porțile ei. Foarte frumoasă este franchețea acestui personaj, care nici nu încearcă să-și ascundă sub mască orgoliul și servituțile vîrstei. Abel se inițiază în viață cu toată candoarea, în viața socială ca și în viața personală. Și tocmai de aceea nu am înțeles motivul pentru care a renunțat, în versiunea tipărită, la inițierea în eros. Pentru că nu exista, în manuscris, nici o notă discordantă, nici un semn de vulgaritate. Nu era nimic trivial în dragostea dintre Abel și Arina. Finalul versiunii tipărite ne lasă, cumva, dezamăgiți: un personaj de franchețea lui Abel nu putea să treacă în mărturisirile lui peste momentul care explică, în fond, această pendulare între celest și teluric.

Micro-romanul lui Lucian Vasiliu nici nu are o intrigă. Ca oricare carte de inițiere, urmărește, din aproape în aproape, devenirea spirituală a personajului. Întîmplările romanești sînt, ca atare, foarte puține. Schematizînd, am putea spune că eroul își caută locul într-o lume în care pragmatismul joacă un rol prea mare și-n care caută să-și impună măcar o parte de iluzii. Abel nu este ceea ce se cheamă un „revoltat", nu vrea să schimbe ordinea lumii. Prin tot ce face, își caută un spațiu securizant. Ceea ce-mi place la Lucian Vasiliu și la personajul lui e tocmai gravitatea întrebărilor fundamentale, franchețea lor și credința în perfectibilitate.

Lucian Vasiliu este un scriitor de primă mărime al generației lui. *Să alergăm împreună* e un roman care propune un scriitor complet, stăpîn pe mijloacele poeziei și prozei, indiferent la despărțirea administrativă de genuri. Mai rămîne ca autorul să publice și un volum de eseuri, pentru ca prejudecata acestei arbitrare disjuncții să cadă. Scriitorul, în concepția generației '80, nu mai este individul *specializat* în confesiunea lirică sau în narațiunea epică, și nici autorul ratat în toate genurile literaturii, ca să poată să fie criticul lor.

Val CONDURACHE

CONSTANTIN ZĂRNESCU : „Ieșirea la mare", Ed. Dacia, 1985.

LUCIAN VASILIU : „Să alergăm împreună", Ed. Junimea, 1985.

un roman de dragoste

Arhitectului Matei Hermeziu, persoană în toate privințele ireproșabilă, i se propune funcția de director al institutului în care lucrează, dar el, după cîteva săptămîni de gîndire, o refuză. Așa începe ultimul roman al lui Corneliu Ștefanache, *Drumuri de fum*. Faptul iese, să recunoaștem, din tiparele obișnuitului și autorul însuși l-a resimțit ca atare de vreme ce a găsit de cuviință să pună în gura unui personaj următoarele cuvinte : „Ai în față un individ care, pur și simplu, a refuzat să fie înaintat în grad. Caz rar, posibil doar în romane...". Ce altceva trebuie să înțelegem de aici decît că abaterea realului de la normă are atributele ficțiunii ? Ne-am obișnuit pînă într-atît cu stereotipiile că orice încălcare a lor o punem în seama fanteziei. Obișnuim să spunem că imaginația realității e mai bogată decît a literaturii, însă ori de cîte ori ni se oferă dovezi în acest sens le tratăm cu suspiciunea ce însoțește de obicei producțiile științifico-fantastice. În loc să convenim că ceea ce se întîmplă în romane există, în grade diferite, în imediata noastră apropiere, așezăm realitatea sub semnul ficțiunii. Pînă la un punct, atitudinea e justificată : excepția nu va întruni niciodată unanima adeziune a regulei. Din păcate, uneori încercăm a clădi pe această temelie un soi de decalog al realismului, restrîngînd aria realității la domeniul faptelor înseriabile, pretinzînd că ele singure există și, deci, au dreptul să treacă în literatură. Or, a fi realist va să zică a vedea realul în toate articulațiile lui, în multitudinea manifestărilor lui, indiferent dacă sînt sau nu fenomene cu repetiție, convin ori nu imaginii pe care fiecare dintre noi o avem despre ceea ce ne înconjoară. Sînt chiar de opinie că evenimentele, faptele, gesturile cu un oarecare grad de tipicitate sînt de competența științelor sociale, rămînîndu-i literaturii ceea ce e irepetabil, omul viu adică. Dacă mai credem cît de cît că literatura face oficiul stendhalienei oglinzi, să o lăsăm să reflecte ceea ce vede și, înainte de a-i pune în cauză fidelitatea, să privim cu atenție imaginile oferite, trăgînd din cercetarea lor învățătura cuvenită. Sigur că ea nu ne arată o panoramă a lumii, dar cele cîteva tablouri închegate în capricioasele-i ape ne îmbogățesc prin chiar parțialitatea lor, deprinzîndu-ne cu gîndul complexității realului.

Revenind la arhitectul lui Corneliu Ștefanache, să adăugăm imediat că surprinzătorul său refuz e interesant cu deosebire prin consecințe. Noul director al institutului îi poartă sîmbetele și explicația care ni se oferă e aceea a complexului de care suferă. Donișan îi datorează într-un fel funcția și înțelege să scape de sîcîitoarea datorie punîndu-i bețe în roate, limitîndu-i posibilitățile de manifestare, lăsînd să se înțeleagă că Hermeziu nu e deloc indispensabil. Donișan e funcția în care a fost numit și pe care o apără cu măsuri ridicole, instaurînd o disciplină inutilă, de cazarmă, ce paralizează munca în loc să o stimuleze, interzicînd cu dreptul autorității dialogul, ascunzîndu-și neputința sub o mască de principialitate și devotament. El e vidul activ, orgolios, despotic, diabolic la nevoie și, tot la nevoie, fățarnic, slab prin tocmai puterea de care dispune. Moartea lui Hermeziu, pricinuită de o maladie incurabilă, e, pentru el, o binefacere și avalanșa superlativelor din discursul rostit la înmormîntare trădează tocmai imensa lui ușurare. Diabolic e și celălalt director, profesorul Titu Constantinescu, un Donișan mai vîrstnic și, deci, mai abil, ce-și camuflează interesele sub o perdea de cumsecădenie, lăsînd mereu impresia că e animat de cele mai bune intenții, dar îndepărtînd astfel din institutul pe care-l conduce oamenii capabili, bunăoară pe istoricul Ieronim Masaru, ca să facă loc nulităților de familie. În fine, fundamental rău este și fostul ginere al ex-judecătorului Argeanu, a cărui ascensiune socială se datorează și talentului de a redacta anonime mincinoase. Venit în tîrgul de provincie să-și înmormînteze mama și rămas acolo parcă numai spre a-și cheltui rezervele de venin, el își urmează vocația cu mefistofelică bucurie, așteptînd efectele „binevoitoarelor" epistole. Dacă ar fi să le reproșez ceva acestor personaje, atunci ar fi linearitatea. Ele sînt de la început pînă la sfîrșit malefice. Nu se modifică deloc, rămînînd încremenite în datele definiției inițiale. Singur Dugan, maestrul anonimelor, pare o clipă animat de iubire pentru fosta-i nevastă, Natalia, pe care speră să o recucerească. Însă persistența sa în a face rău nu e legată propriu-zis de un interes personal. El e dezinteresat, face adică „artă pentru artă". E, în concepția acestor personaje, un ecou al trecutului maniheism al scriitorului, care nu concepea binele supraviețuind în inima răului. Ceva s-a schimbat totuși : anume atitudinea naratorului. Naratorii romanelor lui Corneliu Ștefanache nu erau, de obicei, simpli naratori, ci personaje în toată puterea cuvîntului. Vreau să spun că, pe măsură ce relatau faptele, glasul lor se înfierbînta, ridicau tonul, manifestîndu-și deschis sentimentele. Nedreptățile suferite de personaje, mai ales ele, îi tulburau vizibil, le risipeau bruma de seninătate și îi descopeream deodată pactizînd cu victimele, luîndu-le apărarea, tunînd și fulgerînd împotriva personajelor mai mult ori mai puțin vinovate de suferințele celor dintîi. Mai palpitant decît evoluția faptelor era, în romanele lui Corneliu Ștefanache, spectacolul naratorului rob al umorilor, tratîndu-i preferențial pe eroi, mai dornic să facă dreptate decît ei înșiși. Marele cîștig din *Drumuri de fum* vine tocmai de aici, din abandonarea opticii partizane și instaurarea unei perspective senine asupra lucrurilor. Naratorul recentului roman și-a dobîndit, în fine, echilibrul, mulțumindu-se să relateze cu detașare faptele. Chiar personajele „negative", față de care am rezerve din pricina încremenirii la care sînt condamnate, beneficiază de o prezentare calmă, egală, netulburată de resentimente. Indiferent de conținutul relatării, tonul e, de la prima la ultima filă a cărții, același, semn de perfectă stăpînire a materiei, altminteri tumultuoase, cu palpitante schimbări de situații, cu momente dramatice și rezolvări asemenea. *Drumuri de fum* reprezintă o victorie a povestitorului din Corneliu Ștefanache, o victorie cu atît mai prețioasă cu cît e dobîndită după îndelungi bătălii. Și precedentele romane ne arătaseră că el știe să povestească, dar ponderea o aveau acolo dezbaterile de conștiință, greoaie în pofida vehemenței autoscopice. Libere de riscurile popasurilor introspective și de amenințarea abruptelor pante de umoare, apele epicii curg de astădată cu tihna fluviului la cîmpie, ca să se verse firesc în marea cea mare.

Uitam să amintesc un lucru esențial în legătură cu *Drumuri de fum*. Acțiunea romanului nu gravitează, cum s-ar putea crede din cele spuse la început, în jurul problemelor profesionale ale arhitectului Matei Hermeziu. Ele sînt doar fundalul pe care se proiectează tema cărții, eterna temă a iubirii. În romanul lui Corneliu Ștefanache asistăm la destrămarea unui cuplu, Matei—Cristina, și la constituirea altuia : Matei—Natalia. De remarcat că personajele cele mai pregnante nu sînt acelea care cîștigă, ci — dimpotrivă — cele care pierd. Mai întîi Cristina. Ea își înșeală bărbatul mai mult ca să rupă cumva monotonia vieții cotidiene decît dintr-o reală pasiune pentru Vlad Popescu, dar iminența divorțului și perspectiva ca soțul să se îndrăgostească de altă femeie o ajută să-și măsoare dragostea pentru Matei. Oamenii din cărțile lui Ștefanache trec grăbiți pe lîngă ei înșiși, furați de flux, ca să se bage în seamă abia în clipele de cumpănă. Le trebuie o încercare pentru a înțelege că și-au ratat din neglijență șansa. Atunci, precum Cristina, fac disperate eforturi de recuperare. Sau, precum Ieronim, renunță. Ieronim e cel ce pierde continuu, însă nu mișcă un deget nici în ceasul al doisprezecelea. O condamnare (nedreaptă) din tinerețe îi marchează definitiv biografia, îndepărtîndu-l din posturi pînă cînd devine ghid de muzeu. Ar putea să protesteze, să se revolte, să ceară ce i se cuvine. Preferă totuși să se resemneze, acceptînd poziția de fiecare dată mai umilă. Unica revoltă, deviată, e aceea cuprinsă în cartea la care lucrează și care tratează biografia cronicarului ucis de bunul plac al domnitorului. Nu e la mijloc doar o inaptitudine pentru viața socială. Cînd cel mai bun prieten, Matei, îi mărturisește că i-a „furat" prietena, el acceptă realitatea cu o mulțumire ce evocă disponibilitățile personajelor dostoievskiene. Ieronim are vocația prieteniei, nu și pe a iubirii. Iubirea are în cazul său sensul biblic, e dăruire permanentă, fără nici o compensație. El răspunde trădării prin devotament, umilinței prin recunoștință. Are o voluptate a neîmplinirii, o bucurie a suferinței. Transformă slăbiciunea în virtute. Se sacrifică pentru aproape, dar și conferă lipsei de vigoare aura sacrificiului. Dacă arhitectul nu proiectează edificiile visate printr-un concurs de împrejurări, Ieronim e victimă în orice condiții. Cartea la care visează există doar în lungile-i monologuri și e greu de crezut că va avea vreodată forța de a o așterne pe hîrtie. Memorabilă e și Natalia, a cărei glacialitate nu e decît un zid de protecție. Finalul romanului cînd, după moartea lui Matei (pe care autorul are inteligența de a o atribui conjuncției astrelor) se întîlnește cu mama acestuia, îi subliniază durerea demnă, de erou tragic. Riguros construit, angajînd cîteva personaje complexe într-un conflict bine alimentat și convingător soluționat, scris fluent și unitar, în fraze limpezi, *Drumuri de fum* este romanul dens al unui prozator aflat la deplina maturitate.

Al. DOBRESCU

CORNELIU ȘTEFANACHE : „Drumuri de fum", Ed. Junimea, 1985.

literară

istoria mentalităților

Al. Duțu n-a devenit încă, din cîte știu, unul dintre acei critici pe care colegii mai tineri îi urmăresc cu acuitate și îi citează la tot pasul. Asta nu-l împiedică însă să fie autorul unui număr apreciabil de volume a căror importanță pentru domeniile istoriei culturii și istoriei literaturii precum și pentru acela al teoriei literare este înafară de orice discuție.

Străin de „cochetăria" cercetătorilor la modă, mereu gata să-ți citeze ultimul volum, proaspăt apărut într-o vitrină pariziană, dispuși să demonstreze aceeași nonșalanță în schimbarea cămășilor și a ideilor „teoretice", Al. Duțu este în același timp la egală distanță de figura așa-zisului savant de formație pozitivistă, preocupat exclusiv de factologie, absent din operă pe motiv de „obiectivitate" — în realitate dintr-o acută deficiență de personalitate... Autorul volumului *Călătorii, imagini, constante* nu face parte nici din categoria istoricilor literari tradiționali care, pe motiv că au a reproduce faptele literare ale trecutului, „așa cum s-au întîmplat", trag o cortină impenetrabilă între laboratorul lor și actualitate — reușind, în consecință, așa cum observa undeva H. R. Jauss, să rămînă de fiecare dată cu două-trei generații în urma mentalității timpului lor.

Istoria mentalităților se află, de altfel, în centrul studiilor lui Al. Duțu ; aproape nu există studiu în care, indiferent de tema propriu-zisă, să nu facă și o serie de precizări metodologice. Descinzînd direct din școala de la „Annales", fructificînd ideile inițiatorilor ei (Lucien Febvre, Marc Broch) sau pe acela ale unor continuatori precum Robert Mandrou, Jacques Le Goff, Fernand Braudel, Georges Duby etc., istoria mentalităților așa cum o practică Al. Duțu este unul din cele cîteva — foarte puține, din păcate — sisteme teoretice închegate din critica de azi, cu o doză suficientă de originalitate încît să merite a fi studiate atît pentru coerența teoretică cît și pentru rezultatele din studiile aplicate.

E drept că după experiența structuralistă „metoda" a devenit aproape echivalent cu reducția neopozitivistă la utopia unui raționalism absolut. Nu spera Michel Foucault că se va putea elimina „omul" din reflecția teoretică, și nu prorocea o apropiată (astăzi e clar că nu era vorba decît de o falsă prorocire) dispariție a „științelor umaniste", care n-ar fi, de altfel, decît o invenție recentă ?

În comparație cu asemenea poziție radicală istoria mentalităților pare a izvorî dintr-o atitudine mult mai „blîndă" față de lumea ideilor. Mai blîndă și, într-o oarecare măsură, mai puțin riguroasă, întrucît ia în considerație un număr mare de factori — și încă dintre aceia asupra cărora se poate discuta pe îndelete în contradictoriu.

În primul rînd însă și această concepție — ca multe altele care se sprijină pe instrumente raționale în cercetarea artei — are de înfruntat poziția intransigentă a partizanilor autonomiei esteticului. Arta, după aceștia, nu are nimic în comun cu lumea ideilor ; nici nu poate fi apreciată prin intermediul acestora, nici nu poate fi redusă la substanța lor. „Nu se poate pretinde — replică însă Al. Duțu, o dată cu o mare parte a cercetătorilor contemporani — că investigarea fondului de gîndire care susține și dă sens operei de artă aparține «paraliteraturii» sau «transcendenței operei». Atît scriitorul, cît și cititorul sînt ființe gînditoare și obțin plăcerea estetică pe cale intelectuală ; operele neinteresate în gîndire și ostentativ expuse ca proclamații formale nu reprezintă decît fenomene de reacție în istoria artei și, ca atare, explicabile filosofic". (p. 9). Nu sînt convins că problema e pusă în modul cel mai fericit. Faptul că atît cititorul cît și scriitorul sînt ființe gînditoare — ceea ce nu neagă niciunul dintre adepții autonomiei artei — nu înseamnă că „plăcerea" estetică se va consuma neapărat la nivelul experiențelor intelectuale... Ființa umană are la fel de bine conturat și un nivel al experiențelor sensibile, care doar rareori se suprapun peste cele ale rațiunii. Dacă renunțăm la posibilitatea ca experiența estetică să se consume la acest nivel (pe care cercetările psihologice cele mai recente nu-l neagă) al impulsurilor sensibile care depășesc conștientul și trecem totul în contul schimburilor de idei, problema artei poate fi considerată rezolvată... Mai explicită pentru avantajele pe care ni le poate oferi istoria mentalităților în studiu artelor mi se pare altă afirmație : „Investigarea mentalităților adîncește problematica receptării, tocmai pentru că îmbrățișează pe scriitor și cititor în același proces de devenire intelectuală". (p. 221).

Este știut că o parte a cercetărilor literare moderne face abstracție de ceea ce a fost numit „experiența estetică ireductibilă" : contactul specific cu opera și stabilirea valorii artistice. N. Frye a despărțit în celebra *Anatomie a criticii* judecata de valoare de studiul literaturii. De data aceasta mi se pare că sîntem și mai aproape de o soluție optimă : ne-o poate oferi reconstituirea planului în care se situează simultan cititorul și autorul. Un scriitor aparținînd trecutului ajunge la noi o dată cu o serie întreagă de evenimente — culturale și de altă natură — și nu poate fi înțeles înafara acestora. Clarificări suplimentare găsim într-un citat din Pierre Francastel pe care Al. Duțu îl folosește. Teoriile care recomandă intuiționismul, precum aceea a lui Croce, nu țin cont de faptul că „opera nu se situează pur și simplu, în raport cu gîndirea unui individ, ci ca o comunicare a acestei gîndiri unui anturaj". (p. 220). Puțin importă mecanismele apariției experienței estetice la un autor ; el trebuie să o comunice unui anturaj și, sub presiunea acestei necesități, va folosi mijloacele pe care le au împreună la îndemînă, creatorul și cititorul.

Istoria mentalităților se dovedește a fi istoria literară tradițională e evidentă : în nente. Ea relevă gîndurile și sentimentele predominante, caracteristice unei epoci — nu face un inventar al realităților acesteia. Șansa de a ni se propune, pe această cale, mai multe adevăruri decît o poate face isteoria literară tradițională e evidentă : în timp ce aceasta acumulează date, acordîndu-le, pentru motivul că au existat cu adevărat într-un anumit timp, indiferent de importanța lor, aproximativ aceleași drepturi la existență, istoria mentalităților nu va reține decît elementele care au marcat efectiv gîndirea și comportamentul oamenilor dintr-o epocă. Ea e, cu alte cuvinte, selectivă pe linia unei sociologii a eficienței ; mentalitatea e formată nu din indiferent ce idei, enunțate în treacăt, ci din acelea care circulă cu mai multă consecvență, deci din ideile selectate ca fiind necesare unei colectivități umane într-un anumit moment al existenței ei.

De altfel rezultatele investigațiilor concrete întreprinse de autor vorbesc singure despre beneficiile metodei. O observație într-adevăr importantă mi se pare, de pildă, aceea privitoare la intensitatea deosebită a diferitelor forme de artă. Există ani în care spiritul creator al unei națiuni se poate exprima mai deplin în artele plastice sau în muzică, și ani în care pe primul plan se poate afla literatura. Cercetătorul tradițional al istoriei literare nu are șansa de a-și coordona studiul cu roadele cercetărilor din alte domenii și mai ales, va refuza să recunoască că există epoci în care literatura poate juca un rol neglijabil.

De mare utilitate mi se pare și studiul referitor la specificul evoluției literaturilor sud-est europene. Sînt ele într-adevăr cu mult mai tinere decît cele occidentale, și au fost precedate exclusiv de o perioadă folclorică ? Studiind formele specifice ale acestui spațiu spiritual Al. Duțu ajunge la concluzii remarcabile. Făcînd distincție între formele deschise și formele închise din cultura europeană, „după tendința celor care dădeau tonul în cultură de a lărgi audiența operelor lor, fără să sufoce alte manifestări culturale, sau de a impune stilul lor, chiar dacă ar fi trebuit să distrugă alte manifestări", autorul observă că „este mult mai apropiat de adevăr să apreciem că în culturile sud-est europene nu au apărut forme închise ; motivele sînt numeroase și ele ne îndreaptă spre condițiile social-politice, spre dezvoltarea lentă a tiparului, spre faptul că nu s-a format o cultură clericală, ca în Occident. În schimb, formele au fost repetate pînă la epuizare, ceea ce a favorizat, în secolul 19, înnoirea bruscă a structurii culturale". (p. 199). Modernizarea a adus într-adevăr schimbări importante în spiritul culturilor respective — dar imaginea îndeobște propusă în legătură cu aceste transformări istorice nu este satisfăcătoare. „Modernizarea a adus cu sine o mare doză de imitație care a rupt multe fire vitale care legau oamenii de surse și de vetre, tulburînd încrederea în valorile unor civilizații autentice". De reținut însă că „ceea ce apare la suprafață ca expresii artistice și forme complet noi constituie, în majoritatea cazurilor, o amplificare inovatoare a unor experiențe din trecut : poezia a mers, în general, pe urmele exemplului poeziei populare, dar proza a beneficiat de acumulările literaturii istorice, așa cum eseul politic sau literar s-a desprins din cartea de înțelepciune". (p. 209). Mi se pare cu atît mai importantă cunoașterea acestor relații cu cît acum, în epoca postmodernismului, se întîlnesc cele mai multe „reveniri" la formele vechi (bineînțeles, de pe „spirala" contemporaneității). Dacă un autor ca John Barth se întoarce către povestirea orientală, ea oferindu-i orizontul de care are nevoie, e de presupus că forme deosebit de interesante, cum ar fi cărțile de înțelepciune, sau altele, care nu lipsesc din tradiția sud-est europeană, ar putea fertiliza autentic arta contemporană din această zonă.

Demn de tot interesul este și studiul *Individualizarea imaginarului* (comunicare la un Colocviu organizat în 1983 de Academia din Berlin). O serie de particularități ale culturii moderne sînt precizate în funcție de data apariției lor — concluzia fiind aceea că majoritatea trăsăturilor literaturii zilelor noastre reprezintă achiziții relativ recente. Lectura în singurătate a textelor imprimate nu are o vechime prea mare ; mult mai mult timp operele au fost citite cu voce tare sau recitate. Lectura individuală „a fost încurajată de către Reformă". Mutațiile produse de apariția tiparului au afectat relațiile autor-consumator de artă, raportul tradiție-inovație etc. Aș adăuga numai că nici după apariția tiparului n-au dispărut cu totul trăsăturile oralității — nici măcar în centrele cele mai puternice ale noii culturi. Saloanele literare franceze, în care se stabileau „normele" stilului și interesele ideologice ale artiștilor epocii, pot fi date ca exemplu. Rolul de „arbitru" al acestora, de mecanism de reglare a gustului estetic a fost luat, treptat, de cercul criticilor — care apare odată cu dezvoltarea presei. În a doua jumătate a secolului 18 presa „ajunge să întrețină singură o adevărată piață a ideilor". (p. 214). O istorie a criticii literare poate fi ordonată în funcție de aceste date. „Foiletonistica" este o primă fază a criticii și ea suplinește, deocamdată, critica „de salon". Disciplina va evolua, căpătîndu-și independența și beneficiind de noile forme culturale — dar această componentă „intuitivă" n-a dispărut nici pînă în zilele noastre, constituind încă o dovadă a vitalității modelelor orale ale literaturii.

Studiile din volumul de față întăresc, cele mai multe dintre ele, idei dezvoltate în cărțile mai vechi ale autorului. Deși, cum aminteam, Al. Duțu face aproape în fiecare aplicație concretă referiri teoretice, partea „practică" a scrierilor sale mi se pare, deocamdată, mai bine pusă la punct. În orice caz, Al. Duțu este unul dintre cei cîțiva cercetători români ale căror incursiuni în biblioteci și în arhive sînt coordonate de o doctrină critică adecvată. Într-un cuvînt, rezultatele muncii sale merită să se afle pe primul raft al bibliotecilor noastre de literatură critică.

Constantin PRICOP

ALEXANDRU DUȚU, Călătorii, imagini, constante, **Ed. Eminescu, 1985.**

Poeții sub și peste întrebări

TRAGERI DE LIMBA. Una din sintagmele recurente în acest masiv **Tratat de inspirație** pe care ni-l oferă Marin Sorescu este „ieșirea la mare". Cum existența succesului determină conștiința succesului — și e dincolo de orice putință de tăgadă că, dintre contemporani, Sorescu e poetul român cel mai cunoscut și recunoscut în străinătate — autorul **Morții ceasului** a părăsit mentalitatea locală pentru cea glob-ală și găsește de cuviință să echilibreze întrucîtva „balanța de plăți", compensîndu-și exportul cu un import pe măsură. Ca un fel de „ministru al afacerilor externe" ale poeziei românești, Marin Sorescu a luat parte la o sumedenie de întruniri literare internaționale, de unde nu s-a întors cu mîna goală. Mai pe un șervețel, mai pe un carnețel, conform condițiilor de la fața locului, poetul și-a notat cu o sîrguință aproape dezbrăcată de orgoliu, gîndurile pe care mulți dintre poeții buni ai lumii de azi, care pe un vapor, care la cafenea, care în autobuz, i le încredințau. Mobilul imobil al anchetei sale mondiale a fost elucidarea misterului inspirației. Atrăgîndu-i, viclean, pe poeți la un pahar de vorbă sau o plimbărică, Marin Sorescu le smulgea, aproape pe nesimțite, răspunsuri asupra esențialului : ce este poezia ? ce vrea ea ? cum se face? încotro o ia ? la cine trage ? Și, în afară de cîțiva din cale-afară de precauți (Borges, Rozewicz, Voznesenski), majoritatea cad în capcana și fac mărturisiri complete — în genere de un optimism contagios. Sunt stenice stenogramele lui Sorescu. E îmbucurător să auzi puzderie de poeți, de la cei mai scandalagii, pînă la cei mai academici, manifestîndu-și quasi-unanim încrederea în perfectul compus, prezentul și chiar viitorul poeziei. (S-a ajuns pînă acolo încît, în cutare țară europeană, poezia ți se servește la telefon, nu e nevoie să te duci pînă la librărie). Dar pentru că această cronică răspunde de întrebător și nu de răspunzători, să focalizăm atenția asupra feldeinței sale. Întrebător era Sorescu chiar de la începutul-începutului (**„Nu am timp de răspunsuri, / Abia dacă am timp să pun întrebări"**, stă scris în prima poezie). Avînd, acum, mare ieșire la mare, singur printre poeți se simte în l a r g u l său. Timid invers, dominat de un benefic complex de egalitate, Sorescu e, la Paris, la Genova sau Stockholm, la fel de slobod la gură și la gînd ca și la Bulzești. Pe poetul Allen Ginsberg, de pildă, îl întreabă, vorba ceea, „oblu, berbecește" : **„Cum vine chestia aceasta cu respirația? Nu respirăm toți la fel? Sînt, trebuie să recunosc un inconștient al respirației. Respir cum îmi vine, respir așa de-a moaca. Se poate și altfel?"** (Mă chiar întreb, fără nici o maliție, cum i-o fi tradus lui Ginsberg acel inefabil „de-a moaca" ?) Despre un anume grup de poeți americani, nu chiar „ortodocși", Sorescu zice că practicau **„un lirism într-o ureche"** și, tot despre ei, că **„au intrat în procese și-n scandaluri ca-n brînză"**. Deci, **1.** Sorescu întreabă în cea mai română dintre limbile posibile. (Cînd e să tragă concluzii, nu schimbă tonul : **„Traducerea e necesară, bună rea, ce să mai lungim vorba!"**) O altă invariantă a acestor stări de vorbă este și **2.** plăcerea, raționalistă, a definirii. Înainte sau după interviu, uneori chiar în loc de, Sorescu simte nevoia de a-și prinde „victima" într-o plasă de cuvinte, spre a-i suge mai bine gîndurile. Definițiile sclipesc ca gheața, limbajul lor însuși e lunecos : **„H.M.E. e un lucid, un sceptic, un fel de lord Byron, mai stăpîn pe amîndouă picioarele (egale) și fugind mai repede spre pericol"**, sau **„M.M. scrie o poezie de curenți marini și de curenți** morini, **o poezie «trasă», prin urmare, și voit răcită"**. Dar Sorescu e ba nai, ba orgă, stăpîn pe varii registre, și peripatetizările nu refuză pateticul : **„Pana dv. [L.S.S.] are în spate o generoasă cutie de rezonanță : Africa"**. În interviurile din cartea de față, în interviuri zic, nu-s mai puține poeme soresciene decît în **Iona**. (De altfel nu m-aș mira ca ele, convorbirile, să poată fi jucate pe scenă). Cînd îi e interlocutorului lumea mai dragă, Sorescu i-o face și mai dragă, stimulîndu-l, îmboldindu-l să-și „țină rangul", prin întrebări homeric afirmative, purtătoare de viziuni plastice : **„Poezia ar fi un fel de vas pentru esența poeziei... Chiar văd o cohortă de poeți venind spre noi, prin timp, pășind încet, cu vase frumoase, măiestrit pictate, cumpănindu-și-le pe creștet. Și în frunte un bătrîn orb, ducînd un vas grecesc..."** Așadar, **3.** interogațiile lui Sorescu sunt liric enunțiative. (Încă o mostră ; ce e interviul : **„un fel de animal ciudat..., făcut din două dihănii diferite, jumătate vizibile și jumătate invizibile. Se sprijină pe un răspuns și poartă în spinare o întrebare"**). Mecanismul originalității, în observațiile soresciene, funcționează pe un principiu pe care l-aș boteza **4.** interferarea sectoarelor. Gîndind, Sorescu e cu un picior bine înfipt în cernoziomul literar, în timp ce cu celălalt caută un punct de sprijin prin alte feude, precumpănitor tehnice, acum. Iată fizica nucleară aplicată literaturii (da, ne putem gîndi la Bergson, fiindcă se produce **witz**) : **„Pretindeți lirismului mai multă... cum să spun? cuvîntoactivitate?"** Economia : **„De scăpat de obsesii cred că nici nu e bine. Ele sînt o materie primă"**. Medicina : **„Poemul e ca o hartă chinezească a centrilor nervoși din organism. Înfingînd din loc în loc cîte un cuvînt nou, faceți un fel de acupunctură lirismului"**. Electricitatea : **„Sarcina (pozitivă) a versurilor noastre este să transmită aceste șocuri"** sau (cutare literat avea) **„mereu legătura cu pămintul, ca orice critic"**. 5. Traducătorul Marin Sorescu este unul de tip arghezian. Face el ce face și poeziile pe care le alege și traduce îi seamănă (cele mai multe) de parcă, rod al unui adulter, el le-ar fi tată. Două treimi din **Tratatul** său constau în exemple practice de inspirație finalizată. Dar, inspirînd poezia altora, Sorescu o expiră cu o inconfundabilă, indelebilă mireasma personală. Fapt e că, de la **Panorama...** lui Baconsky, literatura noastră n-a mai primit un florilegiu atît de copios și unitar. Cu ghirlanda unui zero lîngă cinci facem cincizeci, cifra unui (eheu, fugaces...) semicentenar, ocazie de a-i ura acestui Puck, argint viu, ba chiar Mercur al poeziei române, izbînzi la domiciliu pe măsura celor în deplasare.

DOUA CARȚI, NU CU TOTUL DE NICHITA. **Amintiri din prezent**, cu texte selectate și cu o însemnare finală de Gheorghe Tomozei, este, după spusa antologatorului, „cea mai cuprinzătoare culegere de proze eseistice și jurnaliere semnate de marele poet". Dincolo de omagiul pe care osîrdia generoasă a lui G. Tomozei îl merită din plin, cîteva rezerve nu se pot tăcea. Tomozei a ordonat după criterii proprii materia, reamplasînd în diverse compartimente tematice, cu titluri **„aproape toate ale lui Nichita Stănescu"** (cui să-i placă acest „aproape" toate ? de ce o carte mixtă ?) texte din cele două volume antume, **Cartea de recitire** și **Respirări**, din presă, inedite. Admir pînă la lacrimă arta de a fi prieten a lui G. Tomozei, Horațio rămas fără **dulcele prinț** al poeziei. Dar. Crearea de împărțiri care nu-s ale lui Nichita nu e-ntru totul fericitoare, cu atît mai mult cu cît delimitările nici nu sunt impecabil riguroase. Astfel, texte din secțiunea „Ultime «Respirări»", de exemplu, **Ars poetica**, ar fi putut intra foarte bine la „Etalonul de aur — principii de estetică". Ceea ce se află la „Pagini regăsite" („regăsite" e cam desemantizat aici) nu vădește un clar profil comun. Nu m-au încîntat nici eliminările operate de Tomozei, modest și sever fără temei. Pretextul că poetul **„a semnat adesea texte în care amorul exprimat în fraze feerice înlocuiește «plicticoasa» motivație estetică"** e frustrant, supărător arbitrar. De ce să lăsăm pentru **„viitoarele ediții, efectiv (? gp) științifice"** (după cum cu neavenită umilitate se exprimă editorul) savuroasele, fie și prin spectaculoase salturi peste cal, pagini despre contemporani ca Fănuș Neagu, Tomozei, Ion Horea, Cezar Ivănescu, Băieșu, Eugen Simion, C. Chiriță, Cosașu, M. Mihalaș, Abăluță, Petre Stoica, I. Drăgănoiu, Eugen Barbu, Mircea Micu ș.a. ? Datările, apoi, sunt echivoce, irelevante : ce reprezintă ? anul scrierii ? al publicării în periodice ? în volum ? Colac peste pupăză, mai dăm și peste niște drăgălașe de andrele, acolo unde inițialele ar fi fost suficient de discrete. E păcat că, după un **Album memorial** minunat întocmit, dens, logic, emoționant, G. Tomozei lasă pe seama „viitoarelor ediții" ceea ce se putea face (mai) bine azi.

Cred că **Antimetafizica** este cea mai importantă dintre toate cărțile lui Nichita Stănescu. Poetul însuși intuia acest lucru : **„Aurelian... nu avem voie să greșim. Este o carte care cuprinde Nașterea și devenirea artei poetice, viața mea și concepțiile mele"** (v. **Albumul..** alcătuit de G. Tomozei, p. 234). În aparență, doar un volum de **entretiens**, însă, întrucît Nichita creea rostind, cartea e în fond un lung **eseu vorbit**, o amplă confesiune introspectivă, mai mult sau mai puțin provocată. Păstrînd proporțiile și schimbînd ce e de schimbat, poate fi comparată, în însemnătate, cu **Jurnalul de la Păltiniș**. Ca un Goethe al altei vîrste și vremi, poetul și-a găsit Eckermann-ul în persoana tînărului Aurelian Titu Dumitrescu, un emul pasionat, tenace, inventiv, beat de Nichita și mereu însetat de el. Trebuie să-i mulțumim pentru această scriere, așa cum trebuie să-i mulțumim lui Adrian Păunescu pentru **Imposibila întoarcere** a lui Marin Preda sau lui Florin Mugur pentru că ațîțați de el, Paul Georgescu și Preda au scris cîte o carte pe care altfel poate n-ar fi scris-o Chiar dacă pe alocuri mai trîntește și întrebări mirobolante (gen **„Cînd ai obiectualizat cerul?")**, chiar dacă nu rezistă întotdeauna ispitei de a se „băga în față", A. T. Dumitrescu face, în totul, o bună priză cu poetul și rezultatul e, în zeci de pagini, strălucitor. E de lămurit un lucru. Pentru oricine, fără doar și poate, **Antimetafizica** e o carte DE Nichita Stănescu. Iscoditorul Aurelian e „prilejul, iară nu cauza" (cum zicea Bălcescul despre alte fapte), mediul nu spiritul, transmițătorul nu emițătorul. De aceea, nici în ruptul capului nu pot fi convins că aveau rost poeziile sale — bune ori rele — în aceste **mémoires d'Outre-Tombe.** Se simte malefica mînă a vanității. Personalitate prea nepereche, Nichita nu „suportă" colaborarea, tandemul gen Goncourt, Ilf-Petrov — și mixtura, corpul străin, cu atît mai puțin. (Vă imaginați „Convorbirile cu Goethe" presărate cu poezioare de Eckermann? convorbirile cu Paul Georgescu ornate cu versuri de Mugur ?) A. T. Dumitrescu trebuia să păstreze puritatea fluxului cogitativ nichitian și să aibă răbdarea de a-și publica separat, cum se cuvine, lucrările, fără a năzui să folosească faima gazdei sale ca pe un berbece pentru forțarea atenției. O veche istorioară arabă vorbește de o mică ființă călărind un elefant și bucurîndu-se, la plural : I-auzi ce mai tropăim... ! De altminteri, nu mi se par binevenite, în acest volum, nici poeziile lui Nichita, care, împreună cu celelalte, mi-au trimis gîndul la situația de la unele televiziuni occidentale cînd un film palpitant e-ntrerupt din timp în timp de reclame. O **carte** e o monadă, un glob, și acest delicios **Sic cogito** al lui Nichita nu trebuia încărcat în stil almanah. Poetul era — și este, aici, în texte — de o inteligență neobișnuită și seducătoare. Ca un „Rudolf Valentino" al vieții literare din ultimii 20 de ani, cred că a fost scriitorul român cel mai iubit în timpul vieții, cînd devenise, încă de timpuriu, un „mit" în carne și oase, Meccă deschisă tuturor aspiranților, viețăților acvatice care merg pe pămînt și ar vrea să zboare, înrîurind, parcă, mai mult, dacă nu mai mulți, prin graiul său arhi-viu, decît prin tipar.

Tirania coloanelor inextensibile mă obligă să amîn pentru un articol viitor gîndurile despre spiritul lui Nichita din cele două cărți. Dar țin să repet : **Antimetafizica** e cea mai importantă carte a lui Nichita Stănescu.

George PRUTEANU

MARIN SORESCU, **Tratat de inspirație**, Scr. rom. 1985.

NICHITA STĂNESCU, **Amintiri din prezent**, ed. Sport-Turism, 1985.

NICHITA STĂNESCU. Însoțit de A. T. Dumitrescu, **Antimetafizica**, CR, 1985.

timpul în „fugile“ lui bach

George Macovescu în versuri de o mare profunzime cîntă iubirea, inocent, timid, tulburat de farmecul femeii. O contemplă visător, de la distanță, mistuit de flăcările unei idile, fără cuvinte, după ce ochii „au spus totul“. Fascinat de gingășia unei madone imaginare, se îndrăgește platonic și cugetă matur petrarchizînd în sonete frumos meșteșugite : „Pe îndrăgostit femeia adînc îl umilește ? / Să fie amăgire, spunîndu-i că-l iubește ?“ **(Umilire)**, sau își acordează lira după Shakespeare și murmură sufocat de chinuri diabolice : „Mă doare frumusețea-ți cum doare raza lunii / Cînd lunecă pe ape și le îmbracă-n aur“ **(Rostul cuvintelor)**. Are obsesia ochilor și pare să deslușească în priviri înțelesuri nebănuite : „ochii plini de rouă“, ochii mari și limpezi ca zorii primăverii“ în care vede cum răsare iubirea, ochii frumoși“ ca spuma mării“, ochii mari rotunzi, unde vrea poetul să descopere adevărul ; uneori adresează rugăminți iubitei : „Privește înainte cu ochii tăi căprui“ sau, se bucură ca un adolescent cînd observă : „În ochii tăi adînci, frumoși / Ard candele și chiparoși“ **(In ochii tăi)**, și atunci i se pare că universul se răsfrînge în ochii iubitei : „În ochii tăi adînci, albaștri, / Lumea se vede ca într-o oglindă“ **(Leagăn de visare)**. Poetul se află în dilemă ; femeia îi asediază cetatea sa cu porțile deschise și are satisfacția capturării unui prizonier sentimental care în loc să se revolte, îngenunchează și îi cîntă pe coardele inimii, triumful. Nu-l atrage versul modern. Preferă romanticii sau clasicii și stihurile sale sînt în discordanță cu tonalitatea poemelor de azi. Note eminesciene : „Îți amintești iubito cum eu am tresărit / Cînd violetul serii în ochi ți-a răsărit ?“ **(Strania culoare)** sau „Privirea ta mă arde și patima mă frige / Mă mistui în cămașa a dulcilor dureri“ **(Mă poartă grele doruri)** cît și note preeminesciene : „O dragoste gingașă, sfioasă adiere“, sau „Frumoasă nălucire a visurilor mele / Port doruri grele-n mine. Vrei să le faci mai grele ? **(Zbor de noapte)**, se recunosc ușor în textele sale. Femeia, un accident plăcut „in pragul iernii mele“, are purtări ciudate : tremură cuprinsă de dor cînd i se întinde mîna ; are o privire de dragoste : „Spune-mi povești, spune-mi că mă iubești, /Spune-mi că sînt frumoasă / Și înfășoară tiranică, „ucigător de dulce“, și așteaptă declarații sufletul meu / În albul nemuririi“ **(Strada cea scurtă)**, dar în același timp trece indiferentă pe lîngă bărbatul care nu-i poate înțelege „jocul“ și o imploră să îl ajute să afle cuvîntul cu care să exprime simțirea. Cîteodată îl descoperă, și emoționat mărturisește : „Ești azi întocmai ca o floare / Care surprinsă de răcoare, / Se-nchide-n sine-n înțeles“ **(Urma anilor plecați)**. Amintirile îl întristează și înduioșat, își amintește de o atmosferă bacoviană unde a întîlnit prima oară femeia iubită : „Ne-am întîlnit într-un sfîrșit de toamnă / Scînceau copacii umeziți de ploi, / Bătuți de vînturi care îi îndeamnă / Să moară triști, întunecați și goi“ **(Plînsul copacilor)** ; la fereastră cînta o fată îndurerată după iubitul care o părăsise, văzduhul mirosea straniu, vîntul își strunea suflarea oprind-o la marginea pămîntului, parcă anticipînd momentul de tristețe care va urma : „La miezul nopții a murit o fată / Uitase să rîdă, uitase să plîngă, / Uitase că e frumoasă“ **(Singurătate)** ; în sfîrșit o toamnă care se repetă : „...așternută ca un lințoliu / Peste trupul meu, peste rănile mele / Cîte toamne vor mai fi ? / Cîte vor mai veni ?“ **(Culorile toamnei)** Simplitatea versurilor, cumințenia, melancolia surprinzător de familiară amintesc de poezia lui Zaharia Stancu. Întîmplător în cîteva rînduri devine prozaic, alcătuiește un fel de jurnal liric unde consemnează fapte biografice (mama a murit în primul război mondial) sau atunci cînd mărturisește în maniera unui Marin Sorescu intimitatea față de străbunii săi : „Nu știu cine sînteți / Blazoane nu ați avut / Slovă nu ați cunoscut / Hrisoavele le-ați pierdut / Ați pierit. / Așa cum ați venit / De aceea mă tem / Să nu vă calc în picioare / Umblînd peste cîmpuri“ **(Străbunii mei)**. George Macovescu admiră poezia clasică japoneză, de unde se inspiră uneori și compune **Haiku-uri**, după modelul nipon : „Prea mult te iubesc / Ca să te aseamăn cu un crin. / Crinul pălește“, dar și folclorul autohton de la care împrumută un ton baladesc, mioritic : „Părul mîngîia / Gura săruta / Ochi sfioși / Cu ochii frumoși / Spre lume întorși. / Cînd dădea în Zori / Piereau printre nori, / Stelele clipeau / Și mă adormeau“ **(Ielele)** sau fredonează încîntat refrenul unui colind : „Pleacă inima-mi spre tine / Leru-i, mări, ler / Să te-ntrebe de iubire / leru-i, mări ler“ **(Colindă)** Simte cum îl atinge mîna timpului aspră și dură, tristețea i se pare amară, preferă chinul iubirii și chiar și atunci cînd femeia lipsește : „Mă joc cu păru-ți moale și te privesc prelung / Ți-aud clinchetul vorbei ca-ntr-un tăcut amurg / / Oriunde ești cu mine, oriunde și oricînd / Ești doar închipuire. Aer, aripă, gînd“ **(Reverie)**. Propune iubitei să păstreze frumusețea clipei de început, atras de candoarea jocului, mai ales atunci cînd concluzionează „În iarna-ntunecată, ai fost a mea lumină“. Dar femeia poate fi și un confident, un om de legătură în vîltoarea evenimentelor sociale, și poetul motivează crispat : „Nu ți-am trimis niciodată o scrisoare de dragoste / Pentru asa ceva timp nu am avut. / Ne întîlneam noaptea pe străzi întunecate / Și mîinile noastre schimbau manifeste“. **(Întîrziere)**. Autorul volumului **Undeva toamna, cîndva...** raportează mereu micul univers al iubitei la marele univers, descoperă analogii. Astfel timpul din fugile lui Bach are pasul iute sau potolit, în vreme ce în imaginara madonă, timpul se află în grea descumpănire. Cu divinitatea nu se află în relații prea cordiale ; dimpotrivă se revoltă, îl contestă pe Dumnezeu, își amintește copilăria sa nefericită : N-am crezut niciodată în tine, doamne / Nici atunci cînd mama mă învăța „Tatăl nostru“ / Și nici cînd, hămesit de foame, în biserică / Priveam chipurile chinuite ale sfinților de pe pereți / / Am dat cu barda-n tine / Și n-ai căzut / Pentru că nu erai“ **(Pustiu)**. În ciuda formelor versurilor, George Macovescu scrie o poezie plăcută și subtilă. Numai un poet talentat ar putea compune un discurs liric atît de fascinant ca acela din **„Balada orașului scufundat“** : „Străbat orașul galben / Ca pe-o grădină veche / În care grădinarul / N-a mai intrat de mult / N-aud privighetoarea / Nu văd nici liliacul / Aleile n-au nume / Și băncile s-au rupt...“

George BĂDĂRĂU

panoramic

CONSTANTIN GHEORGHIU : „apoteoza“

Un roman care ne obligă să-i despicăm firul narativ în două. **Apoteoza** ar fi fost o carte excelentă, dacă autorul renunța la digresiuni filozofarde, personaje din cîrpe și hîrtii, replici cu orice preț savante, care nu pot întreține iluzia realității. Constantin Gheorghiu a reușit, în ultimă instanță, să scrie un roman cu intrigă polițistă, în care autoritățile se străduiesc să descopere asasinul lui Toma, și o nuvelă despre destinul crud al unui adolescent, Toni, obșnuit să-și cîștige existența într-un mod bizar. Atunci cînd se vrea reflexiv cu orice preț, romancierul devine obositor, frazele sînt lipsite de naturalețe, locurile comune abundă. În Condor, totul decurgea normal, pînă într-o zi cînd, istețimea unui anchetator, dă un alt curs lucrurilor. Toma, nu a suferit un accident mortal, și nu s-a sinucis — cum se credea — ci, fusese ucis. Vila Pictorului, un loc ciudat, dar ideal pentru confruntarea personajelor, „ascunde“ un fals infirm, un grădinar cu o cocoașă de cauciuc în spate, care s-a dovedit a fi un criminal notoriu. **Apoteoza**, ar fi rămas un simplu roman polițist dacă nu figura printre eroii cărții și Daniel — idee sau întrupare a unei idei — oricum personaj cu existență incertă ; enunțase ideea iubirii, se ridicase deasupra mulțimii, sperînd zeificarea sa. Nu a reușit să se desprindă de faptele obișnuite, și povestea se termină trist. Prezența lui Daniel în narațiune ne sugerează și un sens parabolic. Singuratic, duce o viață confuză, acceptă să fie învinuit de crimă, pînă la proba contrarie. În conștiința acestuia se află mare dezordine. Și tocmai această dezordine creează o atmosferă de mister. Cele mai profunde și mai frumoase pagini ale cărții se referă la acest erou. Celălalt fir narativ e o istorioară hazlie dar în același timp tristă, despre un adolescent care descoperise un mod original de a cîștiga bani. Toni simula în piață un furt, se lăsa maltratat de păgubaș, pînă cînd un om milos din mulțime, îi oferea o sută de lei cu care să plătească daunele. Hazul îl provoacă interpretarea faptelor de către vinovat. Tînărul consideră că oferă mulțimii un spectacol, atunci cînd își expune trupul unor lovituri, și cere să fie plătit. Într-o zi acest erou cu o structură tragicomică va fi înjunghiat în fața unei mănăstiri. Inteligent, Constantin Gheorghiu știe să „construiască“ un roman, și arhitectura viitoarelor sale narațiuni ne va impresiona în mod plăcut.

NICOLAE FRÎNCULESCU : „aligatorii de oțel“

Un roman care are ca temă fundamentală **războiul** privit în complexitatea aspectelor lui. Nicolae Frînculescu „filmează“ scene de o cruzime nemaipomenită, deplasînd carul de reportaj în mai multe spații geografice. În primul rînd îl interesează conflictele sociale și apoi psihologia personajelor. Protagoniștii romanului sînt caracterizați prin prisma unor ideologii, îndeplinesc rolul unor fantoșe pe care autorul le mișcă cum vrea, printr-o simplă manevră a sforilor. Ceea ce se confruntă în paginile cărții sînt diferite concepții adunate din jurnalistica vremii. Nevoia de autenticitate l-a îndemnat pe scriitor la o documentare serioasă, la o răsfoire atentă a presei care relatează evenimentele din cel de al doilea război mondial Cartea se vrea o cronică complexă a luptelor și a vieții din spatele frontului, alcătuită de un fin observator, lucid într-o perioadă de confuzii ideologice, cu oameni puși în situația unor marionete care o sfîrșeau de multe ori tragic. Autorul nu schițează numai profilul unor luptători români ci, surprinde aspecte din tabăra dușmană cît și scene de luptă ale armatelor prietene. Chipul luptătorului Adam Mălureanu nu este reprezentativ. Biografia acestuia creionată în pagini de proces-verbal se compune din luciditate, ambiție, șansă, eroism, și în ultimă instanță din relațiile nesigure cu o femeie, Silvia, pe care în cele din urmă o abandonează. Unele scene sînt de neuitat : caii de la sănii atacați de lupi într-o iarnă cumplită, evadarea prizonierilor din lagăr, conversațiile unor personalități politice îndoctrinate diferit. Ostașii din diferite țări se adună să lupte împotriva pericolului comun : **fascismul**. O trăsătură se conturează încă de la primele lor întîlniri și anume, umanismul. Scriitorul vrea să respecte adevărul istoric, „frunzărește“ cărți de istorie și ziare. După eliberarea țării noastre, ostașii români care între timp își clarificaseră o serie de probleme, participă la eliberarea Ungariei și a Cehoslovaciei. După război, lupta continuă de astă dată în plan spiritual, pentru îndepărtarea ultimelor rămășițe ale vechii ideologii. Adam Mălureanu va fi inginer.

VALERIU STANCU : „soarele lup“

Structură romantică, ermetism, mitologii personale. Valeriu Stancu meditează în singurătatea pe care o adoră : „tăcerea — / o doamnă frumoasă / luptînd cu sinele / ca apa de maluri / putredă să își taie — / drum călător“. Cel de-al doilea volum al autorului recomandă un poet solitar care își dă întîlnire cu noaptea în timp ce „apa hoinară / curge din mări / către cuibul de cuci“ „Procesul cunoașterii exclude improvizațiile ; măștile sînt arse, zeul mincinos este insultat, lumina are uneori o influență nefastă : „torțe aprinse / întunecîndu-ne perspectivele realului“. **„Soarele-Lup“** dezvoltă motivele din primul volum, le amplifică și le adîncește, ermetismul fiind acum de substanță, nu numai de formă. Fluxul liric dobîndește limpezime, imaginile poetice sînt de-a dreptul seducătoare : „toți muritorii între ei se cunosc / unora le mai cresc încălțări în picioare / și doar / în somnul nebunilor / pruncii se nasc cu roboți în privire“. Magia lexicală îl încîntă ; crede în veșnicia cuvîntului : „necondiționat / cuvîntul / supraviețuiește“. Cuvîntul scris are mai mulți sorți de izbîndă : „învață și astăzi (tăcerea) / să țină creionul în mînă / și scrie mereu încifrate cuvinte / ori scrie / cu barda memorii / pe trunchiuri făclie“, sau „doar telefonul mai țipă la mine / dictîndu-mi cuvintele acestea“. Valeriu Stancu „inventează“ mai întîi un mit al **Magului Nimeni**, mag de o puritate absolută : „Magule Nimeni, doar albul / albul înlăuntrul și în afara ta“, aflat într-un continuu pelerinaj, îndurerat și trist : Magule Nimeni — Pelerin pustiit / rănele-n el ca-ntr-un cearcăn“. Lipsit de văz are darul profeției și va fi crucificat în același spațiu unde fusese creat : „Magule Nimeni / în cuvînt răstignit / orb devenit-ai profet“. Cerul este o iluzie și comunicarea cu acesta imposibilă : „cerul-mim întrebat despre moartea / Magului Nimeni“. Numai poetul are satisfacția de a fi cunoscut existențele anterioare ale magului : am cunoscut existențele anterioare / ale Magului Nimeni / de nimeni „văzut“. Mai puțin conturat, **mitul Lastheriei“** : „pasăre de aer bolnavă / paznicul începutului“. Lastheria are un chip mereu renegat și se adresează celor sensibili, zămislește lumina pe care o păzește Magul Nimeni. Mai remarcăm contrastele Lumină-întuneric (cunoaștere-minus cunoaștere) exprimate prin alte două simboluri : „între întunericul de zăpadă / al zeiței Axeres / și Soarele-Lup / de Soarele-Lup devorat“. În concepția autorului, cunoașterea se răsfrînge asupra ei înșăși.

CONSTANTIN DRACSIN : „lacul septentrion“

Un poet interesant, cu o structură filozofică și o viziune modrenă ar fi fost Constantin Dracsin dacă s-ar fi angajat în construcții poematice de mare amploare, dacă ar fi supravegheat mai îndeaproape discursul său liric ștrangulat, fărămițat, pulverizat în imagini poetice sclipitoare. Atras de atmosfera boreală, unde descoperă echivalențe cu starea sa de spirit, poetul „compune“ un univers și, conștient de rolul limbajului, exclamă : „două cuvinte — lame neiertătoare“. Își cercetează adîncurile, surîde amar, chinuit de o existență tragică dar, în cele din urmă, nu-și pierde simtul umorului și concluzionează ironic : „Dacă aș avea o mînă / albastră albastră / precum cerul strămoșilor mei // aș strînge în brațe / toți oamenii pămîntului / și n-aș modifica gramatica / frumosului // Așa — rău de tot — sînt un exemplar de lux“. Nu-i sînt necunoscute poetului căile de acces spre fericire și, binevoitor, precizează : „În aer există scări / și funii secrete / care te pot duce / la desfătare“. Spirit interogativ, suferă de boala întrebărilor și își descoperă o dublură, față de care manifestă indirect compasiune : „Mai tîrziu am simțit / Ceva în spate, / în creștet / pe mîini / în tălpi / și-n fundul ochilor ; / cineva tot ca mine, / care nu poate muri / dacă nu pune întrebări“. Dar Constantin Dracsin impresionează mai ales cînd deconspiră aspecte din existența sa dramatică. Se declară proprietarul unei case, un fel de Turn Babel, unde sînt amestecate limbile pămîntului, și cugetă indispus privindu-și brațele fragmentate : „Numai eu pot muri / cu adevărat ; brațele îmi sînt mioape //“ sau „Mîinile îmi stau / pe trupul unui mort / îmbrăcat în coajă de copac — / unii se bucură“. Așadar, lirism condensat și expresiv, economie verbală ;stăpîn pe secretele limbajului poetic, autorul scrie cu mintea dar și cu sufletul, și după propria mărturisire se scaldă în Lacul Septentrion, spațiu al neființei. Mai cităm cîteva versuri frumoase : „trec șoarecii nerușinați / cu labele la spate“ sau „Ploaia / e atît de frumoasă — / îmi șterge lacrimile / cu lacrimile ei“ sau „nu căuta metafore nerecomandabile / ci vezi-ți de treabă / cu fruntea la pămînt“. Constantin Dracsin ar putea înclina balanța în favoarea lui.

ION BORODA : „corabia subpămînteană“

„Corabia...“ lui Ion Boroda, pe care el o dorește „unduitoare, melodioasă și pură“, se strecoară cu ușurință printre stînci. „Încărcată de veghea nopților“, împietrită, plutește sub bolta cerului. Interesantă această imagine, acest tablou sobru, pe care un pictor l-ar intitula **Stampă din Pompei.** Versurile lungi, cu tăieturi regulate, împrumută ceva din simfonismul valorilor care se pierd liniștite în depărtare. Dar tocmai acesta este neajunsul poeziei lui Ion Boroda. Nu găsim în lirica sa un dramatism de substanță, cu încleștări și erupții vulcanice, exprimat în imagini poetice expresive ci, doar o simulare a tragicului. Poetul își închipuie un trist naufragiu, unde el, singurul supraviețuitor este frămîntat de îndoieli (eram sau poate nu eram). Visul corăbierului, confuz, imaginează un cataclism, un fel de Potop al lui Noe ; singur, acesta conversează cu un glas lăuntric „numeam cer acel pămînt de lacrimi“ sau se referă la „un cosmos de umbre“. Călătoria continuă „prin sihăstriile întunecate ale nopții“ prilej de meditații și de constatări frumos exprimate artistic : „în timp ce deasupra absența mă trece prezent“ sau „aici unde vin / și m-afund cu atîta nesaț căutîndu-mă pe / marea de-nceput a memoriei“. Corabia, simbolizînd viața, în viziunea autorului, întîmpină obstacole : „...în larg pîndesc stîncile / iar Corabia... nu-i pregătită încă de drum“. Dar cum pentru existența umană, timp înseamnă moarte, singurul supraviețuitor al naufragiului simte oboseala, din cauza vîrstei înaintate : „se mistuie în sine plutirea mea tîrzie și nu pot / să încerc nici aripa, nici zborul“ și, trist, murmură un fel de **spovedanie** : „lipsit de glorii naiv rătăcitor prin / veac m-am tot risipit ca fumul îmbibat / de alcool în cîntecul tavernelor și nu / mi-am liniștit golul“. Plutirea **Corăbiei subpămîntene** spre adîncuri îl face să se gîndească la geneză : „la început au fost / lumina cuvîntul și ceasul dintîi — / treime croind alt trup pentru mine“. Nu fără motive corăbierul și-a amintit de rătăcitorul Ulysse și de ambițiosul Sisif, și în acel „amurg salvator“ a putut să exclame : „strigătul meu ingenuu ca o mușcătură / de înger“. Desigur, am fi vrut acest naufragiu etern, dar corabia insuficient consolidată, riscă să se scufunde.

G.B.

LEONIDA TEODORESCU : „povești despre irina“

„Povești pentru Irina“ este o performanță. Mai întîi, pentru că pe un fir epic aproape invizibil, se organizează un spectacol de toată frumusețea, atractiv și plin de haz. Apoi, pentru că autorul — Leonida Teodorescu — reușește să aplice cu succes formula romanului de aventuri (sau polițist) la realitatea unor povești în care eroii sînt o fetiță, un peștișor, o pisică, un cățel etc. Să mai adăugăm că este implicată și o undă de parodie și vom realiza originalitatea acestei cărți de 54 de pagini, în care avem patru povestiri, una din ele cuprinzînd nu mai puțin de 100 de capitole ! Sigur, un capitol poate să aibă un singur rînd sau poate pur și simplu să lipsească — fiind notat cu toată conștiinciozitatea acest fapt. Dar tocmai acesta este șarmul narațiunii, în care neprevăzutul intervine nu numai în derularea povestirii, ci și în modalitatea epică propriu-zisă, autorul imaginîndu-și că se află față în față cu micii săi cititori, cărora li se adresează „în direct“, amuzîndu-se și amuzîndu-i prin ocolișurile pline de șiretenie pe care le face înainte de a le dezvălui, să spunem, marele mister al Vilei Galbene. Care nu este altceva — vila — decît o cușcă vopsită în galben, construită special pentru adăpostirea unui cățel de pripas și aflată în imediata vecinătate a altei vile, aceea a pisicilor. Să mai adăugăm că misterul în cauză alimentează copios suspansul și că acest suspans cu divagații stilistice este sarea și piperul povestirilor.

Fapt este că spectacolul oferit de povestitor concurează în antren cu întîmplarea propriu-zisă. Practic este vorba de un monolog dramatic desfășurat cu toată recuzita speciei adaptată la cerințele epicii. Sigur, nu lipsește morala. Irina, eroina povestirilor, este un copil model — mănîncă la timp, se spală pe dinți etc. și dorește din inimă ca toți copiii să fie fericiți. O morală care se asortează atît de bine cu ansamblul povestirilor încît o receptezi cu aceeași încîntare cu care participi la nemaipomenitele întîmplări din universul domestic explorat cu o aparte capacitate de a-i descoperi farmecul. Univers minuscul, proiectat fabulos într-o carte de o aparte savoare și ingeniozitate.

Al. I. FRIDUS

GEORGE MIREA : „junimea, implicații lingvistice“

Pentru a completa cu o altă latură marea monografie a JUNIMII, începută de Pavel Florea prin Contribuții de istorie literară și de Al. Zub prin vol. **JUNIMEA. IMPLICAȚII ISTORICE**, George Mirea publică volumul **JUNIMEA. IMPLICAȚII LINGVISTICE**. Autorul declară că va urmări, „în toată complexitatea lui un singur aspect“ al contribuției Junimii la dezvoltarea culturii românești și anume cel lingvistic și că își va exprima „ferm punctul de vedere bazat totdeauna p[e] documente“ (p. 11). Domnia-sa are dreptate cîn[d] spune că „Rămîn încă într-un con de umbr[ă] alte laturi importante ale 'direcției noi', pre[cum] cum și contribuțiile de seamă ale altor frun[-] tași junimiști“ (p. 10), în afară de Titu Maio[-] rescu. Așteptăm, cu justificat interes, capito[-] lele (citește : cărțile) dedicate filosofiei, prese[i], învățămîntului, politicii, economiei etc. To[t] George Mirea vorbește despre repunerea în cir[-] culație a unor „advăruri interzise“ (p. 10) la u[n] moment dat și ne bucurăm că despre acest[e] adevăruri se poate vorbi astăzi în voie.

Ceea ce a reprezentat JUNIMEA în a dou[a] jumătate a sec. al XIX-lea nu se poate compar[a] decît cu ceea ce a reprezentat ȘCOALA ARDE[-] LEANĂ în a doua jumătate a secolului prece[-] dent. Relația dintre cele două mari epoci [de] avînt este cu atît mai necesară cu cît Maio[rescu] cu descindea din familia lui Petru Maior și ți[-] nea, prin formația spirituală, de familia celo[r] mai luminate minți din anii 1850.

George Mirea pune în evidență rolul extra[-] ordinar al Junimii în stabilirea și introducere[a] „unor norme științifice unice în scriere și pro[-] nunțare“ de către „o grupare intelectuală **parti[-] culară** [subl. aut.], împotriva unei puternic[e] coaliții în care se aflau : statul, prin Ministe[-] rul Instrucțiunii și Eforia Școlilor din Princi[-] pate, unele ziare și reviste, Parlamentul, Aca[-] demia Română (între 1866 și 1881), diferiți căr[-] turari cu autoritate recunoscută“ (p. 14). Carte[a] pune în evidență ideile și tendințele preluat[e] și continuate de JUNIMEA, arată care sînt ino[-] vațiile, dar și care sînt elementele tradițional[e] sau conservatoare, ce i se atribuie pe merit [ș]i ce reprezintă exagerare, minimalizare, ignorar[e] sau negare. „Apropiindu-ne de adevăr, — spun[e] autorul —, îl vom face mai accesibil și încre[-] derea, prețuirea dreaptă și stima nu vor fi act[e] gesturi gratuite, ci o manifestare deschisă d[e] atașament onest, bazat pe respectul nelimita[t] față de adevărul relevat științific“ (p. 15).

În introducere, George Mirea face un scu[rt] istoric al ideilor privitoare la ortografie, vor[-] bește despre lupta pentru unificarea limbii l[i-] terare ca normă supradialectală (S-ar fi putu[t] pune în evidență și lupta bănățenilor pentr[u] aceeași cauză, cf. Petru Oallde, **Lupta pentr[u] limbă românească în Banat**). Lucrarea propri[u-] zisă, deși neîmpărțită în capitole, are dou[ă] părți, prima fiind dedicată ortografiei și a dou[a] îmbogățirii vocabularului prin împrumuturi, a[șa] cum stăruie în paginile revistei aceste problem[e] de cea mai mare impotanță în epocă. Dacă ce[le] scrise despre T. Maiorescu (p. 53—77) sînt ma[i] cunoscute (totuși, lipsește încă studiul mono[-] grafic **Titu Maiorescu și problemele limbii**) considerațiile despre Iacob Negruzzi (vezi [p.] 77—121, 145, 158) sînt noi și surprinzător de i[n-] teresante. Ne interesează cu atît mai mult [a-] ceste idei cu cît izvoarele unora se regăse[sc] în scrierile lui Costache Negruzzi și în „Dac[ia] literară“.

În cadrul JUNIMII s-a acordat mare inter[es] înnoirii și îmbogățirii lexicului. Intuițiile l[ui] Heliade începeau a se adeveri atît în resping[e-] rea elementelor greco-turcești și slave, cît [și] în românizarea împrumuturilor latine și r[o-] manice.

Ceea ce impresionează plăcut în cartea l[ui] George Mirea este stăpînirea tuturor problem[e-] lor, pînă la amănunte, largă informație, pute[re] de observație și de sinteză, metodă de lucr[u] la care se adaugă o concepție clară asupra r[o-] lului limbii în evoluția culturii românești.

Ion POPESCU-SIRETEAN[U]

probleme ale valorificării literare

iteratura există numai o clipă ca alcătuire prezentă devenind apoi, în perspectiva timpului, fie contemporană cu ceea ce di- erse generații înregistrează ca actual, fie de- nitiv trecută. Shakespeare sau Eminescu de ldă aparțin primei categorii. Ei vorbesc su- etului de azi cu aceeași putere cu care vor- eau propriei lor generații, deși, firește, sînt eceptați pe alte lungimi de undă decît în tre- ut. În chip mai restrîns ne putem referi de ldă la scrierile lui Dimitrie Cantemir ori diverse scrieri baroce. Multă vreme acope- te de conul de umbră al timpului, au izbucnit in nou la suprafață favorizate fie de cerce- ări mai științifice, cum ar fi semiologia, fie nsambluri culturale mai largi, așa cum stau ucrurile cu barocul. Cît despre literatura pe are o înregistrăm ca definitiv trecută, ea nu ste neapărat neintrată în circuitul prezentu- i, cît mai ales, intrată cu semnul strict al remii sale. Epopeile homerice ori **Eneida** sînt eceptate azi în acest fel, ca niște pietre de melie ale edificiului numit literatură. Dar e- ificiul propriu-zis, în care locuim cu propriile oastre sentimente este, evident, altceva. În îrșit, nu intră în discuția de față acele scrieri e care timpul pur și simplu nu le-a introdus circuit. Ele au format doar humusul necesar are a favorizat apariția creației propriu-zise a ricărei epoci.

Dacă admitem cele de mai sus ca premise ale nei discuții în legătură cu principiile valorifi- ării moștenirii literare, atunci îi revine ca sar- nă oricărei literaturi mature să aducă din nou b ochii cititorilor ceea ce poate vorbi sufle- ului și minții lor, îi poate forma în spiritul eacului și al lumii în care trăiesc și pentru a rei propășire își cheltuiesc forțele. Prin ur- are, pe lîngă premisele deja menționate, va- rificarea literară este condiționată de încă na, de substrat, și anume sensul propriu-zis rmativ al receptării. Pentru necesitățile arti- olului de față, alcătuit în mare măsură în re- stru mai general și teoretic, socotim că este ficient să discutăm două tendințe extreme, existente în stare pură în valorificarea moș- nirii noastre literare, dar edificatoare pentru nsul în care pot, nesupravegheate fiind de- tre cei chemați să înfăptuiască opera de va- orificare, să impingă întregul proces. Una este ndința de pozitivare, iar cealaltă, și ea de mult efinită, se cunoaște sub numele de spiritul cri- Prima dintre aceste tendințe a acționat mai utere în perioadele de afirmare a unor noi uri ideatice — „scrieți băieți !" a lui Heliade ste un îndemn edificator — ori dimpotrivă, a cționat în perioadele foarte conservatoare. Cla- icismul francez de pildă, în etapa finală, a a- rmat drept valori creații care nu se prezen- au ca atare decît prin conservarea înversu- ată a unor precepte dovedite cu timpul fali- nentare. Cealaltă tendință, survenită în replică ață de prima, e un semn de maturitate și de chilibru. Operînd în virtutea spiritului critic unimismul a produs o serie de corecții cul- rale care au favorizat făurirea limbii române iterare și apariția unei impresionante pleiade e creatori numită astăzi „pleiada de aur". A- este două tendințe — cea de pozitivare și cea riticistă — funcționează însă nu numai la ni- elul unei întregi culturi și a unor întregi pe- ioade literare, ci ele pot fi întîlnite la nivele in ce în ce mai reduse ca proporții, chiar in adrul aceleiași etape ori în privința receptării nui singur autor. Așa de exemplu modernismul omânesc a fost văzut de Ov. Densusianu, mai les prin prisma tendinței de pozitivare, în imp ce tradiționaliștii îl vedeau cu ochi critic. Nici una dintre cele două părți nu intuia în e fel va înregistra timpul fenomenul moder- nist, dar fiecare se raporta la o serie de fac- ori pe care-i considera importanți tocmai în spectiva timpului, fiecare încerca să judece ntru viitorul culturii și avea în vedere un tandard formativ al fenomenului.

În imediata noastră contemporaneitate, carac- erizată printr-o serie impresionantă de ediții de alorificare, cele două tendințe pot fi încă dis- inse, atît cu referire la perioade mai vechi ori mai noi ale literaturii române și universale, ît și cu referire la diverși scriitori. Socotim ă fiecare își are o îndreptățită justificare, e- chilibrînd astfel dinamismul însuși al receptării. Ar mai fi de adăugat, în cadrul unei discuții atît de generale ca aceea de față, încă un sin- gur lucru care, deși inevitabil în judecata de valoare a receptorului comun, poate și trebuie obiectivat în judecata avizată a istoricului lite- rar. Este vorba despre subiectivitatea recepto- rului. În virtutea ei aceasta poate respinge ceea ce nu-i place și i se pare neavenit făcînd din gustul personal criteriul de apreciere. Cînd a- cest gust se însoțește cu autoritatea critică, primejdia de falsificare a imaginii valorilor — cel puțin pentru amatorii neavizați — este i- minentă. Pentru că sînt negate astfel creații ori puncte de vedere diferite de gustul personal dar care, în ansamblul unui proces, își pot găsi un rost bine definit. Pentru că, în timp ce crea- ția vehiculează sentimente, cultura vehiculează opere care alcătuiesc marea diversitate a unui peisaj spiritual. S-ar putea exemplifica starea de confuzie între aceste două statute diferite ale operei — din punctul de vedere al creatorului și al culturii — prin recenta discuție stîrnită în jurul interpretării romanelor lui Ivasiuc și a lui Ivasiuc însuși. Cei care-l apărau pe Iva- siuc în numele propriului lor gust literar nu se puteau, evident înțelege din moment ce gus- tul e personal și schimbător. În numele lui nu se poate afirma obiectivitatea valorii. Iar cei care și-au propus să-l discute pe Ivasiuc în registru obiectiv, folosind deci argumentele in- trinseci ale operei, dar și cele extrinseci, de amplasare în contextul literar, ar trebui să ob- serve că, în cazul lui Ivasiuc, ca și al tuturor celorlalți scriitori, receptarea diferă de la o generație la alta, de la o epocă la alta. Ale- xandru Ivasiuc e doar un exemplu al felului cum se schimbă tipul de receptare. El va ră- mîne în istoria literaturii, române dacă și pen- tru că cititorii îl vor simți alături de propri- ile lor gînduri și sentimente și nu pentru că noi cei de azi vrem ori nu vrem să impunem acest lucru.

Ecaterina ȚARĂLUNGĂ

pornind de la creangă

Nic-a lui Ștefan a Petrei dă semne că s-ar trage la carte. Mama îi observă silința și nu întîrzie să întrevadă foloasele. În discuția ce va urma inițiativa și deci primul argument ei îi va aparține. Cartea, îi boscorodește ea pe tata, nu-i un nărav prost. Nu degeaba a spus popa la biserică, în „Parimei", că omul învățat înțelept va fi și pe cel neînvățat, slugă-l va avea. Smaranda, fiica lui David Creangă din Pipirig, nu îndrăznește sau mai bine zis e destul de diplomată să nu-și prezinte pledoaria ca de la sine putere. Se știe femeie fără carte și simte că „adevărul" ei e poate prea îngust. Se grăbește de aceea să invoce o autoritate, să-și generalizeze adică punctul de vedere. Îi este la îndemînă cultura bisericească și nu scapă prilejul să și-o aducă în sprijin, atît în debutul cît și la finele „demonstrației". Dacă omul ei s-ar sili să-și facă un băiet popă, n-are să se ducă, poate, în fundul iadului.

Și afară de aceasta, mama a mai căutat pe la babele care trag pe fundul sitei 41 de bobi, pe la toți zodierii și cărturăsele și pe la femeile bisericoase din sat, care iau băgat în cap că băietul o să petreacă între oameni mari. Acest al doilea argument — un resort deloc neglijabil al ahotniciei ei — nu intră în discuție, fie pentru că Smaranda lui Ștefan a Petrei nu-l socoate îndeajuns de **verosimil** (deși depășește orizontul subiectiv al unui individ, el nu atinge totuși un grad înalt de generalitate), fie, pur și simplu, pentru că i se pare superfluu. „Gura satului", cu ale ei prejudecăți și clișee bătătorite de timp, nu-i nici pe departe un constituent neglijabil al culturii (în Transilvania, de-ar fi să judecăm după Slavici bunăoară, ea este chiar determinantă), dar pe vremea cînd Nică hălăduia prin Humulești ea nu se putea încă măsura cu prestigiul cărților sfinte.

Al doilea argument, pe care-l avansează tata, are în vedere „nivelul de jos" al verosimilului: **realitatea** socială. Tata se sprijină pe „exemple concrete" și nu catadicsește să-și conceptualizeze opinia. Că va fi lesne cinătuit n-avem nici o îndoială. Față cu perspectiva mamei, la un grad maxim de abstracție, motivele lui sînt înguste, în limita strictă a ceea ce-i văd ochii. Ștefan a Petrei știe prea bine că Nică-i o tigoare de băiat, cobăit și leneș, de n-are păreche. Dimineața, pînă-l scoli, îți stupești sufletul. Cum îl scoli, cere de-mîncare. Cît îi mai prinde muște cu ceaslovul și toată ziulica bate prundurile după scăldat, în loc să pască cei cîrlani.

Și apoi, la ce i-ar folosi băietului cartea? Oare Grigore a lui Petre Lucăi din Humulești pe la ce școli a învățat de știe a spune atîtea bongoase și conăcăria pe la nunți?

Pare puțin paradoxal, dar citarea realității nu-i defel eficientă. Tata însuși va fi priceput aceasta din moment ce, înainte de a-și dezvolta astfel motivația face o încercare firavă de a se plasa în tărîmul „logicii": dacă-ar fi să iasă toți învățați, n-ar mai avé cine să ne tragă ciubotele. Gîndirea abstractă nu-i cade însă la îndemînă și pilda coboară îndată spre un nivel mai accesibil (n-ai auzit că unul cică s-a dus odată bou la Paris, unde-a fi acolo, și-a venit vacă?) pentru ca, în final ea să ajungă factologie curată.

Apare o întrebare firească: cum de realitatea „nemijlocită" nu are cîștig imediat de cauză. Pricini ar fi mai multe, dar două ne interesează îndeosebi. Întîi, ține de **verosimilul** țăranului lui Creangă să simuleze (dacă nu cumva chiar aceasta-i este firea adevărată) o anume neștiință. Nu-i vorba de vreo umilință socială, ci de una existențială. Omul își cunoaște nimicnicia, are grijă, altfel spus, să nu se întindă mai mult decît îi este plapuma. De aici acea tendință de a se retrage oarecum din prim plan și de a-i lăsa pe alții să vorbească. Dacă ar fi sucit (în afara regulii), dacă ar ține morțiș să-și legifereze propria-i experiență s-ar acoperi de batjocură, ca omul cel leneș care cerea să i se înmoaie posmagii.

În al doilea rînd, un compromis în favoarea realității obiective ar produce, în lanț, o schimbare esențială de accent — s-ar impieta altfel **verosimilul** discursului —, cu efecte ușor previzibile. Povestitorul nu **s-ar mai spune** ci **ar spune**, diminuîndu-și timbrul personal și sfîrșind prin a relata, cît mai aproape de gradul zero al participării, niște istorii eventual antrenante. Noi, firește, ne-am deplasa atenția de la narator la diegeză. Dar o asemenea deviere este aproape exclusă în marea proză românească — să fie Rebreanu o excepție? —, cu atît mai mult în opera „artistului" Creangă.

Ar surveni, în plus, o schimbare a punctului de vedere. Între autor și Nică distanța nu-i morală, cum am fi ispitiți să credem. Naratorul pretinde că ceea ce face e rău, autorul ne face însă semn complice cu ochiul și ne lasă să înțelegem că Nică se comportă cum se cade. (Vorba ceea: cine a mai văzut babă frumoasă și copil cuminte?) Îngroșarea tentei realiste ar fi incompatibilă cu această comuniune tainică și sugubață — scriitorul naturalist își vrea un cititor încrîncenat și obiectiv, pregătit să înțeleagă, nu să „participe" efectiv. Romancierul român arareori acceptă o atare ipostază.

Al treilea argument — decisiv — pornește de la bunicul David Creangă din Pipirig. Nu-i rău să știe și băietul oleacă de carte, numaidecît pentru popie, cum chitește mama. Să fie cineva de tot bou, încă nu este bine.

Și apoi, din cărți culegi multă înțelepciune și, la dreptul vorbind, nu ești numai așa, o vacă de muls pentru fiecare. Bunicul, este limpede, polemizează subtil cu ginerele, deși dă de înțeles că o corectează pe fiică-sa. Dacă învățătura pare la prima vedere un dezastru financiar, ea își întoarce însutit paguba căci, vorba ceea!, cine n-are carte n-are parte.

Bunicul, de fapt, are mai ales în vedere efectul terapeutic al **cărții**. El, să nu fi știut a ceti, de mult ar fi înnebunit, cîte a avut pe capul lui. Însă deschide **Viețile sfinților** și vede atîta și atîtea și zice: „Doamne, multă răbdare ai dat aleșilor tăi!" Ale noastre sunt floare la ureche pe lîngă cele ce spune în cărți.

Smaranda, și cu atît mai mult soțul ei, va fi probabil imună la un exemplu ca acesta. Niște humuleșteni nescoliți din sec. XIX s-ar putea să creadă că cetitul este „iscusită zăbavă" dar nu prea ar fi **verosimili** în rolul celui care își închipuie această **experiență** intelectuală ca o catharsis. Ei sînt totuși impresionați, iar motivul trebuie căutat în respectul omului simplu pentru „cele scrise" sau, mai curînd, pentru ceea ce i se pare de neînțeles. Iuri Lotman citează o nuvelă de Cehov, **Mujicii**, în care limba slavonă bisericească, inteligibilă, este receptată ca semnal al trecerii de la mesajul obișnuit, cotidian, la mesajul sacru. O țărancă ascultă normal slujba, dar cînd aude un cuvînt în original și deci nu pricepe despre ce e vorba, cade în genunchi, nu se mai poate stăpîni și începe să plîngă. Maurice Blanchot comentează în același sens un pasaj din **Pentru cine bat clopotele** de Hemingway. Robert Jordan, eroul romanului, pronunță în mai multe limbi cuvintele „acum", „moarte" și „război". Caută în ele forma sonoră care să-i exprime cel mai fidel presentimentul că **războiul** îl obligă **acum** să se confrunte cu **moartea**. Cel mai sugestiv i se pare, mereu, cuvîntul străin, mai adecvat obiectului, mai concret. De parcă folosirea uzuală a unei expresii ar trivializa-o, ar despuia-o de haina ei magică.

Dacă e întrebuințat frecvent, cuvîntul se desacralizează. Tolstoi pune în gura eroilor săi numeroase expresii franțuzești și se justifică prin trebuința de a introduce în roman umbre, nuanțe închise. Cuvîntul autohton este, psihic vorbind, luminos; cuvîntul străin este însă întunecat, rezistent la înțelegere.

M-am îndepărtat mai puțin decît s-ar crede de firul demonstrație. Cartea laică — mai mult decît cea bisericească, asimilată oarecum orizontului lor cultural — este un cuvînt necunoscut și deci magic pentru țăranii humuleșteni. Prezența" ei în argument sanctifică prin contaminare întregul text al bunicului, așa că reacția de acceptare necondiționată a interlocutorilor este **verosimilă** în cel mai înalt grad.

Sorin PÂRVU

inscripții

numele trandafirului

Îți amintești, desigur, cum este descrierea în celebrul roman al lui Umberto Eco noaptea „în care se intră în labirint, se ivesc năluciri ciudate și, cum se întîmplă în labirinturi, se rătăcește". Biblioteca plină de miraculoase surprize, ca și viața omului, avea un sistem propriu de aerisire prin deschiderea unor nișe care permiteau menținerea unui anumit grad de umiditate a pergamentelor. Crăpăturile erau plasate în anumite unghiuri pentru ca, prin încrucișarea adierilor în nopțile cu vînt, să producă și sunete stranii de natură a îndepărta pe intruși. Schimbă, dacă vrei, labirintul cu destinul omului, iar pergamentele cu visele, ideile și sentimentele lui și vei obține imaginea secundă, cea din oglindă, a noastră, a tuturor. Căci nu totdeauna intrușii în biblioteca spiritului sunt dezirabili, și nici sentimentele și visele nu rămîn veșnic frăgezite de prospețime. Închid ușa amintirilor, își sfîrși Marele Melancolic succinta perorație.

— Ba să n-o închizi deloc, cutezai eu. Silogismul rigid, prin gura lui Jorge, afirmă că biblioteca este dovada adevărului și a greșelii....

— Da, își reluă firul elocinței Marele Melancolic, tînărul benedictin îl înfruntă pe bătrînul Guglielmo, exclamînd: „Ce frumoasă e lumea și ce urîte sunt labirinturile!

— Ai uitat ce-i răspunde maestrul înțelept! Auzi-l: „Ce frumoasă ar fi lumea dacă ar exista o regulă după care să cutreieri prin labirinturi!"

— Nu, îmi despică temeritatea Marele Melancolic cu tăișul negației vehemente. Nu există labirinturi frumoase, și lumea n-ar fi mai frumoasă dacă ar hoinări prin ele.

— Uite că mie-mi place să „hoinăresc" prin labirinturile altora. „Flanarea" aceasta mă bucură încă din adolescență, de cînd am început să cutreier labirinturile Poeziei...

— Care e „regula"? Care ți-au fost mijloacele? Cum ai pătruns? mă ironiză Marele Melancolic, înfigîndu-mi fără milă în suflet tridentul interogației.

— Nici o regulă! Ci pur și simplu cu cele trei chei, pe care le-am găsit într-o peșteră a instinctului.

— Și cum sunt, mă rog, cheile acestui „deschide-te, Sesam"?

— Una de aur, alta de argint, a treia de-argilă... Din toate, însă, nu rămîn decît numele, așa cum din noi doar numele rămîne, dacă i-i dat să rămînă.

— Vrei să sfîrșești ca Umberto Eco, în ultima filă": „Stat rosa pristina nomine, nomine nuda tenemus"? Haida-de! răbfni Marele Melancolic. Tu, în orice caz, nu vei „cădea în dumnezeirea tăcută și nelocuită, unde nu există operă și nici imagine!"

— Nu, nu voi cădea decît în propria mea neființă, sub hlamida Poeziei, care îmi va menține esența și forma, și numele, doar numele, peste care Timpul va caligrafia numele altor aezi. Un Palimpsest „in nuce"...

— Dar dacă biblioteca va fi incendiată de Timp?

— Timpul nu incendiază. El îngroapă sub cenușa uitării. Cenușa aceasta e vestigiul unui incendiu primordial, abia bănuit. Da, labirinturile sunt seducătoare. Numai agnosticii, numai scepticii și alții ejusdem farinae nu cred în ele. „Nu-i nici un tezaur / Sclipirile mint... / O, cheia de aur / În ușa de-argint! / Păduri — labirint / Nu-i nici un centaur... / O, cheia de-argint / În ușa de aur! / Doar clipa senilă / E grea de trecut... / O, cheia de-argilă / În ușa de lut!

— Vezi să nu încurci cheile, mai ales la ieșirea din labirint...

— Las ușile descuiate. Firul Ariadnei îl am, ochii încă mă mai ajută... Trandafirul luminii, alături de nume, încă își mai păstrează mireasma.

Nicolae ȚAȚOMIR

urechea de cîrpă

Volumul Cartea de iarnă **(Ed. Cartea românească, 1981) al lui Ion Mureșan se deschide cu o splendidă și stranie poezie (de iarnă) intitulată** Glasul, **vestind tonul oracular, cu decupări crude de real al întregului volum, decupări ce amintesc pe alocuri — dar numai pe alocuri — unele teme și obsesii ale majorității poeților care au debutat după 1980. Mureșan are însă puterea de-a transcende aceste imagini, teme uzitate de toți, de a le ridica din sfera banalului cotidian în spațiul unui vizionarism ce atinge deseori granițele purei poezii. Citez: „Trecea glasul surorii singur prin încăperi. / Nu vorbesc în numele voluptății dar lucrurile le ating / cum coapse de femeie aș atinge. Căci nu vom fi cruțați / în curînd vom avea viziunea unei păsări / deasupra unei mari grămezi de fructe. / / Trecea glasul surorii singur prin încăperi. / Acest tron întunecat în mijlocul plantației / iar poetul e ca un iaz vînat toamna — / puterea lui e departe de el". (**Glasul**). Acesta este „glasul" poeziei lui Ion Mureșan, glas pe care vor încerca să-l adopte și mulți din cei care vor veni după el. Mulți vor căuta să-l imite, vor prelua o parte din imagistica, din sintaxa întoarsă a frazei sale, dar prea puțini vor trece dincolo de imitație prea puțini vor avea puterea să-l asimileze. Secretul artistului e și secretul artei sale; poate fi atins cu mîna, dar nu poate fi pipăit, căci poetul e ca un iaz vînat toamna, puterea lui e departe de el. (Și totuși — măcar în paranteză — trebuie să spun că și în poezia lui Ion Mureșan se întîlnesc locurile comune, „ticurile și tipicurile" celor din generația '80. Anumite sintagme care — întîlnite prea des în ultima vreme, și încă la mulți poeți, unii aparținînd altor promoții — devin neplăcute auzului, zgîrie urechea cititorului. Formulări precum: „cît despre" — după care urmează de obicei două puncte și enumerarea unor obiecte sau calități sau senzații — „aceasta despre", „despre felul cum", „apoi gîndul la", „apoi gîndul că", „așadar", „estimp", etc., sintagme-ticuri pe care le întîlnești nu numai la Mureșan, ci și la Marta Petreu, la Petru Romoșan și mulți alții și care fac ca „glasul" poetului să nu se audă decît stins în Megalopolis). Ion Mureșan nu abuzează însă de aceste procedee, de aceste artificii de stil.**

„tinerețea lui don quijote"

Poemul său e ca o ghilotină, poezia — ca o sentință, ca o condamnare la moarte, rostită din gura unui condamnat. Poetul își rotește „ochii uscați ca lemnele unui copac trăsnit" peste capetele mulțimii livide ce așteaptă să audă glasul său. Vorbește din groapă cu lei, din „cariera de piatră de la nordul orașului", „Oraș în care dacă ajungi, vei vedea cum se deschid obloanele și cum, femeile aruncă în stradă aripile de îngeri rămase de la masa de seară". „Am văzut — zice poetul — la petrecere ochi mai roșcați decît blana unei vulpi / — aceasta despre flecăreala femeilor aceasta despre despre flecăreala femeilor — / rău nu vă fac adevăr nu vă spun / ci îmi port boala: poemul acesta / ca un măr acru în gură".

Poemul este dur, aspru ca un vin coclit. Poezia, jupuită de piele, cu venele pudrate și buzele date cu var. Ion Mureșan este un cinic: „eu stau în fața crezului poetic ca în fața unei femei fără piele / ce își pudrează venele, iar dacă o sărut uneori cu ce sînt eu mai presus / decît măcelarul ce după închiderea prăvăliei plîngînd își / îngroapă fața în halcile de carne / care i-au rămas nevîndute". (Înălțarea la cer**). Comparațiile sînt largi, poemul se derulează la început lent, apoi din ce în ce mai repede. Capătă un aer ireal, de carusel în mișcare. Versurile se învîrt în jurul unui punct fix, cînd mai aproape, cînd mai departe de centru. Și odată cu ele se învîrt bucăți desprinse dintr-o realitate ciudată: cîini roșcați, picioare de cal, „vecini îngropați pînă la brîu în făină de lemn", „soldați cu părul alb pieptănîndu-se în ferestrele mici ale băii comunale", nuntași care cîntă la urechile unor păpuși de hîrtie. „Buchețel de trandafiri ești tu iubita mea, / buchețel parfumat de trandafiri", uriașe urechi de cîrpă etc., etc.**

Fiecare ciclu al Cărții de iarnă **(cartea lui Ion Mureșan cuprinde trei părți și o addendă — poemul** Izgonirea din poezie**) se deschide cu un poem despre poezie, cu cîte o ars poetica. Prima parte se deschide cu poezia** Glasul**, despre care am vorbit la începutul acestui articol. Partea a doua, cu** Poemul despre poezie: **„Toată viața am adunat cîrpe — zice poetul — să-mi fac o sperietoare". Decodificînd poezia, am putea spune: Toată viața am adunat** cuvinte **să fac (construiesc) un poem. Citez în continuare: „îmi amintesc zilele în care ascuns sub pat îmi desăvîrșeam lucrarea / grămada de pantofi vechi pe care îmi rezemam uneori capul cînd adormeam / iar acum cînd e gata noapte de noapte sting lumina și numai bănuind-o acolo / încep să urlu de spaimă". Poemul apare aici ca un lucru cumplit, de coșmar; prezența lui provoacă groază creatorului** „Sting lumina și numai bănunind-o (bănuindu-l) acolo încep să urlu de spaimă". **Deci lumina este stinsă intenționat de creatorul-artist pentru a simți groaza în fața creației sale și a trăi-o din plin. Artistul nu-și abandonează teribila sa plăsmuire de cîrpă, ci se culcă, în întuneric, în preajma ei.**

Imaginea sperietorii (a păpușii de cîrpă sau de pîine) revine și în altă parte: „La 17 ani am avut ideea unui poem: / statuia poetului sculptată într-o stîncă de pîine, spînzurată cu un ștreang / de poarta unei fabrici; îndrăgostiții scrijelesc cu briceagul pe pieptul poetului: GHITA + MONY = IUBIRE".

Autoportret la tinerețe **— cu care începe partea a doua a cărții este tot un fel de ars poetica: „Trebuie tată să rămîi între lucruri utile / eu voi pleca cu nebunii pe malurile rîului la cules de podbal". Volumul se încheie cu** Addenda sau Izgonirea din poezie. **Și acesta este tot un poem despre poezie.**

Unii i-au reproșat lui Ion Mureșan că volumul său este inegal, alții că scrie puțin. Un lucru le spun: Cine a scris va mai scrie, și cine a băut din vin va mai bea! Acelor poeți și critici care au intenția de a împinge în conul de umbră pe unii dintre poeții tineri risipiți prin provincii, le zic: „Posteritatea nu are timp să revizuiască, iar frumusețea nu stînjenește vînzările", aveți grijă deci pe cine înălțați căci acum cînd „soarele răsare deasupra măcelăriei / și-i de aceeași culoare cu pîntecele peștelui oceanic / la fel de bine auzi cu ureche din carne de șold / cît cu urechea din carne de cap".

Nichita DANILOV

vocația totalității

Dramaturg, romancier, critic și istoric al artei cinematografice, critic de teatru, eseist încercat în mai toate domeniile culturii, polemist agitat și nevos, Ștefan Oprea a publicat, pînă acum, șapte sau opt cărți care, consacrîndu-l, nu reflectă, totuși, întreaga sa activitate scriitoricească. Exceptînd romanele (**Procesul manechinelor**, 1975 și **Plus sau minus infinitul**, 1978) precum și volumele de teatru (**Balansoar pentru maimuțe**, 1972 și **Căderea păsării de seară**, 1981), reprezentînd, prin natura genurilor abordate, creații cu statut închis, în cuprinsul culegerilor dedicate filmului (**Statui de celuloid**, 1972, **Filmul, vocație și rutină**, 1974) și al celui destinat criticii teatrale (**Dialoguri cu Thalia**, 1979, **Diorame cinematografice**, 1981), autorul ar fi putut, selectiv, să includă o bună parte din cele peste o mie de articole răspîndite în paginile revistelor noastre literare. Parcimonios cu sine, ori, poate, dintr-un dispreț agresiv pentru tot ce nu e bine și sistematic organizat, Ștefan Oprea își privește scrisul la **imperfect**, cugetînd (așezat și gospodărește) la faptul că această formă a conjugării verbelor — imperfectul — exprimă **dilatarea** timpului și dreptul la continuitate a acțiunii întreprinsă de subiect. Este starea elegantă a modestiei și, deopotrivă, semnul, lipsit de ostentație, prin care cineva se știe superior. De altfel, trebuie să spun că autorul **Statuilor de celuloid** și-a făcut debutul literar cu poezii, semnate Șt. O. Mugur și apărute în ziarul „Flacăra Iașului" sau în paginile revistei „Iașul literar" de altădată. Piesele (**Constelația ursului, Dubla dispariție a Martei N., Regele și Yankeul** ș.a.) au fost reprezentate pe scenele mai multor teatre din țară, astfel încît dramaturgul, romancierul, cineastul și teatrologul, amalgamați în structura încordată de dinamism a lui Ștefan Oprea, își reclamă exploziile oazelor de lirism în verbul poeziei de tinerețe a scriitorului. Rotunjirea, în acest mod, a unei personalități artistice reflectă nu atît simplul rezultat al determinărilor sociale și al implicațiilor profesiei, cît, mai ales, îndîrjirea eului creator de a-și ordona destinul. O aspră disciplină a muncii, o anume libertate a spiritului, iradiind din conștiința trudei și a numeroaselor renunțări creează argumentele dintîi și, fără-ndoială, cele mai solide, cînd e vorba de împlinire. Ștefan Oprea a rămas un țăran sănătos și lucid: el știe că viața nu înseamnă fatalitate oarbă, dar nici plutire albă din victorie în victorie. Predicatul existenței se întemeiază din întîlnirea dialectică a binelui cu răul, așa cum, în mitologiile nescrise ale tuturor popoarelor, moartea îi este dată vieții tocmai pentru a-i asigura acesteia înnoirea perpetuă și accesul la veșnicie.

Nervozitatea dinamică din scrierile critice ale lui Ștefan Oprea și acuitatea pătrunzătoare în cele mai ascunse meandre din întocmirile artei cinematografice ori din cele ale Thaliei se topesc (fără însă a-și părăsi forța verbului) în ritmul învăluitor al solemnității calme, atunci cînd același autor este bîntuit de conflictul dramatic sau de încleștările, nu mai puțin tensionate, din proza sa. Problemele de conștiință pe care și le pun personajele din romanele și piesele lui Ștefan Oprea, deși unele etern umane (cuplurile erotice) sînt, cu deosebire, ale timpului pe care-l parcurgem: spionaj industrial, răpiri, urmăriri, oameni curajoși, loiali, inteligenți, onești, cărturari, savanți etc., puși față în față cu contrariile lor: indivizi lași, vicleni, tonți, stupizi și imorali, plătind fiecare în fața imuabilității legilor noastre. Setea de echilibru, seninătatea obiectivității și un anume concret caloric al spiritului, cu ecouri prelungi în tot ce scrie autorul constituie eșafodajul impresionant și, fără-ndoială, mirajul în neîntreruptă dispersiune al unei personalități.

Situat deasupra obiectului investigat (filmul și teatrul), Ștefan Oprea știe că numai de undeva de sus se poate **privi** în adîncime, descoperind adevăratele contururi și hotare ale operelor, umbrele și dimensiunea reală a luminii ce ele o propagă. Dominînd întreg cîmpul de observație, criticul are posibilitatea de a discerne mai clar și de a opta pentru motivele cele mai rezistente din **întregul** ce i se relevă la un moment dat. Or, din acest punct de vedere, cărțile **Statui de celuloid, Filmul, vocație și rutină, Dialoguri cu Thalia** — nu cuprind doar o suită de interpretări izolate a unor filme sau spectacole de teatru, ci, prin concepția generală care le transcede, se constituie într-un **sistem** univoc și congruent. Analiza pătrunzătoare și severă a unora dintre marii cineaști ai lumii (Antonioni, Hitchock, Bergman, Orson Welles, Jon Ford, Bunuel și alții, precum, și a operelor unor dramaturgi clasici și contemporani), se refuză echivocului și ambiguității, ochiul criticului desprinzînd, în toate cazurile, dominantele terenului investigat, axa sintetizatoare și aportul de noutate impus de fiecare operă comentată.

Critica lui Ștefan Oprea este, pînă la un punct, o adevărată istorie a artei sau artelor (teatru și film) respective. Relevînd proporțiile obiectului, laturile lui constitutive și sistemul de principii la care trimite continuu, aserțiunile criticului, prin temeinicia lor, revocă spațiul insurmontabil al **operei în sine** și pătrunde liber nu numai în cele mai fragile dintre tainele ei, ci și în structura de ansamblu și specificitatea întregului edificiu artistic, mărturisit de-a lungul timpului, în dramaturgie și, deopotrivă, în film. Pentru a sonda în întregime tot ce se poate în domeniile cercetate, autorul **Statuilor de celuloid** invocă și evocă împrejurările, culoarea fundamentală a timpului în care s-a consumat opera, condițiile care-au impus-o, reacțiile pe care le-a suscitat, adevărurile subsumate în substanța ei, predispozițiile celui care a creat-o etc., iar deasupra acestora așează, apoi, decizia cuprinzătoare, argumentul și deschiderea finală a concluziilor sale.

Ștefan Oprea își implică interpretările în spațiul raporturilor sociale, cercetînd aspectul „reflexiv și tranzitiv" al cineteatrului, reliefînd astfel adevărata dimensiune a finalității obiectului său de studiu.

P.S. Sub pseudonimul Stelian Obreja, Ștefan Oprea a impus, pe unul dintre cei mai stimați cronicari sportivi de azi, făcîndu-se cunoscut în absolut toate mediile sociale de cititori. Extrem de cinstit și eludînd orice patimă și orice urmă de subiectivitate minoră, el comentează întîlnirile sportive cu o solemnitate (nu rareori amară) egală cu aceea a cronicii unui mare spectacol de teatru sau a unei super-producții cinematografice.

Virgil CUȚITARU

reper contemporan — dialogul artelor

Expoziția artiștilor plastici ieșeni la Dalles

Expoziția artiștilor ieșeni de la sala „Dalles", probabil una din cele mai vizitate în ultimul an, argument suficient în sine pentru a justifica senzația că asistăm la un eveniment, mai ales că descoperim și alte motive în sprijinul acestui sentiment de adeziune publică, pune serioase probleme celui ce dorește să o abordeze corect și nuanțat, în complexitatea ei și totuși ca pe un lucru clar exprimat, deschis și invitînd la comentarii lucide. Iată, pentru cel intrat fără prejudecăți și fără un plan anume pentru periplul său, un punct de sprijin, poate cel mai evident dar nu și singurul operant, ar fi cel al prezenței tuturor genurilor — pictură, grafică, sculptură, artă decorativă — ceea ce conferă brusc expunerii tonul unui compendiu pe **orizontala preocupărilor.** Dar, după primul contact de „punere în temă", descoperim că există și posibilitatea imersiunii — firește rezumativă — pe **verticala incursiunilor,** prin ideea de a prezenta o selecție semnificativă și densă din creația fiecărui artist. Iată, deci, două criterii complementare care explică **valoarea și interesul expoziției,** pentru că un tur de orizont relativ complet înseamnă mai mult decît simpla jubilație optică, el servind drept suport pentru judecăți și disocieri estetice. Aceasta dacă abordăm manifestarea în datele sale exterioare, deci organizatorice, ceea ce nu exclude implicita consecință artistică, de fapt determinantă în relația cu publicul.

Dar o expoziție de felul celei intitulate **Arta ieșeană contemporană** urmărește să restituie, sau să propună pentru cei neinițiați în istoricul acestei cetăți cu vocația culturii, un întreg **climat spiritual,** o anumită constantă a combustiei provocate și hrănite de o **tradiție seniorială,** sprijinită nu doar pe nume ci mai ales pe ansamblul valorilor redactate în timp, atingînd astăzi acuta contemporaneitate. De aceea, relevante mi se par dimensiunile conceptuale și expresive, adică întregul cîmp al ideilor atitudinilor și manierelor adoptate, tinzînd către un numitor comun în ciuda necesarelor diferențe subiective. Iată de ce expoziția incită și la discuții prin punere în paralel, iată de ce prima tentație ar fi aceea de a extrage **repere** cu valoare generală. Unul, și extrem de important, este acela al utilizării **figurativului,** indiferent de starea sa de existență iconică. Apoi, **recursul la subiect,** în sensul existenței unei anecdotici, explicite sau conținute, modalitate de construcție plastică avînd foarte mulți aderenți tocmai pentru că în cîmpul ei se pot utiliza procedee capabile de metaforă și simbol, dar și accesibile. Un alt reper, caracteristic pe termen lung pentru arta ieșeană, ar fi cel al **respectului pentru meșteșug,** pentru punerea imaginii în starea deplinei expresivități, pornind de la autoritatea construcției și a desenului, dimensiuni „clasice", prin autoritate și rezultat. Și, poate nu în ultimul rînd, trebuie să reținem pasiunea pentru o zonă a **metaforei** bogate în trimiteri cu sens ontologic, în care fantasticul, feericul, suprarealul, oniricul sau fabulosul legendar coabitează, indiferent de morfologia utilizată. Dar simultan, poate și sub impulsul unui nou tip de abordare existențială a realității și nu doar ca o formulă avantajoasă, s-a cristalizat cu tot mai distinctă claritate o direcție a **expresionismului,** de conținut și limbaj, în unele situații tinzînd către structurări abstracte sub aparentul recurs la precedente figurative.

Dacă ar fi necesar să operăm o discriminare la nivelul genurilor prezentate, în raport cu cele cîteva posibile caracteristici de ansamblu, am preciza că acestea funcționează și se detectează pregnant mai ales în cîmpul **picturii** — dealtfel cea mai apreciată modalitate de expresie în școala ieșeană — și al **graficii,** sculptura prelungind un figurativ simbolic sau portretistic de extracție clasică. Probabil că în acest cîmp operațional autoritatea figurativului este echivalentă cu stăpînirea meseriei, deși un artizan virtuoz, dublînd creatorul, se poate maniefsta deplin și în spațiul formelor sintetice, nonfigurative sau abstracte. Dar și aici rolul tradiției, mîndrie și stimulent pentru arta ieșenilor, pare să fie hotărîtor, tensiuni polemice sau complementare. Iată de ce, însumînd experiențele parcurse de expozanți, atît cît ne permit schițele monografice propuse, și propunînd o încercare de concluzie, trebuie să ne referim cu precădere la revelațiile picturii, cea mai densă în calități proprii „cetății spirituale" a Iașului. Aici ne reîntîlnim cu certitudinea ce se poate numi **Călin Alupi, Dan Hatmanu** sau **Val Gheorghiu, Adrian Podoleanu** sau **Dimitrie Gavrilean, Liviu Suhar** sau **Corneliu Ionescu, Ion Gînju** — bucuria de a-i regăsi pictura matură a marilor speranțe nu este egalată decît de credința că recuperăm o rară personalitate — sau **Ioan Neagoe,** și cu promisiunile împlinite ale celor care sînt **Valeriu Gonceariuc, Bartos Jenö, Bogdan Bârleanu, Traian Mocanu, Dan Perjovschi,** sau **Dragoș Pătrașcu,** picturali și cînd fac grafică, prin implicațiile iconice ce depășesc limitele convenționale ale procedeelor sau tehnicilor. Este și cazul unor artiști ca **Ion Petrovici, Felicia Brîndaș, Const. Radinschi, Gabriela Agafiței,** în fond operînd la punctul interferentelor tradiționale, fără inhibiții sau norme prescrise. Sculptura propune, inerent în asemeni situații, piese reduse sau machete, dar și așa forța lui **Dan Covătaru,** siguranța modelului și monumentalitatea lui **Iftimie Bârleanu,** finețea expresivității lui **Ion Buzdugan,** construcția lui **Vasile Condurache** se impun ca semne ale personalității distincte. **Felicia Buliga** tinde să impună un stil al său în tapiserie, dar se pare că în acest domeniu, în cel al artelor ambientale în general, nu se resimte efectul entuziasmului și pasiunii ce caracterizează alte genuri.

Concluzia consecutivă unei manifestări de acest fel poate părea pripită sau relativă, dar cum artiștii ieșeni sînt mereu prezenți pe simezele bucureștene, calificativul **valorii,** al **seriozității** și **talentului** are acoperire în concretețea lucrărilor, caracterizînd deplin punctul în care se află astăzi arta ieșeană, amestec de pasiune și ordine, de afectivitate și logică, de implicare socială și autonomie artistică.

Virgil MOCANU

2

3

1

4

■

1. **Dan HATMANU : „Peisaj ieșean"**

■

2. **Mircea ISPIR : „Flori"**

■

3. **Adrian PODOLEANU : „Portret"**

■

4. **Petru ARUȘTEI : „Vestitorii soarelui"**

■

brize

un costum gri fer

Era una din zilele bune de ștrand, cînd și prinderea unui loc, de o secundă, sub dușurile ințesate, părea dar ceresc. Bazinele forfoteau fierbinți. Soarele plesnea.

Din bazinul mare, fata a sărit sprintenă pe bordură, scuturîndu-și sportiv mîinele și dîndu-și pe spate părul mare și ud. Era de-o frumusețe vizibilă, înaltă, rumenă, cu umerii puțin prea dezvoltați, dar destul de feminini, în mișcarea lor lungă spre talia suptă, cu picioarele pline, trepidantă. S-a aplecat spre prosopul mic și alb, ca de zăpadă, a ridicat ceasulețul și, după ce-a văzut cît e, s-a uitat spre poarta ștrandului. L-a văzut. Prin puzderia goală și agitată, senin și imperturbabil ca și cum ar fi fost singur, înainta încet un domn măruntel, îmbrăcat în gri, cu batistă vînăt albă la butonieră, cu cravată, cu mapă de nuanța antracitului, mată ca și pantofii. Nu făcea semne, nu zîmbea... O privea fix pe fată, și înainta. Toată lumea se dădea în lături, făcîndu-i culoar omulețului în costum gri fer. Cît să fi durat această defilare respectabilă?

Cînd a ajuns la fată, a păstrat, cîteva secunde, o jumătate de metru între ei, a făcut un pas și, fără să-și modifice fața, a sărutat-o pe unul din obrajii uzi, lîngă ureche. Apoi, ea s-a întors, a urcat scara îngustă a trambulinei și, în liniștea care se făcuse dintr-o dată în tot bazinul, și-a pregătit cu minuțiozitate săritura. Pieptul ei plin se bomba în ritmul impus de pregătire. Era o statuie care cerea respect.

Un zvîcnet, o arcuire dublă în aer și despicarea de proiectil a apei. După cinci secunde, revenirea și apoi, imediat, înotul nervos spre mal. În tot acest timp, omulețul a urmărit demonstrația fără să miște. Ea a urcat lîngă el, și-a scuturat ușor mîinile, să nu-l stropească, și l-a sărutat pe tîmpla grizonată, un sărut prelungit, apăsat, aproape tandru.

După care, ca la o comandă, s-au îndreptat amîndoi, prin mulțime, spre ieșirea din ștrand, el cu același imperturbabil mers demn, în impecabilul costum gri fer, ea alături, cabrat, foarte cabrat, încercînd să-și facă pașii după ai lui, mărunți, mărunți... După cinci minute, era din nou la bazin...

Val GHEORGHIU

aruștei

Privelişti de antracit prin care umblă năluci cretoase, terifiante, dantești imagini, din miezul cărora iradiază măcar un bob de lumină, de puritate, de speranță. Artistul împerechează măiestru lumina cu întunericul. Tablourile lui te răscolesc însă prin trăirile incandescente, prin focul ce arde ca-n cuptoarele de topit fonta, de plămădit oțelul. Întotdeauna Petru Aruștei are ceva de comunicat, ceva esențial despre viața ca viață, despre moarte ca moarte. Poet și filosof în structură, pe artist îl preocupă geneza lumii, a existenței umane, așa cum se regăsește în miturile fundamentale. El este obsedat de odiseea perpetuă a sufletului rătăcitor după absolut. Acestora Petru Aruștei izbutește să le dea veșmînt plastic, creînd acele viziuni în care aparent domină încremenirea, dar în realitate, din străfunduri, se ridică un clocot parcă vulcanic.

Artistul te conectează la stările lui, te biciuie, te pune pe gînduri. Este acesta darul creatorilor adevărați, din rîndul cărora face parte și Petru Aruștei, pictor a cărui viață atît de scurtă a fost doar suferință pentru arta sa. S-a cheltuit repede, neîngrijindu-se de soarta operei sale, risipind în stînga și-n dreapta cartoanele pe care le semna simplu, doar cu inițialele P. A. Lumea a început să-l uite, deși el are un loc distinct în plastica noastră. Nu știu dacă Pinacoteca din Iași are vreo lucrare de a lui. Expoziția deschisă la Casa Pogor, sub auspiciile Muzeului de literatură, este fără discuție un salutar gest de redescoperire a artei sale, ce s-ar cere să fie urmat de o expoziție mai cuprinzătoare, pe măsura acestui talent original, cu disponibilități mai largi și răsfrîngeri și în literatură, a cărui operă se cere scoasă la lumină, restituită publicului.

I. GRIGORE

pro juventute

„convorbiri literare prin corespondență“

■ **Radu BĂLĂNEAN — Tîrgu Mureș.** Maniera incisiv-polemică, declamatorie, pe antiteze retorice e cu deosebire pretențioasă. Deocamdata nu faceți față pretențiilor.

■ **Nicolae CARUNTU — Darabani (Botoșani).** Regret că nu am putut sta de vorbă la redacție, v-aș fi spus pe îndelete unde e bine și unde nu. Pe scurt, lirismul (în sens afectiv), efuziunea nu vă avantajează. Cînd simulați naivitatea, prozaicul, paradoxul, lucrurile se schimbă, în bine, se înțelege. Acesta e și motivul pentru care am reprodus **Înțelegerea teatrului.** Mai trimiteți.

■ **Lidia CRIVOI — Iași.** Remarcabilă ar fi **Ceas lent** („rod șoarecii / în cutia tobei / bat ritm // Ce dulce e gheara pisicii care pîndeste“), unde evitați metafora care, la dv., sună, de regulă, banal („freamătul pădurii / naște apusuri / dorul răsare / în cuib de luceferi / rîul bucuimă dor“ etc.).

■ **Elisabeta CURARIU — Sibiu.** Prozele sînt evocări lipsite de virtuți literare.

■ **Rose-Maria KLAUS — Suceava.** Reveniți cu alte poezii. Nu expertiza dactilografică m-a îndemnat să confund cele două nume, confuzie, care, de alfel, nu are nici o importanță. În general, îndrumări detaliate nu pot da. Pe măsură ce dialogăm, s-ar putea (nici asta nu e sigur) să se clarifice unele lucruri. Principalul e, așadar, ca acest dialog să continue, cu textele de masă, cum se spune.

■ **Iulian DIACONU — Bacău.** Versificații emfatice și simpliste.

■ **Valeriu GALANTON — Dorohoi.** Nu înțeleg cum poate fi **refinisată** (cuvîntul vă aparține) o poezie. Mă rog, chiar și „refinisată“, tot nu e bine. Ba chiar aș zice că e mai rău decît înainte. Dovada: „Am învățat iubirea chibritul să-și aprindă / În razele de soare și-n florile de ghindă“.

■ **Dana IOAN — Brașov.** În general e bine. Povestiți cursiv iar dialogul e alert. Finalul este, în schimb, incert, ambiguu, ambiguitate care nu are însă virtuți literare. Ca să vorbesc în calitate de simplu cititor, n-am înțeles ce se întîmplă pînă la urmă. Explicit, abuziv, metaforic, indiferent cum, trebuia să puneți punctul pe i. Reveniți, aștept cu interes.

(Nu tutuiesc pe nimeni; folosesc pronumele de politețe **dumneata sau dumneavoastră** în funcție de vîrsta corespondentului. À propos de bune maniere: mai citiți o dată prenumele meu, pentru a-l reține exact).

■ **Kolea KURELIUC — Măreția Mică (Suceava).** Am recepționat mesajul. Reveniți, poate pentru „Almanahul“ viitor.

■ **Dumitru LAVRIC — Botoșani.** Discuția depășește profilul, literar, al revistei noastre.

■ **Maria — Orșova.** Apar prețiozități („...o poveste a florilor de cîmp / neamurgite“; „mi-am încrustat înțelegerile în ideograme albite de timp“; „pacea coboară adîncă în noi / ca o maramă de întrebări nepuse“) și chiar bombasticisme („Demonic sensul nostru ființial / într-o devenire de adîncuri / nebănuite culmi de prefaceri în lumină / sincronizate / în mersul lumii către viață“).

■ **Dinu MATEI — Sîntana (Arad).** Rămîne întrutotul valabil răspunsul din numărul anterior.

■ **Florinel MATEI — Plopeni (Prahova).** Sînteți cu totul remarcabil prin „comicul de situație“ și prin desăvîrșita ignoranță cu care îl tratați: „Castane coapte ai în păr / Și ochi de ciocolată / Mă uit în ei și simt că mor / De nu-i sărut o dată. // De ești vreo zînă din povești / Te du din lumea asta! / Ce spui tu fată: mă dorești? / Nu pot să cred și basta! // Adică cum: ieri ne certam / Și-acum ne iubim iară? / Plăcere, iaca, nu mai am! / (Dar inima îmi zbiară !...“).

■ **Marcel MATEI — Suceava.** Se pot decupa fragmente de poezie autentică: „Spațiu-i desfoliat de galben — / a evadat toamna! // Se aprinde frigul în ochiul gheții... / Împușcat de alb / timpul își trage lespezile / de om bolnav / peste ochii înjunghiați de lumină. // Femeile migratoare / retrase-n umbre / deschid carapacea zăpezii / numai cu genunchii“. De regulă, finalurile explicitează, neinspirat, ceea ce spuneți pînă la ele. Aștept cu interes noutăți.

■ **Iulian MOCANU — București.** Și de astă dată sînteți mai mult în aforism decît în poezie.

■ **Adrian NICOLESCU — Curtea de Argeș.** Sentimental, declarativ și onorabil.

■ **Dumitru NOVIAN — Brașov.** Aștept să reveniți.

■ **Laurențiu OPRICAN — Măru Roșu (Mehedinți).** Drumul pînă la tipar e lung; oricum, îndeletnicirea vă face cinste. Singurul sfat pe care vi-l pot da este să citiți poezie, mai veche și mai nouă, dar numai de calitate. Lectura și înțelegerea ei vă pot oferi mari satisfacții și bune învățăminte.

■ **Cătălin SEREDIUC — Suceava.** Nemărginirea, nesfîrșitul și infinitul (**infiniții**, cum le spuneți dv.) nu vă dau nici un fel de complexe, îndemnîndu-vă, firesc lucru, la enormități: „În creanga nesfîrșitului / Plantat într-o nesfîrșire / De idei // Tu creanga cea spărgătoare / de infiniți / Într-o plantare nesfîrșitoare // Tu creanga cea ani-luminată / În galaxia nervurilor / Mei // Eu nesfîrșitul și terminatul / și tu / Tablou stelar“. Percepeți poezia ca pe o dezordine bombastică a limbajului, ceea ce e profund eronat.

■ **Ana Maria SIRETEANU — Iași.** Antitezele facile de genul „vino pe urmele-mi / ingînind o vară în rugă / pe altarul iernii“ contrastează (consimt pleonasmul!) cu notația „strînsă“, în care spuneți mai mult („Viețile noastre / mă desfac în patru porți / și umbrele mă rup / în două / de-acum, / pe culme-s treacăt soarelui“), nu prea mult, însă. Să mai vedem.

■ **Constantin SÎRGHI — București.** Că unele poezii publicate de noi nu sînt un bun exemplu pentru corespondenții de la poșta redacției e perfect adevărat. În ce mă privește, nu mă simt obligat să slăbesc exigența: nu m-ați convins nici cu ultimul grupaj, de sonete.

■ **Valentin STĂNCULESCU — Timișoara.** Tot abonamentul rămîne cea mai bună soluție.

■ **Dan STARCU — București.** „Risipită“ sau nu, poezia își are logica și stringența ei, lucru de care nu vreți să țineți seama. Maniera de exprimare, de transcriere, oricît de insolită ar fi, nu rezolvă, în principiu, nimic.

■ **Gabriel TANU — Negru Vodă (Prahova).** O oarecare emoție stranie pulsează în **Reptila.** În rest, neconvingător.

■ **Constantin ȚIGĂNELE — Reșița.** Vă aflați în stadiul repetițiilor supărătoare, al exprimării căznite și incorecte: „Ca și cum ar fi simțit că privirea mea era ațintită asupra lui, individul întoarse capul spre mine și-mi aruncă o privire rătăcită“; sau: „Auzii această remarcă, cu un conținut demn de compătimire, în care vorbitorul distilase o doză mică de ironie...“ etc.

■ **Anton C. VASILE — Mogoșești (Iași).** Lacrimile, dorul, tristețile mărturisite pe hîrtie și chiar puse în versuri nu vă recomandă drept poet.

■ **Călin-Dinu ZAMFIRESCU — Reghin.** Unde e foiletonul cu pricina?

■ **Vasile ZUGRAVU — Galați.** Limbajul așa-zicînd poetic și cel de catedră se acceptă anevoie. Dacă amestecul acesta nu urmărește un efect parodic, rezultatele sînt decepționate: „Se renunța în cadențe la uriașul șablon de cristal / urcîndu-se-n sferele cunoașterii a tot ce e nou. / Pentru toți / după marile simfonii de lumină urmau / rînd pe rînd jumătăți regăsite-ntr-un tot unitar“. **Evadare** și unele fragmente din celelalte texte mă îndreptățesc să sper în mai bine.

TUTUROR CELOR CARE NE-AU ADRESAT FELICITARI ȘI URARI DE ANUL NOU — MULȚUMIRI ȘI ACELEAȘI GÎNDURI DE BINE.

Daniel DIMITRIU

poșta „argonaut“

Nicolae ANGI — Cluj-Napoca. Fără alte preliminarii, trimiteți-ne cîteva grafici în tuș, cu tematică SF. Nu avem subiecte predilecte, în schimb condițiile tehnice ale apariției suplimentului cer evitarea detaliilor prea bogate.

Iulian BARBU — Slatina. Dacă e tematic, careul are o slabă densitate tematică. Dacă e cu definiții indirecte, atunci sînt cîteva prea... indirecte. Ți-l retrimit împreună cu vechiul careu de refăcut.

Viorel GHERLAN — Constanța. Deși dens tematic, careul are prea multe puncte negre. Enea e personajul lui Virgiliu, nu al lui Homer.

Constantin Vitilă GURGU — București. Povestirea **Destin** ar fi putut avea o soartă mai fericită dacă ideea temporală ar fi fost sprijinită de o scriitură mai nuanțată. Nota de straniu și imprevizibil a textului este umbrită de dialogul stereotip, decorul excesiv simplificat, asamblarea forțată a cilșeelor de acțiune („Simți un picior în stomac și un pumn în falcă“). Mai trimiteți.

Ion GEORGE — Adîncata, Ialomița. Îmi pare rău, dar reiei subiecte pe care cărți de referință ale SF-ului mondial le-au abordat și „epuizat“ pentru succesori(ideea planetei gînditoare din **Solaris** etc.). Cred că ar trebui să devii mai întîi un bun cititor.

Mihai HURGOI — Sibiu. Mi se trimit și texte scrise de mînă, dar le prefer, desigur, dactilografiate într-un exemplar. Le citesc în cel mult două săptămîni de la venirea lor în redacție iar răspunsul apare în revistă cu o lună mai tîrziu. Nu reexpediez manuscrisele nepublicate. E de ajuns?

Kolea KURELIUK — Mărițeia Mică, Suceava. Vă așteptam! Știam că scrieți la (mai) toate poștele (literare) din România, dar nu primisem nici un plic de la dumneavoastră și eram neliniștit. În sfîrșit, mi-ați dovedit că exist. Drept recunoștință, am să vă trimit cîteva dintre publicațiile cenaclului **Ouasar.**

Mariana MARIN — Jibou, Sălaj. Presupun, pe baza „Ipotezelor“, că gîndiți analitic diversele situații și aveți imaginație, deși ideea de la care porniți e bătută. Prea mult dialog — care eclipsează acțiunea. Trimiteți-mi încă un text.

Georgică PRIAN — Moreni, Dîmbovița. Aștept de la dumneavoastră cîteva grafici în tuș.

Vasile TURCULESCU — București. Textul dumneavoastră este prea rebusist pentru a fi SF și prea didacticisit ca să mai poată depăși premisa inițială (apariția cuvîntului PACE pe suprafața Lunii). Există însă în interiorul lui „oaze“ de proză veritabilă. De ce nu ne trimiteți ori un text SF (nu neapărat premiat), ori un careu?

George ZANFIR — Adîncata, Ialomița. Tabletele se bazează pe poante finale previzibile sau chiar trădate prin titlu (**Invingători... șobolanii**). Mai este, totuși, mult pînă la proză.

George CEAUȘU

prezențe la „junimea“

dan movileanu

■

6

dincolo de adevărul nevăzut văzusem
ochii spaimei invinuindu-se
de imaginea tulburată
a morții
străbătînd un imens scuar
de fluturi rotindu-se prin
sala de așteptare pustie
a cîmpiei
cuvintele ardeau ruguri pe sub
plopii însingurați și fără vină
eram catedrală pe stînci aplecată
și sărutînd pămîntul
cînd peste glezna ta fragilă
cînta amurgul straniu neodihnindu-mi
ochii.

7

în clocotul ierbii aprinse
ochii goliți de vedere
prin mîinile noastre
păianjenul nopții țese
zăpezile însingurării
prea caste
sîntem nu sîntem dar parcă am fi
rătăciți
umărul tău fraged sclipește
în înserare
umărul meu sprijinindu-l

9

spaima infinității mele sînt
și mă las purtat de mînă ca un copil
și plîng
și-n loc de mîini am aripi de pămînt
și-n loc de suflet pumn de iarbă strîng
orb și surd
alerg spre nesfîrșire ca spre un
sacru țărm
și simt cum de păcate
tot alergînd
mă scutur

10

intr un tîrziu m-am oprit la țărmul
depărtării de sine
corăbii întristate lunecau în
derivă apele neoprite pătrunzîndu-mi
epava iar ea surpîndu-se
în îndoială și spaimă
m-am surprins ca un hoț trăgînd cu
ochiul la piciorul tău gol
luminînd depărtările
catargul disperării prăbușindu-se-n sine
și mult frig făcîndu-mi-se
deși în jur ardeau corăbii triste.

Vasile ISTRATE : „Vas cu flori“

înțelegerea teatrului

Întorcîndu-se
de la teatru
prin orașul natal
ca printr-un pustiu —
se-așează la masă...
Deodată, cu lingura-n
mîna
începe să aplaude
frenetic...

Nicolae CĂRUNTU

alergător de cursă lungă

Am intrat într-o cursă nebună
și crudă,
concurenții răsuflă din greu
eu, tînjesc înaintea lui eu.
Desculță alerg, cu tălpile erodate
crivățul împinge spre spate,
mă-mpotrivesc și strîng din dinți
lacrimile să curgă-năuntru cuminți,
să răsară din ele un pom roditor
mîini blînde încetișor,
să ducă la gură lacrima răspîndită
prin fructe
ș-apoi din somn ușor să se înfrupte.

Eu, voi alerga să fiu înaintea lui eu
desculță, puternică.

Luminița COJOCARU-URBÂCZEK

pui de flamingo

Poezia mea e ca un pui de flamingo
foarte mic foarte alb foarte pufos
poezia mea ca un pui de flamingo e
tare iubită tare răsfățată tare ocrotită
de părinții săi frumoși
cuvintele grațioase cu gîturi subțiri
nesperate șerpuiri rozalii șerpuiri vii
poezia mea ca un pui de flamingo
hrănită de ciocuri materne și chiar
poezia mea ca un pui de flamingo
privește zîmbește privește în sus
la bunii săi zămislitori cocoțați
pe subțiri bețe ca de bambus
fin articulate

poezia mea ca un pui de flamingo
aude șoaptele junglei poveștile vieții
frumoase și înspăimîntătoare aduse
cu nesperate șerpuiri rozalii
de cuvinte de sensuri de iubiri
poezia mea ca un pui de flamingo
se bucură mărunt de viață.

Dumitru NOVIAN

cuplu

Cu cîinele meu bob urcînd scările de aur
cu cîinele meu bob și cu nările fluturînd pe trup
pe coridorul de aur ajunsesem cu cîinele meu bob și
cu rănile fluturînd pe trup și soarele de aur
topindu-se și mergînd spre numărul de aur
cu cîinele
meu bob căruia numai botul i-a mai rămas cu mine
căruia
numai gura i-a mai rămas și adevăr grăiesc vouă

vedere

După furtună maestrul de ceremonii intră
în bibliotecă închide ușile ferestrele pune saci
de nisip
la intrare la ieșire își cercetează ținuta
impecabilă și după
ce se convinge că totul este închis etanș întreabă
strigă și urlă
hei stă cineva aici vă rog în genunchi vă implor
stă cineva aici
eu stau aici și descriu această bibliotecă în flăcări.

Sergiu VAIDA

femeie, întoarcerea mea

Păstrează o lacrimă pentru rănile mele
pentru războiul acesta în care plec să mă nasc
acoperă cu aripa privirii copacul pe care
poate eu
poate tu
poate altcineva
și-a încrustat speranțele deșarte
și dragostea și visul
păstrează pentru rănile mele
pentru durerile mele nerostite un surîs de frunză
de leac
și chiar dacă soarta îmi va prinde în piept
reversul medaliei
femeie, tu ești întoarcerea mea din războiul
în care am plecat să mă nasc

lux mater

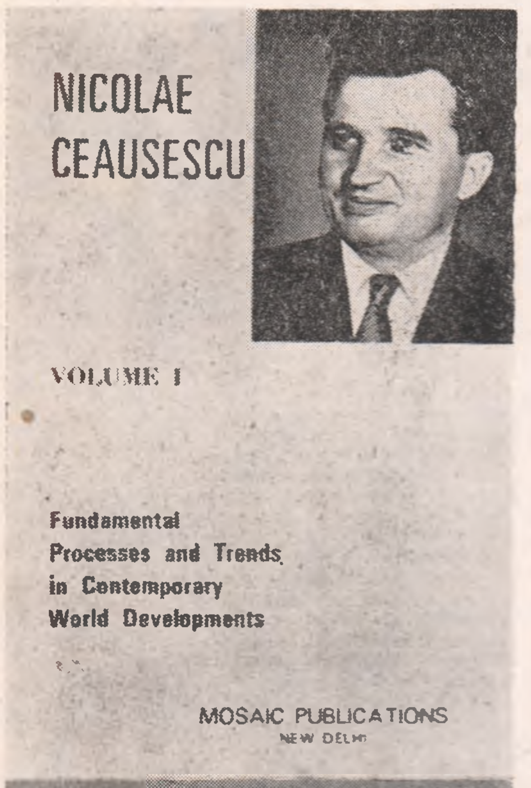
Lumina este o nobilă cădere
adunată în palmă se preface în sunet și
alunecă alb
ca un animal fluid — lumina este o căutare
o veșnică desprindere pe care o chem
cu cele o mie de cîntece și cu cele o mie de suflete
toate ale mele
lumina aceasta este nașterea mea

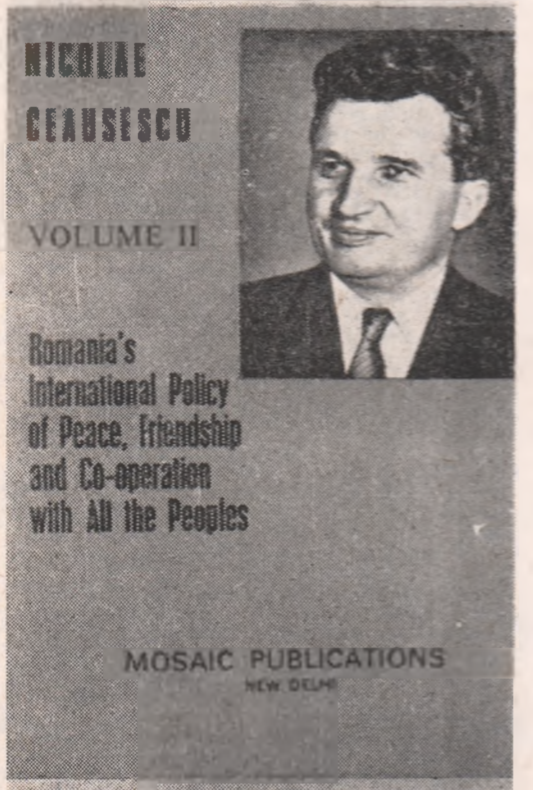
întoarcerea

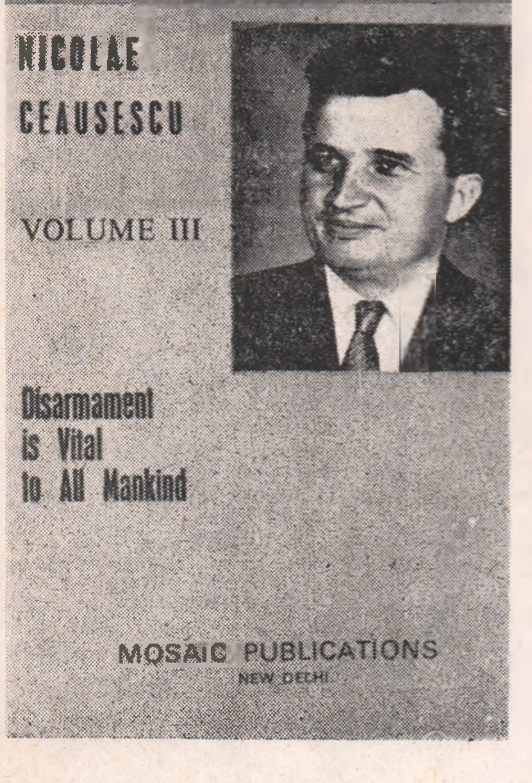
Se întorc frumoșii înecați ai timpului
cineva adună semințe ultimei zile
risipite pe străzile memoriei
zăpezile ard peste rănile noastre
și singuri zidim cuvinte pe buzele pietrelor
se întorc frumoșii peirduți
o fîntînă a uitării mi-am săpat în suflet
și în fiecare seară scot din ea tîrzia lumină
Aripa aceasta pe care ți-o întind ca pe un ultim
sărut
nu este a mea, cineva străin a plîns-o în mine
Se întorc frumoșii pierduți
și iată, cîtă liniște, stelele cad.

Sorin VAIDAN

ROMÂNIA SOCIALISTĂ, PREŞEDINTELE NICOLAE CEAUŞESCU – PROMOTORII UNEI POLITICI DE PACE ŞI COLABORARE, DE LARGĂ AUDIENŢĂ INTERNAŢIONALĂ

Poporul român obişnuieşte ca în momentele deosebite, cum este acest aniversar ianuarie, să facă un bilanţ al realizărilor sale, reliefînd cu mîndrie şi satisfacţie eforturile şi succesele în construirea unei vieţi mai bune, în consolidarea independenţei şi suveranităţii ţării. Ca şi cu alte prilejuri, şi acum trebuie de subliniat de la bun început o mare şi incontestabilă realitate ; că realizările remarcabile ale poporului român sînt legate indisolubil de momentul istoric al Congresului al IX-lea al partidului, de prezenţa în fruntea partidului şi a statului a tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

Perioada parcursă de la Congresul al IX-lea pînă astăzi a însemnat mari izbînzi în domeniul economic, social, în perfecţionarea continuă a cadrului democratic, în formarea omului nou, cu avansată conştiinţă. În mod cert, realităţile româneşti confirmă legătura organică ce există între politica internă şi cea externă a ţării, demonstrează fără tăgadă faptul că nu se poate promova lupta pentru independenţă şi suveranitate a tuturor popoarelor, fără realizarea unui climat de pace şi securitate internaţională. Pacea şi dezvoltarea, ca elemente de referinţă ale climatului internaţional stabil şi eficient, nu pot fi dobîndite decît prin recunoaşterea dreptului fiecărui popor la independenţă şi suveranitate, prin participarea tuturor ţărilor, în mod egal, la soluţionarea problemelor lumii contemporane.

Anii care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului au relevat dimensiunea relaţiilor internaţionale ale României, o activitate de anvergură a partidului şi statului nostru, a preşedintelui Nicolae Ceauşescu în promovarea şi dezvoltarea continuă a raporturilor cu toate statele socialiste, de amplă conlucrare cu statele în curs de dezvoltare, de extindere, în spiritul principiilor dreptului internaţional, a relaţiilor cu toate ţările, fără deosebire de orînduirea socială. În acelaşi timp, ţara noastră s-a afirmat ca o participantă consecventă şi activă în abordarea şi soluţionarea marilor şi complexelor probleme ale contemporaneităţii. Ampla deschidere către lume, vocaţia României de colaborare şi înţelegere internaţională, disponibilităţile ţării noastre pentru un dialog deschis, egal şi eficient şi-au cîştigat o largă apreciere, un binemeritat prestigiu ce se leagă de gîndirea şi rolul hotărîtor al preşedintelui Nicolae Ceauşescu în fundamentarea şi aplicarea iniţiativelor şi poziţiilor ferme şi consecvente pe planul raporturilor interstatale, al soluţionării aspectelor complexe şi acute cu care se confruntă azi omenirea. „În personalitatea preşedintelui Nicolae Ceauşescu, sublinia scriitorul suedez Per Olaf Ekström — se contopesc convingerile comuniste şi tradiţiile româneşti, o gîndire materialist-dialectică de talie mondială, patriotismul, cu alte cuvinte OMUL şi PATRIA SA".

România a promovat şi promovează o politică dinamică, constructivă şi principială, remarcîndu-se ca o adeptă constantă a unor raporturi stabile de colaborare şi cooperare cu toate statele lumii. Politica externă românească este fundamentată pe principii clare şi ferme, între care respectul independenţei şi suveranităţii, al egalităţii şi neamestecului în treburile interne, dreptul fiecărui popor la o dezvoltare liberă sînt elemente de referinţă. Eforturile României, ale preşedintelui Nicolae Ceauşescu, la o apropiere reală şi statornică între toate naţiunile lumii, între toate statele, sînt unanim remarcate. „Apreciem, — spunea regele Hussein al Iordaniei, — cu multă stimă rolul deosebit pe care îl aveţi în realizarea unor adevărate legături de prietenie între popoare, pentru destindere şi înlăturarea războiului rece în relaţiile Est-Vest. Şi, deşi acţiunile Dv. au fost paşi de pionierat în anii ce au trecut, acum mulţi alţii vă urmează pilda, încercînd să extindă căile de apropiere între Est şi Vest... Sînteţi ideologul care ştie să-şi apere principiile şi, totodată, omul politic cu multă clarviziune şi responsabilitate". Prestigiul politicii externe a unei ţări este validat de viaţă, de viabilitatea soluţiilor pe care le oferă lumii, de deschiderea raporturilor sale şi nu, în ultimul rînd, de larga sa audienţă. „România deţine o poziţie distinctă şi joacă un rol semnificativ în afacerile mondiale, — aprecia regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii. Personalitatea Dv., domnule preşedinte, ca om de stat de renume mondial, cu experienţă şi influenţă este larg recunoscută".

Problemele păcii, dezarmării, salvgardării omenirii de la o nouă conflagraţie mondială au ocupat şi ocupă un loc prioritar în iniţiativele şi acţiunile politicii externe româneşti. Poziţia ţării noastre de repudiere a forţei din relaţiile internaţionale, de realizarea unor măsuri reale şi eficiente de dezarmare, şi în primul rînd de dezarmare nucleară, de reducere a bugetelor militare, de desfiinţare a blocurilor, de eliminare a tuturor cauzelor care pun în pericol pacea au un larg ecou în întreaga lume. Caracterul realist al propunerilor României privind dezarmarea şi realizarea unei păci durabile rezidă tocmai din faptul că aplicarea lor este posibilă în această etapă a escaladării cursei înarmărilor, fără a afecta în vreun fel echilibrul de forţe existent în lume. Un rol deosebit în realizarea unui climat internaţional de pace îl are concepţia României, a preşedintelui Nicolae Ceauşescu privind încetarea tuturor stărilor conflictuale şi soluţionarea diferendelor prin mijloace paşnice. Poziţia realistă a României, a preşedintelui ei, în soluţionarea prin negocieri a unor conflicte ale lumii contemporane a fost apreciată nu numai de părţile aflate în aceste diferende, ci de toate forţele iubitoare de pace şi colaborare internaţională. Adoptarea, anul trecut, în unanimitate, de Adunarea Generală a O.N.U. a iniţiativei României, a preşedintelui Nicolae Ceauşescu intitulată „Apelul către statele aflate în conflict de încetare fără întîrziere a acţiunilor armate şi de soluţionare a problemelor dintre ele pe calea tratativelor şi angajamentul statelor membre ale O.N.U., de a reglementa stările de încordare şi conflict, diferendele existente pe cale politică, de a se abţine de la folosirea forţei şi ameninţarea cu forţa, de la orice intervenţie în treburile interne ale altor state" reprezintă un moment cu multiple semnificaţii privind receptarea modială a preocupărilor politice externe româneşti. Constanta şi atenta activitate a României, a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, pentru problematica păcii, problematică prioritară a zilelor noastre, evidenţiază încă o dată simţul de înaltă răspundere de care sînt animate România şi preşedintele ei. Într-un recent număr al revistei franceze „Revue parlementaire" cunoscutul politolog francez Jean-Pierre Marechal, publicînd o amplă sinteză a conceptului de politică externă al preşedintelui Nicolae Ceauşescu, scria : „În conştiinţa universală a acestui sfîrşit de secol, pe care pericolul holocaustului nuclear îl face deosebit de dramatic, există lideri politici care se dedică trup şi suflet păcii şi cooperării internaţionale. Este, s-ar putea spune, o tradiţie a spiritelor avansate care, de la Jaurès şi pînă la laureaţii premiului Nobel pentru pace de astăzi, jalonează istoria politică. Preşedintele României, Nicolae Ceauşescu, face parte cu siguranţă dintre aceştia. El aparţine, de altfel, unui popor ale cărui trăsături esenţiale sînt raţiunea, simţul prieteniei, aversiunea faţă de violentă". Şi în continuare, Jean-Pierre Marechal subliniază : „Şeful statului român se ridică în modul cel mai ferm şi intransigent împotriva blazării celor care, speriaţi de cursul evenimentelor, uneori realmente profund nefast, spun că nu mai e mare lucru de făcut şi se lasă în voia curentului. Nimic nu i se pare mai dăunător pentru cauza păcii decît pasivitatea, descurajarea, oboseala, fatalismul". Subliniind credinţa României în posibilitatea preîntîmpinării războiului prin acţiuni unite şi ferme, preşedintele Nicolae Ceauşescu spunea în cuvîntarea rostită la Congresul ştiinţei şi învăţămîntului : „Avem convingerea că războiul nu este inevitabil, că se poate asigura pacea, că se pot înlătura definitiv războaiele de pe planeta noastră... Avem răspunderea să facem totul pentru ca balanţa să încline continuu şi definitiv în favoarea forţelor raţiunii, ale păcii şi colaborării".

Pornind în mod firesc de la legătura obiectivă ce există între pacea mondială şi realizarea unui climat de încredere şi destindere în Europa, istoria atestînd aceasta, România, preşedintele Nicolae Ceauşescu, au adus şi aduc o contribuţie substanţială la edificarea unui nou sistem de securitate şi cooperare în Europa. Ca stat european, pornind de la ceea ce continentul nostru a reprezentat şi reprezintă pentru civilizaţia umană, România s-a angajat responsabil în procesul anevoios dar necesar, obiectiv necesar, de statornicire a unor raporturi bazate pe noi principii între statele europene. Convinsă fiind că realizarea unui sistem eficace şi durabil de securitate pe continent nu este posibilă fără măsuri de dezangajare militară, de dezarmare, ţara noastră a militat în cadrul acţiunilor europene pentru prioritatea acestui lucru în ansamblul problemelor europene. Activitatea intensă a României după Helsinki 1975, participarea ei la reuniunile general europene, ce s-au succedat forumului din capitala Finlandei, apelul constant al României pentru dinamizarea spiritului de la Helsinki vin să confirme ataşamentul nostru la Actul final, hotărîrea de a îndeplini prevederile acestuia. În acest context se cere să subliniem eforturile preşedintelui Nicolae Ceauşescu de a realiza în zona Balcanilor un climat de pace, securitate şi dezangajare militară. Declaraţia-apel a preşedintelui Nicolae Ceauşescu şi a preşedintelui Todor Jivkov cu privire la realizarea în Balcani a unei zone fără arme chimice se adaugă celorlalte acţiuni desfăşurate în aceşti ani de ţara noastră, menite să transforme această zonă a Europei în una a liniştei, păcii şi cooperării.

Considerînd că actuala stare de lucruri în economia mondială afectează nu numai procesul normal de dezvoltare a numeroase state, în ansamblul a societăţii umane, ci şi climatul politic internaţional, România, preşedintele Nicolae Ceauşescu au desfăşurat o intensă activitate pentru soluţionarea problemelor economice mondiale, pentru edificarea unei noi ordini economice internaţionale. Participarea ţării noastre la viaţa economică mondială a fost concepută şi realizată nu numai prin angrenarea intensă la schimburile internaţionale, ci şi prin angajarea în soluţionarea echitabilă a problemelor economice cu care se confruntă omenirea. Fundamentarea conceptului de nouă ordine economică internaţională, mijloacele şi modalităţile de realizare, coordonatele sale au înglobat o contribuţie substanţială a preşedintelui Nicolae Ceauşescu. Finalitatea acestui proces, le care trebuie să participe toate statele, are în vedere, în concepţia ţării noastre, lichidarea subdezvoltării, eliminarea decalajelor şi înfăptuirea unui proces de dezvoltare economică egală a tuturor ţărilor lumii. Cauza ţărilor în curs de dezvoltare, care şi-a găsit în preşedintele Nicolae Ceauşescu un avizat şi constant susţinător, este aceea de a depăşi, prin eliminarea actualelor aspecte negative din economia mondială, greutăţile cu care sînt confruntate. Iar aceasta nu se poate înfăptui decît prin edificarea unor raporturi economice noi, democratice, cultivate pe baze egale şi reciproc avantajoase, Ataşamentul preşedintelui Nicolae Ceauşescu la cauza soluţionării echitabile a problemelor economice mondiale a fost nu odată remarcat. „Concepţia Dumneavoastră, — spunea Dr. Peter Landesmann, Vicepreşedinte al Confederaţiei generale a industriilor din Austria, cu prilejul conferirii preşedintelui Nicolae Ceauşescu a Medaliei de aur a Institutului pentru problemele unei noi ordini economice internaţionale, elaborată pe baze ştiinţifice, în ceea ce priveşte politica în domeniul ajutorului pentru dezvoltare are la bază o înţelepciune vizionară, întrucît Dumneavoastră sînteţi convins că pacea în această lume poate fi asigurată numai dacă decalajele economice şi sociale între ţările în curs de dezvoltare şi lumea industrializată sînt eliminate".

In concepţia României, a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, toate aceste deziderate : pacea, securitatea, colaborarea, eliminarea subdezvoltării, nu se pot înfăptui trainic decît în condiţiile democratizării relaţiilor internaţonale, ale participării la acest amplu proces de restructurare a tuturor statelor lumii. În aceşti ani, România, prin glasul autorizat al preşedintelui Nicolae Ceauşescu, s-a afirmat în lume ca vajnică apărătoare a emancipării popoarelor. Pledoaria ardentă şi argumentată pentru participarea tuturor statelor, îndeosebi a celor mici şi mijlocii, pe baze egale, la soluţionarea problemelor internaţionale, a fost nu o dată recunoscută.

„Avînd posibilitatea să vorbesc cu preşedintele Nicolae Ceauşescu, declara Javier Perez de Cuellar, secretarul general al O.N.U., — am constatat în cît de mare măsură domnia sa, personal, guvernul român, sînt ataşaţi Naţiunilor Unite. Este o satisfacţie pentru mine să aduc mulţumiri unei personalităţi ca preşedintele Nicolae Ceauşescu pentru contribuţia atît de activă, constructivă şi energică adusă în toate sferele de activitate ale O.N.U.

O expresie a interesului deosebit pentru gîndirea şi demersul preşedintelui Nicolae Ceauşescu o constituie şi editarea, în peste 20 de limbi, pe toate meridianele globului, a numeroase lucrări dedicate operei şi personalităţii şefului statului român.

Prestigiul României, al preşedintelui Nicolae Ceauşescu se exprimă strălucit prin consecvenţa şi principialitatea cu care sînt înfăptuite obiectivele politicii interne şi externe a ţării noastre. Aprecierile realiste asupra situaţiei internaţionale, a tendinţelor şi evoluţiilor relaţiilor interstatale, poziţiile adoptate în soluţionarea problemelor contemporane au conferit României, preşedintelui Nicolae Ceauşescu, autoritate şi prestigiu internaţional.

Const. ANDRONOVICI

Redacţia : Iaşi, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administraţia : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacţie :
Redactor şef : **Corneliu Sturzu**
Secretar responsabil de redacţie : HORIA ZILIERU
Andi Andrieş, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Preţul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.

54737 I. P. Iaşi, cd. 1193